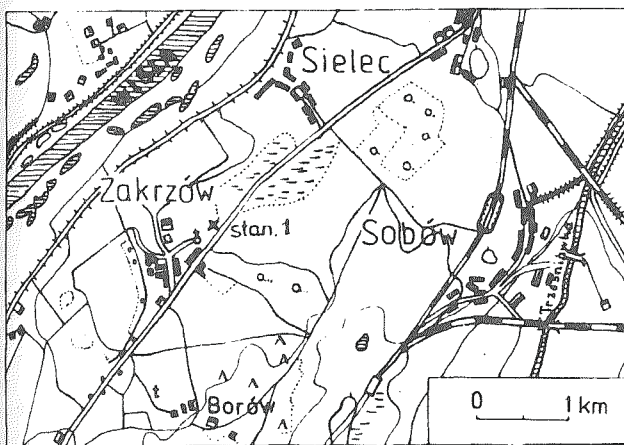

Joanna Podgórska-Czopek
Sylwester Czopek

Materiały z osad kultury łużyckiej (grupy tarnobrzeskiej) i kultury przeworskiej ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie

Stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie odkryte zostało w czasie badań powierzchniowych prowadzonych z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie w sierpniu 1957 roku przez doc. Franciszka Kotulę i Kazimierza Moskwę. W tym samym roku rozpoczęto badania ratownicze, które kontynuowano w dwóch następnych sezonach. Prowadził je K. Moskwa¹.

Stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie położone jest w płn.-zach. części Równiny Tarnobrzeskiej w międzyrzeczu Wisły (oddalonej o około 2 km) i Trześniówki (oddalonej o około 3,7 km), na niewielkim piaszczystym wyniesieniu, po lewej stronie drogi z Tarnobrzega do Sandomierza (ryc. 1). Jest to teren zalewowy Doliny Wisły, na którym dominują gleby bielcowe lekkie i średnie oraz mady i gleby bagienne.

Ryc. 1. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Lokalizacja stanowiska (zaznaczone znakiem X)

Przed przystąpieniem do badań wykopaliskowych stwierdzono, że stanowisko jest już w poważnej części zniszczone (co najmniej 3-5 arów) przez wybieranie piasku. Pozostałą część piaszczystego wyniesienia o bardzo nieregularnym kształcie objęto badaniami wykopaliskowymi. Prowadzono je metodą arową, dzieląc ar na ćwiartki A, B, C, D, które z kolei podzielone zostały na działki a, b, c, d, będące podstawowymi jednostkami eksploracyjnymi.

Materiały z wykopalisk złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie nie publikując ich. Ze względu jednak na dużą wartość poznawczą tego stanowiska było ono kilkakrotnie wzmiankowane w literaturze archeologicznej. M. Aleksiewicz wymienia je w swoim wykazie stanowisk z okresu wpływów rzymskich z terenu dawnego województwa rzeszowskiego, publikując przy tym jedno naczynie (M. Aleksiewicz 1958, s. 49-50, ryc. 1.) dwa inne naczynia, zapinka oraz obiekt 1 opublikowane zostały przez R. Jamkę (1963, s. 38 ryc. 12, a-c, d. 43 ryc. 17). W innych pracach (J. Wielowiejski 1960, s. 395; T. Dąbrowska 1973, s. 240; K. Moskwa 1979, s. 40 K. Godłowski 1981, ryc. 31 i 32) stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie (lub Zakrzowie²) wymieniane jest przy okazji zestawiania materiałów lub wyliczenia stanowisk kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich z terenu Polski pld. -wsch. Natomiast odnośnie materiałów grupy tarnobrzeskiej kultury łużyckiej istnieje tylko jedna, luźna wzmianka K. Moskwy (1976, s. 337).

Prezentowana praca zawiera wszystkie uzyskane w trakcie badań w latach 1957-1959 i dziś dostępne w zbiorach muzealnych (muzeum Okręgowe w Rzeszowie) materiały³. Na jej charakterze ciąży w znacznym stopniu metoda eksploracji i obserwacji terenowych oraz niepełna dokumentacja rysunkowa i opisowa.

W pracy zastosowano następujące skróty:

- KLŻ - kultura łużycka
- GT - grupa tarnobrzezka (kultury łużyckiej)
- KPR - kultura przeworska
- HaC, HaD - podokresy C i D okresu halsztackiego
- SOPR - starszy okres przedrzymski
- MOPR - młodszy okres przedrzymski
- 2a, 2b - fazy młodszego okresu przedrzymskiego
- OWR - okres wpływów rzymskich
- B1, B2 - fazy okresu wpływów rzymskich

MATERIAŁY

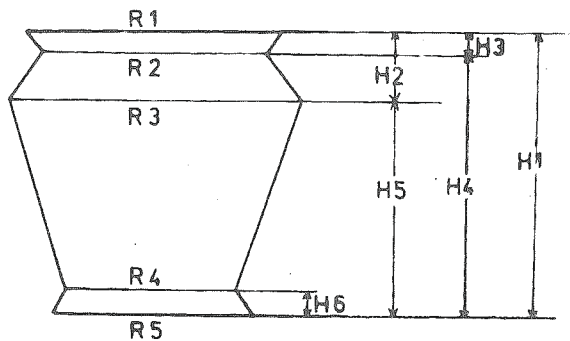
Zdecydowaną większość materiałów zabytkowych ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie stanowią materiały KPR. KL natomiast jest reprezentowana przez znacznie mniejszy zasób źródeł (stosunek ilościowy ceramiki KL do KPR wynosi 2:7), z których większość pochodzi z warstw o dominacji ceramiki KPR. Należy więc uznać je za znajdujące się na złożu wtórnym. Nigdzie bowiem nie stwierdzono (tak w trakcie badań w terenie jak i w czasie opracowywania materiałów) ich stratygraficznego rozwarstwienia. Z 12 obiektów nieruchomych 11 wiązać należy z KPR, a 1 z KL. Wydzielone obiekty posiadają dokumentację rysunkową i opisową (obiekty 1-6, 11) lub tylko opisową (7-10), co znacznie utrudnia ich analizę i interpretację.

Obiekt 1

Zarys obiektu uchwycono na głębokości 1 m. Miał on kształt owalny o wymiarach 5x2,5 m. Bardzo niepełna dokumentacja rysunkowa nie pozwoliła na jego rekonstrukcję rysunkową. Nieckowate wypełnisko, które stanowił czarny, tłusty piasek, osiągało miąższość około 0,4 m i zawierało fragmenty ceramiki, polepy i kości zwierzęcych. Na profilu ściany zachodniej obiektu, uzyskanym w wyniku cięcia wzdłuż granicy arów 0 i II, wystąpiły dwa charakterystyczne zagłębienia. Ich szerokość wynosiła 0,25 m, a zagłębione były w calcu 0,35 m. Odległość między jednym a drugim zagłębieniem wynosiła 0,15 m. Należy je zapewne interpretować jako dołki postłupowe.

Inwentarz: materiały wyłącznie KPR.

1. Nóż żelazny (tabl. IV, 6), zachowany fragmentarycznie, silnie skorodowany, długość ostrza 4,5 cm trzpień wyodrębniony o długości 2 cm.
2. Szydło żelazne o przekroju czworokątnym, bardzo silnie skorodowane, zachowana długość 8,5 cm.
3. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym, powierzchnia zewnętrzna szorstka, wewnętrzna gładka, obustronnie brunatna. Domieszka drobnego piasku, szamotu ceramicznego i miki w proszku. R1 = 18 cm, R3 - około 18,5 cm (tab. IV, 1).
4. Fragment górnej części naczynia o krawędzi lekko wygiętej na zewnątrz. Powierzchnie brunatne, szorstkie, domieszka piasku i szamotu. R1 = 17 cm (tab. IV, 2).
5. Fragment misy ostro profilowanej, o czernionej, błyszczącej powierzchni, brak intencjonalnej domieszki schudzającej. R1 = 15 cm, R3 - 14,5 (tabl. IV, 3).

Ryc. 2. Graficzne przedstawienie elementów taksonomicznych ceramiki naczyniowej - wyabstrahowany model naczynia według A. Kokowskiego (1983). Zastosowanie odpowiednich wskaźników w tekście

6. Fragment górnej części wazy silnie profilowanej, powierzchnie czernione, błyszczące, brak intencjonalnej domieszki schudzającej. R1 = 15 cm (tabl. IV, 4).
7. Fragment naczynia o lekko wygiętej na zewnątrz krawędzi, powierzchnie brunatne szorstkie, glina z domieszką piasku, tłucznią kamiennego i szamotu. Na największej wydatości brzuśca znajduje się ornament w postaci poziomego rzędu dołków palcowych. R1 = 16 cm, R3 - 15 cm (tabl. IV, 7).
8. Fragment przydennej części naczynia o czernionej, gładkiej powierzchni, domieszka drobnego piasku. R5 = 8 cm (tabl. IV, 5).
9. Fragment górnej części naczynia o lekko wychylonej na zewnątrz krawędzi. Tuż pod krawędzią ornament dołków palcowych. Domieszka piasku, tłucznią kamiennego i szamotu (tabl. IV, 8).
10. Fragment górnej części naczynia o lekko wygiętej na zewnątrz krawędzi, powierzchnie szorstkie, brunatne, domieszka piasku i tłucznią kamiennego. R1 = 15 cm (tabl. IV, 9).
11. Fragment środkowej partii naczynia zdobionego ornamentem rytym w postaci linii poziomych prostych i jednej linii łamanej. Powierzchnia czerniona, błyszcząca, brak intencjonalnej domieszki schudzającej (tabl. IV, 10).
12. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym, o brunatnych, szorstkich powierzchniach z domieszką tłucznią kamiennego i szamotu (tabl. IV, 11).
13. 274 fragmenty (drobne) ze środkowych partii różnych naczyń. Reprezentują one w przeważającej części typ ceramiki grubo- i średniościennej o brunatnych i szorstkich powierzchniach.
14. 2 fragmenty kości zwierzęcych, w tym fragment kości palca bydła domowego (*Bos taurus*)⁴.

Charakter obiektu: wymiary, ślady po słupach oraz rodzaj materiału zabytkowego wskazują na mieszkalny charakter obiektu, który dodatkowo, ze względu na zagłębienie w ziemi uznać należy za półziemiankę.

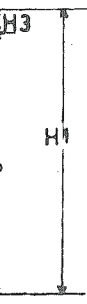
Obiekt 2

Na podstawie dokumentacji rysunkowej dokonano rekonstrukcji obiektu na głębokości 1 m (ryc. 4). Ma on kształt owalny o przybliżonych wymiarach 7x3,4 m. Nieckowate wypełnisko obiektu do głębokości 1,6 m stanowił ciemnoszary, tłusty piasek. W części obiektu, na obszarze ara III, w warstwie 1,35-1,5 m, wystąpiła znaczna ilość popiołu przepalonego, drobne kości zwierzęce oraz polepa i 3 małe bryłki żużla szklanego. na głębokości 1,6 m odkryto pochówek czaszki psa (*Canis familiaris*).

Inwentarz: materiał wyłącznie KPR.

1. Fibuła żelazna, skorodowana, zachowana fragmentarycznie — kabłąk z fragmentem cylindra na sprężynkę — zdobiona rytymi żłobkami w postaci jodełki, wypełnionymi pierwotnie instrukcją. Ornamentowana część kabłąka organicziona jest od dołu profilowanym walkiem (grzebieniem), nóżka zakończona guzkiem. Długość zapinki około 4 cm (tabl. V, 7).
2. Szydło żelazne, silnie skorodowane, przekrój w przybliżeniu czworokątny. Zachowana długość 14,5 cm (tabl. V, 10).

Ryc. 3. teren przed

sonomicznych
czynnia według
odpowiednich

anej, powierz-
mieszki schu-

ątrz krawędzi,
ką piasku, tłu-
ętości brzośca
u dołków pal-

ionej, gładkiej
n (tabl. IV, 5).
wycylonej na
t dołków pal-
szamotu (tabl.

o wygiętej na
ne, domieszka
l. IV, 9).

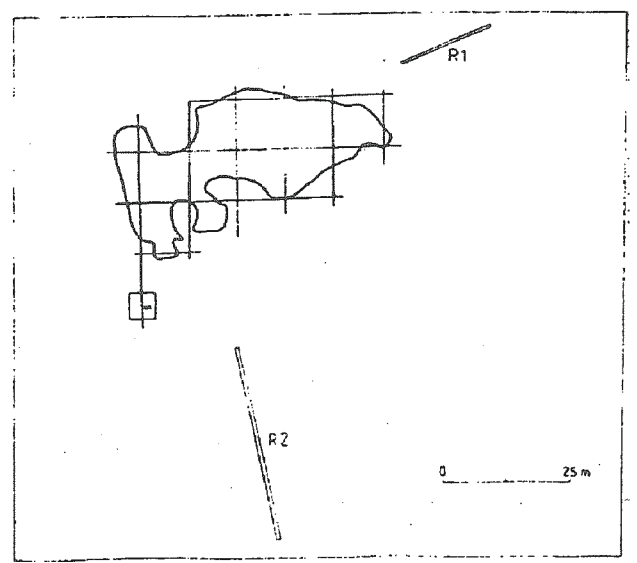
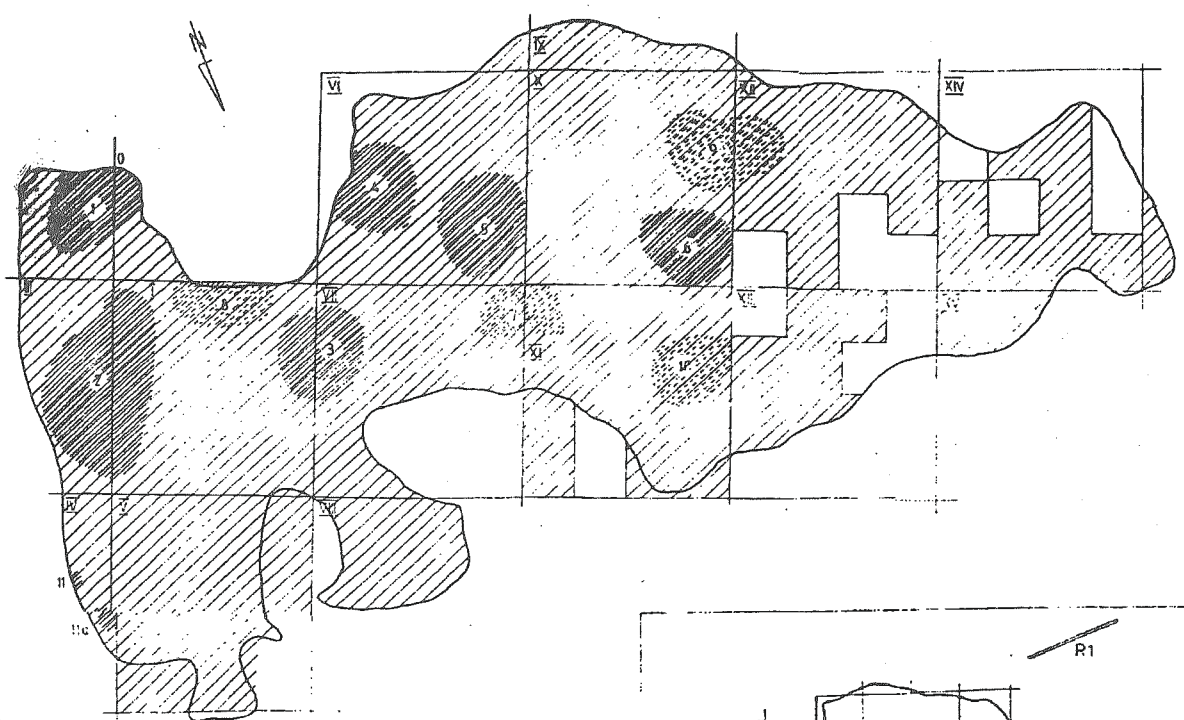
onego orname-
i jednej linii
k intencjonal-

ilu esowatym,
eszką tłucznia

partii różnych
typ ceramiki
ch powierzch-

ragment kości

dy po słupach
ieszkalny cha-
na zagłębienie

TARNOBRZEG - ZAKRZÓW stan. 1

- ~ - 1
- - 2
- ▨ - 3
- ▩ - 4
- ▧ - 5

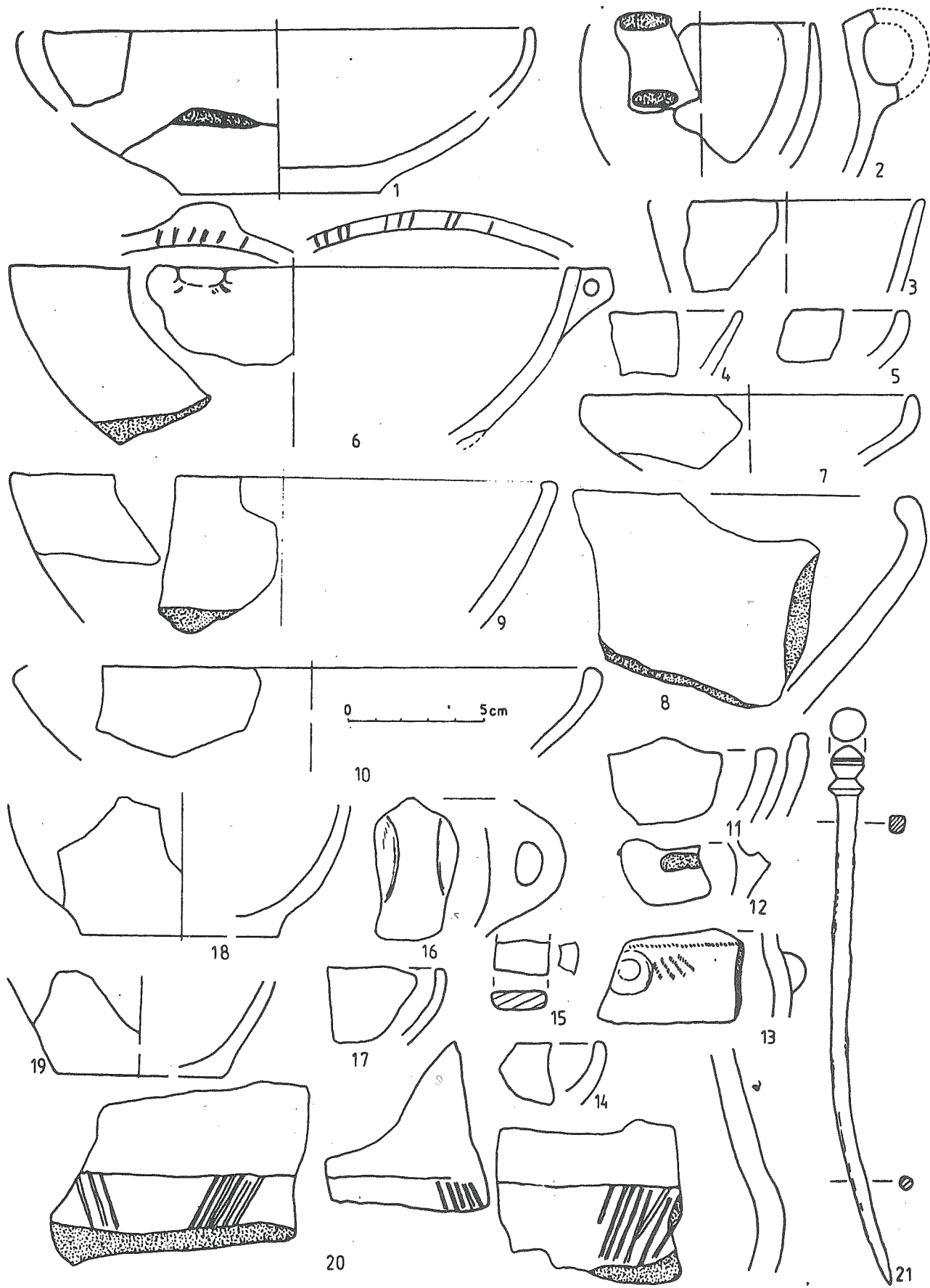

ano rekonstru-
kształt owalny
te wypełnisko
, tłusty piasek.
wie 1,35-1,5 m,
drobne kości
szklanego. na
anis familiaris).

agmentarycznie
— zdobiona
pierwotnie in-
na jest od dołu
kończona guz-

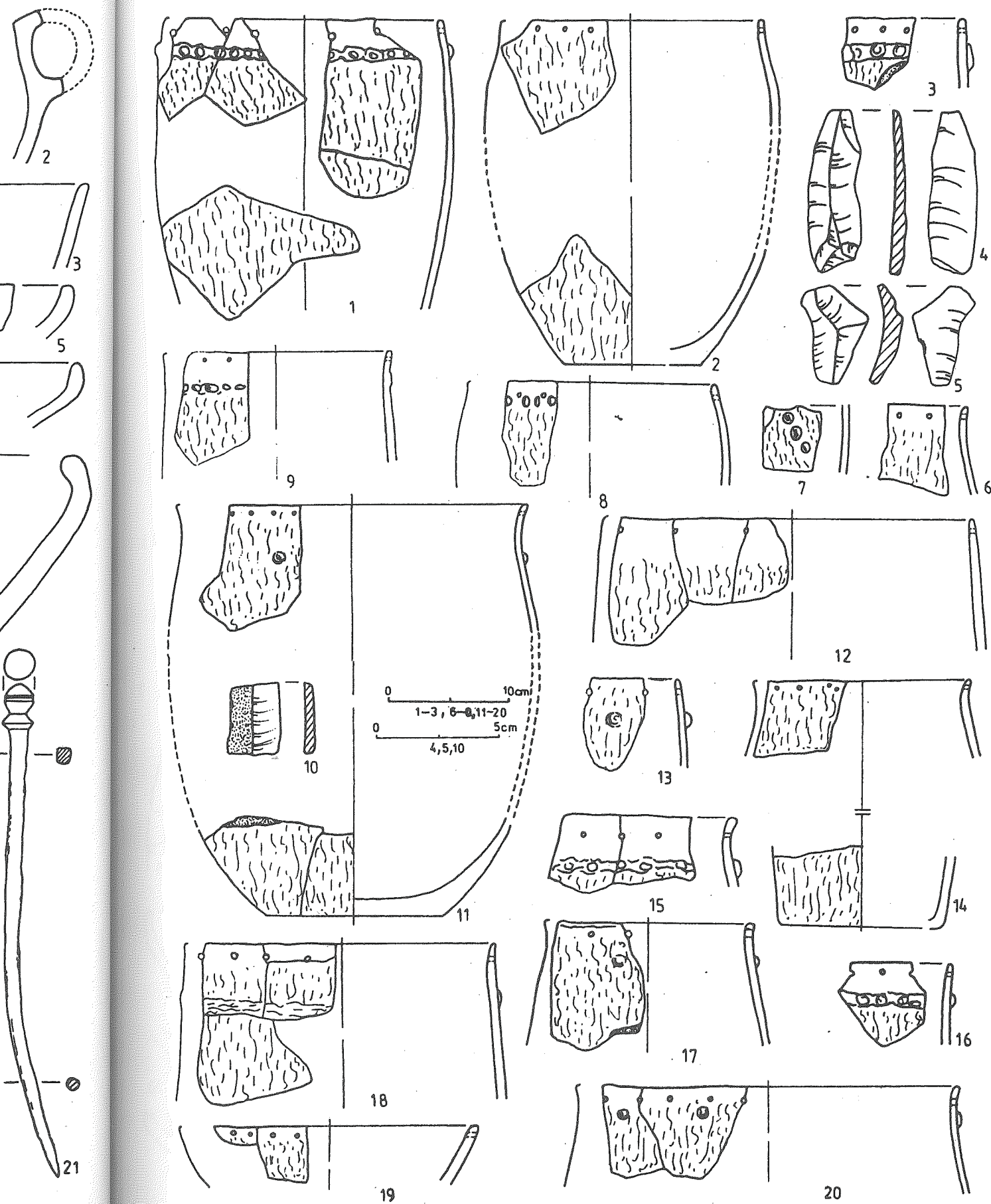
ekrój w przy-
n (tabl. V, 10).

Ryc. 3. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Plan sytuacyjny stanowiska: 1 - zachowane granice pagórka (wydmy), 2 - granice arów, 3 - teren przekopany w trakcie badań, 4 - obiekty pewne, 5 - obiekty hipotetyczne (nie w pełni udokumentowane)

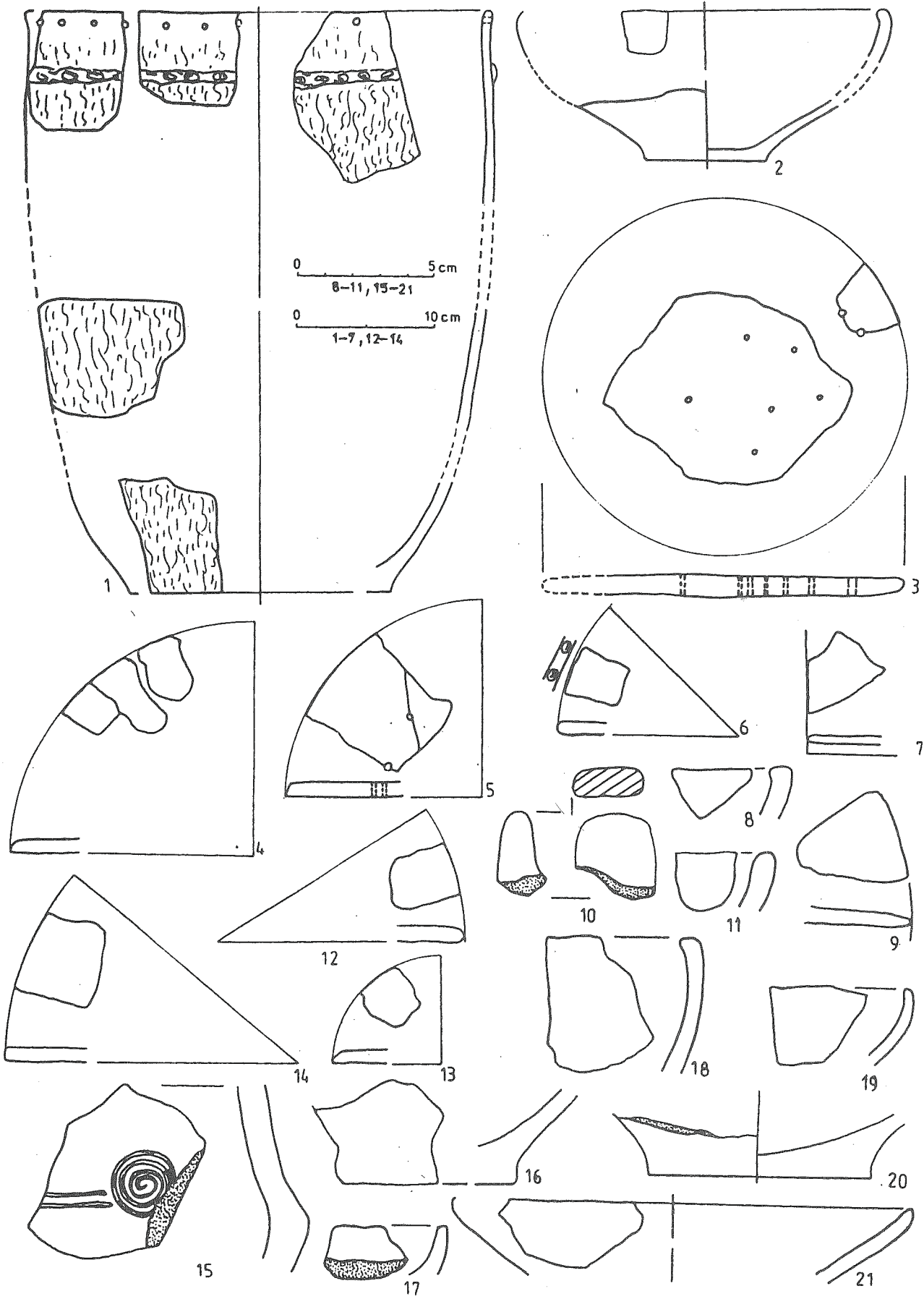
TABL. I. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury łużyckiej: 1, 11, 15, 16 — obiekt 9; pozostałe z warstwy kulturowej: 2, 6, 10, 13—ar VI; 3, 4, 14—ar XV; 5—luźne; 7, 8—ar I, II, 9—ar III; 9—ar IX; 12, 19, 20—ar XII, 17, 18—ar X; 21—ar I.

TABL. z warstwy

y kulturowej:
X; 21 - ar I.

TABL. II. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury łużyckiej: 2, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19- obiekt 9; pozostałe z warstwy kulturowej: 1, 4, 13, 16-ar VI; 3-ar VII; 5-ar II; 7-ar XI; 10, 20 - ar XII

TABL. III. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiał kultury lużyckiej: 1-3, 13- obiekt 9; 21- obiekt 3; pozostałe z warstwy kulturowej: 4-6, 11, 12, 15, 18-ar VI; 7, 8, 17, 20-ar XII; 9, 19 - ar X; 10, 14 - ar VII, 16- ar I.

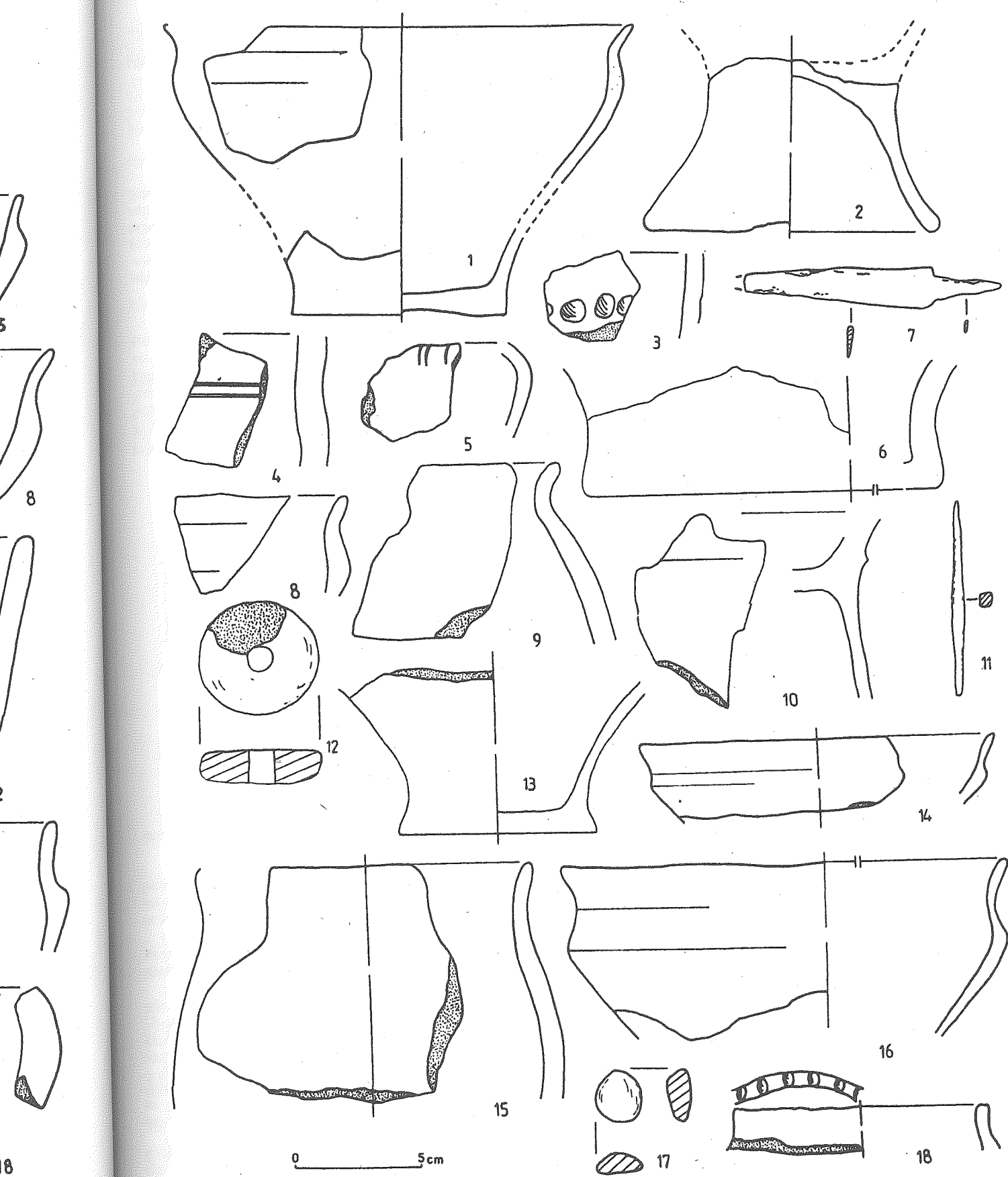
TABL. kulturowej

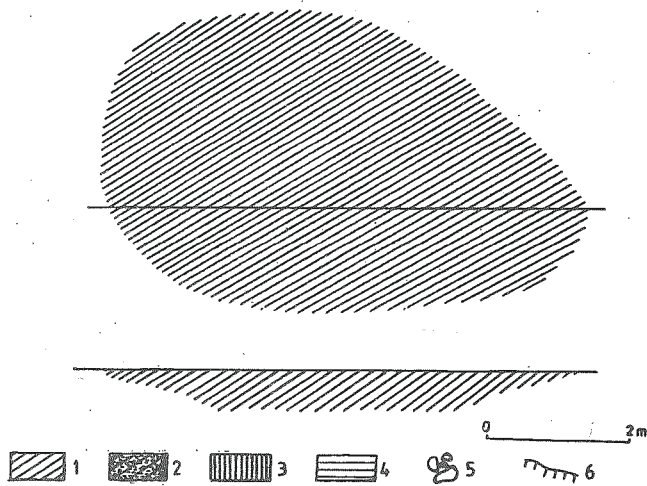
TABL. IV. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-11 z wypełniska obiektu 1; pozostałe z warstwy kulturowej: 12-ar XI; 13, 14-ar I; 15-jużne, 16, 20-ar III; 17-ar II; 18-ar V; 19-ar VI.

TABL. V. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-18-wypelnisko obiektu 2.

TABL. VI. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-10-z wypełniska obiektu 3; 11-18-z obiektu 4.

Ryc. 4. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan 1. Rzut poziomy i przekrój obiektu 2:1 - piasek ciemnoszary o odcieniu brunatnym, 2 - piasek ciemnoszary z domieszką popiołu, 3 - piasek czarny, 4 - glina żółto-brunatna, 5 - polepa, 6 - granica terenu zniszczonego (1-6 dotyczą też ryc. 5-9)

3. Prześlik gliniany w przybliżeniu okrągły, lekko spłaszczony, wykonany z gliny z niewielką domieszką tłucznia kamiennego, powierzchnia jasnobrunatna, gładka, częściowo splekana. Średnica 3,4 cm, średnica otworu 0,6 cm, głębokość 1,6 cm (tabl. V, 11)

4. 5 fragmentów górnych części waz silnie profilowanych o gładkich, czernionych powierzchniach, wykonanych z gliny o małej ilości domieszki drobnego piasku i szamotu. R1 = 15 cm (tabl. V, 1, 15) i 17 cm (tabl. V, 3, 8, 16), R3 = 15 cm (tabl. V, 1), 16 cm (tabl. V, 3, 8, 15) i 17 cm (tabl. V, 16).

5. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym. Powierzchnie szorstkie, brunatne. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 11 cm, R3 = 12 cm (tabl. V, 2).

6. Fragment naczynia ostro profilowanego o gładkich, czernionych powierzchniach. Niewielka ilość domieszki drobnego piasku. R1 = 5 cm (tabl. V, 4).

7. Fragment górnej części misy lub wazy. Powierzchnie czernione, gładkie. Mała ilość domieszki piasku (tabl. V, 5).

8. Fragment przydenny naczynia o powierzchni czernionej, gładkiej. Domieszka piasku. R5 = 6,5 cm (tabl. V, 6).

9. 2 fragmenty wazy o powierzchni czernionej, błyszczącej. Domieszka niewielkiej ilości drobnego szamotu. R1 = 15 cm, R2 = 14,6 cm, R3 = 15,4 cm, R5 = 10 cm, H1 = około 11 cm (tabl. V, 9).

10. Fragment naczynia „doniczkowatego” o prostych, lekko rozchylonych na zewnątrz ściankach. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego miki i prawdopodobnie substancji organicznej (tabl. V, 12).

11. Mały fragment środkowej części naczynia, zdobionego ornamentem trójkątów wypełnionych dołczkami. Powierzchnie czernione, gładkie. Brak intencjonalnej domieszki schudzającej (tabl. V, 13).

12. Fragment naczynia z jego środkowej partii, zdobionego poniżej największej wydętości brzuśca chropowaceniem i dołkami palcowymi. Powierzchnie brunatne, szorstkie i chropowate. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i szamotu (tabl. V, 14).

13. Nóżka naczynia pusta wewnątrz, o silnie wygiętych ściankach. Powierzchnie czernione, gładkie. Domieszka szamotu. R5 = 9 cm, H6 = 2,5 cm (tabl. V, 17).

14. Fragment ucha lekko wygiętego o przekroju owalnym. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka tłucznia i piasku. Zachowana długość 4,5 cm (tabl. V, 18).

15. 829 drobnych fragmentów z różnych naczyń, głównie ze środkowych partii.

16. 3 drobne bryłki żuźla szklanego.

17. 179 fragmentów kości zwierzęcych w tym: 1 czaszka psa (*Canis familiaris*), 2 fragmenty łopatek i 2 fragmenty zębów konia (*Equus caballus*), 5 fragmentów zuchwy, 3 fragmenty czaszki, 3 fragmenty szczęki, 4 fragmenty zębów, łopátka i fragment

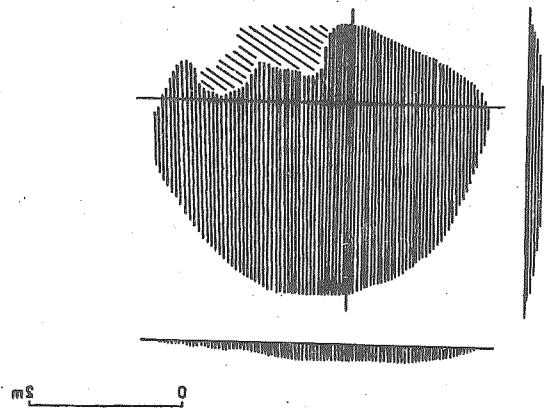
zębra świni domowej (*Sus domesticus*), 2 fragmenty kości śródrecza, 2 fragmenty kości śródstopia, fragment kości udowej, fragment kości piętowej, 7 fragmentów zębów, 4 fragmenty kości piszczelowej, fragment palca, 2 fragmenty kości promieniowej, fragment zuchwy, fragment kości skokowej i fragment kości ramieniowej bydła domowego (*Bos taurus*), fragment poroża jelenia szlachetnego (*Cervus elaphus*), fragment kości piszczelowej owcy (*Ovis*) lub kozy (*Capra*).

18. Kilkanaście drobnych fragmentów polepy.

Charakter obiektu: jest to obiekt mieszkalny typu półziemiankowego. Wskazuje na to jego znaczna powierzchnia i duża ilość materiału zabytkowego, oraz fakt znacznego zagłębienia w całość. Przemawia za tym także pochówek czaszki psa (porównaj uwagi w dalszej części pracy), bowiem tego rodzaju znaleziska znane są na stanowiskach osadniczych tylko z obiektów mieszkalnych.

Obiekt 3

Zarys obiektu uchwycono na głębokości 0,8 m. Miał on w przybliżeniu kształt koła o średnicy 4,2 m (rys. 5). W części spagowej wypełniska, na głębokości około 1 m, w warstwie czarnego piasku odkryto duże skupisko polepy i węgla drzewnego, interpretowanego przez K. Moskwę jako pozostałość paleniska (dziennik prac wykopaliskowych).

Ryc. 5. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan 1. Rzut poziomy i przekroje obiektu 3 (objaśnienia por. ryc. 4)

Inwentarz: KLŻ — fragment misy stożkowej o brunatnej, szorstkiej powierzchni, z domieszką tłucznia kamiennego, piasku i miki (tabl. III, 21), pozostała część inwentarza to materiały KPR.

1. Nóż żelazny silnie skorodowany z częściowo uszkodzonym ostrzem. Zachowana długość ostrza 7,5 cm, trzpień wyodrębniony o długości 2,5 cm (tabl. VI, 7).

2. Waza zrekonstruowana na podstawie 2 fragmentów. Powierzchnie czernione, gładkie. R1 = 18,5 cm, R2 = 17,5 cm, R3 = 18 cm, R5 (lekko wklęsłe) = 8,5 cm, H1 = 11,5 cm (tabl. VI, 1).

3. Pusta nóżka o lekko wygiętych ściankach. Powierzchnie brunatne, szorstkie. R5 = 11 cm, H6 = 7 cm (tabl. VI, 2).

4. 2 fragmenty środkowych części naczyń, czernionych, gładkich z domieszką piasku i szamotu. Jeden z nich zdobiony jest układem poziomych linii rytych (tabl. VI, 4), a drugi poziomymi nacięciami (tabl. VI, 5).

5. Fragment środkowej partii naczynia zdobionego rzędem dołków palcowych. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego (tabl. VI, 3).

6. Część przydenna naczynia o powierzchni zewnętrznej brunatnej, szorstkiej i wewnętrznej czernionej, gładkiej. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i szamotu. R5 = 21 cm (tabl. VI, 6).

7. Fragment górnej części naczynia silnie profilowanego, prawdopodobnie wazy. Powierzchnie czernione, gładkie, brak intencjonalnej domieszki schudzającej (tabl. VI, 8).

y kości śród-
udowej, frag-
menty kości
promieniowej,
kt kości ra-
t poroża jele-
piszczelowej

8. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku, szamotu tłucznia kamiennego i miki (tabl. VI, 9).

9. Fragment ażurowej nóżki o prawdopodobnie trójkątnych otworach, u jej nasady wałek plastyczny. Powierzchnie brunatne, gładkie. Brak intencjonalnej domieszki w masie ceramicznej (tabl. VI, 10).

10. 671 drobnych fragmentów środkowych części różnych naczyń, głównie brunatnych, szorstkich o znacznej ilości domieszki.

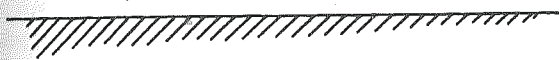
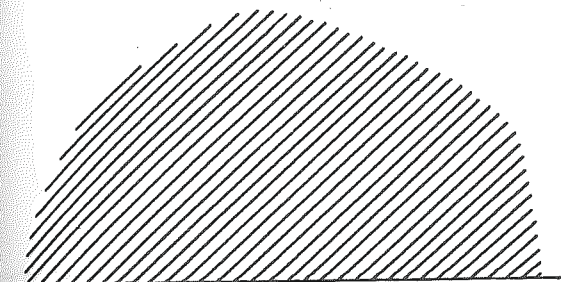
11. 59 fragmentów kości zwierzęcych w tym fragment kości udowej, fragment żebra i dolny przedtrzonowiec bydła domowego (*Bos taurus*), 2 fragmenty zuchwy, fragment kła i siekacza świni domowej (*Sus domesticus*) oraz 3 fragmenty kości skokowej konia (*Equus caballus*).

12. Liczne, drobne fragmenty polepy i węgla drzewnego.

Charakter obiektu: obiekt mieszkalny typu półziemiankowego z paleniskiem wewnątrz.

Obiekt 4

W oparciu o niepełną dokumentację rysunkową udało się odtworzyć zarys obiektu na głębokości 0,8 m tylko w ćwiartkach A i C ara VI (rys. 6). Ta część obiektu ma kształt półkola o wymiarach 5,2 x 2,4 m (cały obiekt miał najprawdopodobniej kształt kolisty o średnicy około 5 m). Wypełnisko ma kształt trójkątny o największej głębokości w części SW.

0 2 m

Ryc. 6. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Rzut poziomy i przekroje obiektu 4 (objaśnienia por. ryc. 4)

Inwentarz: materiał wyłącznie KPR.

1. Szydło żelazne, dość dobrze zachowane, o przekroju czworokątnym. Długość 7,5 cm (tabl. VI, 11).

2. Prześlik gliniany, okrągły, lekko spłaszczony, częściowo uszkodzony. Powierzchnia gładka, barwy brunatnej. Domieszka piasku. Średnica 4,1 cm, średnica otworu 1 cm, grubość 1,3 cm (tabl. VI, 12).

3. 2 gładziki kamienne kształtu owalnego z jedną powierzchnią wyraźnie startą (tabl. VI, 17). Surowiec narzutowy, pochodzenia morenowego (?).

4. Część przydenna naczynia o gładkiej, szarej powierzchni. Brak domieszki schudzającej. R5 = 8 cm (tabl. VI, 13).

5. Fragment misy lub wazy silnie profilowanej o czerniowej, gładkiej powierzchni. Domieszka szamotu i miki. R1 = 14 cm, R3 = 13 cm (tabl. VI, 14).

6. Fragment naczynia o profilu esowatym. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku i szamotu. R1 = 13 cm, R3 = 15,5 cm (tabl. VI, 15).

7. Fragment górnej części wazy ostro profilowanej. Powierzchnia szara (pierwotnie czarna?), gładka. Brak intencjonalnej domieszki schudzającej. R1 = 20 cm, R3 = 20 cm (tabl. VI, 16).

8. Fragment górnej części naczynia o profilu lekko esowatym. Krawędź zdobiona dołkami palcowymi. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, szamotu i miki. R1 = 10 cm (tabl. VI, 18).

9. Fragment górnej części naczynia o brzegach zagiętych do środka. Powierzchnie szorstkie, brunatne. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, miki i szamotu (tabl. VII, 1).

10. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym. Powierzchnia zewnętrzna brunatna, wewnętrzna czarna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, miki i szamotu. R1 = 24 cm (tabl. VII, 2).

11. Fragment górnej części wazy ostro profilowanej. Powierzchnie czernione, błyszczące. Brak intencjonalnej domieszki. R1 = 16 cm (tabl. VII, 3).

12. Fragment środkowej części naczynia zdobionego ornamentem szczypanym w układzie liniowym prostym. Powierzchnia brunatna, wewnątrz czarna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, szamotu i miki (tabl. VII, 4).

13. 2 fragmenty górnej części szerokootworowego naczynia o profilu esowatym. Powierzchnia zewnętrzna brunatna, szorstka wewnątrz czarna. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, szamotu i miki. R1 = 29 cm (tabl. VII, 5).

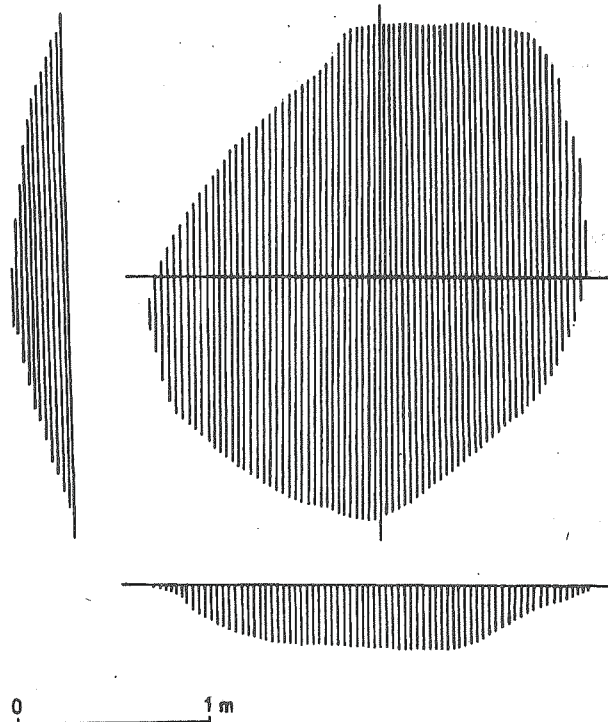
14. 543 drobne, małocharakterystyczne fragmenty ceramiki, głównie ze środkowych partii naczyń.

15. 34 fragmenty kości zwierzęcych w tym: fragmenty kości piszczelowej i dolny żąb trzonowy bydła domowego (*Bos taurus*), fragment kości ramieniowej, 10 siekaczy i 2 fragmenty czaszki świni domowej (*Sus domesticus*)

Charakter obiektu: przybliżona wielkość, zagłębienie w całość oraz charakter materiału zabytkowego przemawiają za interpretacją obiektu jako półziemianki mieszkalnej.

Obiekt 5

Zarys obiektu uchwycono na głębokości 1 m. Miał on kształt owalny o wymiarach 2,3x2,5 m (ryc. 7). W wypełnisku nieckowatym, w warstwie czarnego piasku, na głębokości 1,2 m odkryto skupisko polepy, ceramiki i kości zwierzęcych. Spąg obiektu osiągnięto na głębokości 1,3 m.

0 1 m

Ryc. 7. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Rzut poziomy i przekroje obiektu 5 (objaśnienia por. ryc. 4)

ziomy i prze-

y stożkowatej
tłucznia ka-
część inwen-

uszkodzonym
i wyodrębni-

gmentów. Po-
= 17,5 cm, R3
m (tabl. VI, 1).

Powierzchnie
tabl. VI, 2).
onionych, gład-
zdobiony jest
gi poziomymi

onego rzędem
ie. Domieszka

ętrnej bruna-
omieszka pia-
(tabl. VI, 6).
owanego, pra-
ie, brak inten-

I n w e n t a r z: materiał wyłącznie KPR.

1. Nóż żelazny, silnie skorodowany, zachowany w całości. Długość ostrza 7 cm, trzebień wyodrębniony o długości 4 cm (tabl. VII, 8).

2. Prześlik gliniany, dwustożkowy ostro profilowany z wkleśnięciami przy biegunach. Powierzchnia czarna, gładka. Średnica 3 cm, średnica otworu 0,6 cm grubość 1,6 cm (tabl. VII, 13).

3. Przelek gliniany, dwustożkowy ostro profilowany. Powierzchnia ciemnobrunatna, gładka, w domieszce mała ilość piasku. Średnica 3,4 cm, średnica otworu 0,6 cm, grubość 2,9cm (tabl. VII, 16).

4. 3 małe gładziki kamienne z surowca morenowego (?), kształtu owalnego o startych powierzchniach.

5. Fragment środkowej części naczynia zdobionego ornamentem paznokciowym w układzie liniowym prostym. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka tłucznia, piasku i miki (tabl. VII, 6).

6. Waza silnie profilowana. Powierzchnie czernione, błyszczące. Domieszka piasku, drobnego tłucznia kamiennego, szamotu i miki. R1 = 19 cm, R3 = 18 cm, R5 = 8,5 cm, H1 = 12,5 cm (tabl. VII, 7).

7. Fragment nóżki ażurowej o trójkątnych otworach. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Domieszka drobnego szamotu. R5 = 12 cm (tabl. VII, 9).

8. 4 fragmenty środkowych partii (czterech?) naczyń zdobionych poziomą linią rytą (tabl. VII, 10), podwójnym (?) rzędem dołków (tabl. VII, 11), układem prostej i łamanej linii rytej (tabl. VII, 12) oraz liniami rytymi w układzie poziomym i ukośnym (tabl. VII, 15). Powierzchnie czernione, gładkie. Domieszka drobnego szamotu.

9. 2 fragmenty górnych części waz silnie profilowanych. Powierzchnie czernione, gładkie. Domieszka drobnego szamotu. R1 = 13 cm, R3 = 13,5 cm (tabl. VII, 14) i R1 = 17 cm, R3 = 18 cm (tabl. VII, 170).

10. 2 fragmenty górnych części naczyń szerokootworowych. Powierzchnie zewnętrzne brunatne, wewnętrzne czarne, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego, piasku, szamotu i miki. R1 = 26 cm (tabl. VIII, 1) i 22 cm (tabl. VIII, 3).

11. Fragment przydennej części naczynia o powierzchni czernionej, błyszczącej. Domieszka szamotu i miki (tabl. VIII, 2).

12. Fragment naczynia o profilu esowatym. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego, szamotu i miki. R1 = 16 cm (tabl. VIII, 4).

13. Fragment górnej części naczynia zdobionego na krawędzi dołkami palcowymi (tabl. VIII, 6). Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku i szamotu.

14. Fragment środkowej części naczynia z zachowanym fragmentem ucha. Nacznie zdobione układem krzyżujących się, prostych linii rytych, tworzących pola wypełnione dołkami (tabl. VIII, 7). Powierzchnie czernione, gładkie. Domieszka szamotu.

15. Fragment misy zdobionej poniżej R3 dołkami stempelkowymi. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Brak wyraźnej domieszki schudzającej. R1 = 13 cm, R3 = 12 cm, H1 = około 2,5-3 cm (tabl. VIII, 8).

16. 209 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń (przewaga naczyń grubej roboty o znacznej ilości domieszki schudzającej).

17. Kilkadziesiąt fragmentów polepy, w tym 2 fragmenty z odciskami konstrukcji prętowej, którą zapewne pokrywała (tabl. VII, 18; VIII, 5).

18. 13 drobnych, nieoznaczonych fragmentów kości.

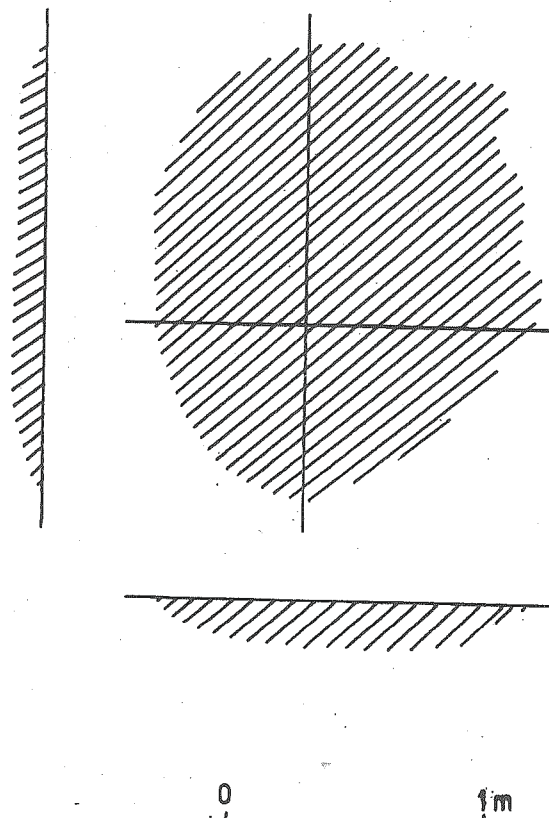
Charakter obiektu: prawdopodobnie obiekt typu półziemiankowego (mieszkalny?). Fragment polepy z wyraźnymi śladami konstrukcyjnymi wskazują na sposób uformowania ścian.

Obiekt 6

Na głębokości 1,2 m uchwycono owalne zaciemnienie o wymiarach 1,5 x 1,65 m (ryc. 8). Po około 0,2 m ukazał się całec. Wypełnisko obiektu stanowił ciemny piasek o odcieniu brunatnym, w którym wystąpiła ceramika, polepa oraz kości zwierzęce.

I n w e n t a r z: KLŻ

1. Fragment przydennej naczynia średniościennego, obustronnie brunatnego o gładkich powierzchniach, z domieszka piasku

Ryc. 8. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. a - rzut poziomy obiektu 6 (objaśnienia por. ryc. 4)

i tłucznia kamiennego. Pozostałe materiały należą do KPR.

1. Kółko żelazne silnie skorodowane o przekroju okrągłym, średnica zewnętrzna 3,4 cm, wewnętrzna 2,3 cm (tabl. VIII, 9).

2. Gładzik kamienny kształtu owalnego o silnie startej jednej z powierzchni.

3. 6 fragmentów prawdopodobnie z jednego naczynia zdobionego układem zwiokrotnionych linii rytych poziomych, pionowych i ukośnych (tabl. VIII, 11-13, 17-18). Powierzchnie czernione, błyszczące. Mała ilość domieszki piasku.

4. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym, zdobionego motywem zwiokrotnionych linii prostych w układzie krokwiowym. Motyw ten ograniczony jest dwoma liniami poziomymi (tabl. VIII, 14). Krawędź natomiast zdobiona jest krzyżującymi się liniami rytymi. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Domieszka piasku i szamotu. R1 = 24 cm.

5. Fragment górnej części naczynia o lekko esowatym profilu. Powierzchnie szorstkie, brunatne. Domieszka tłucznia, szamotu i miki (tabl. VIII, 15).

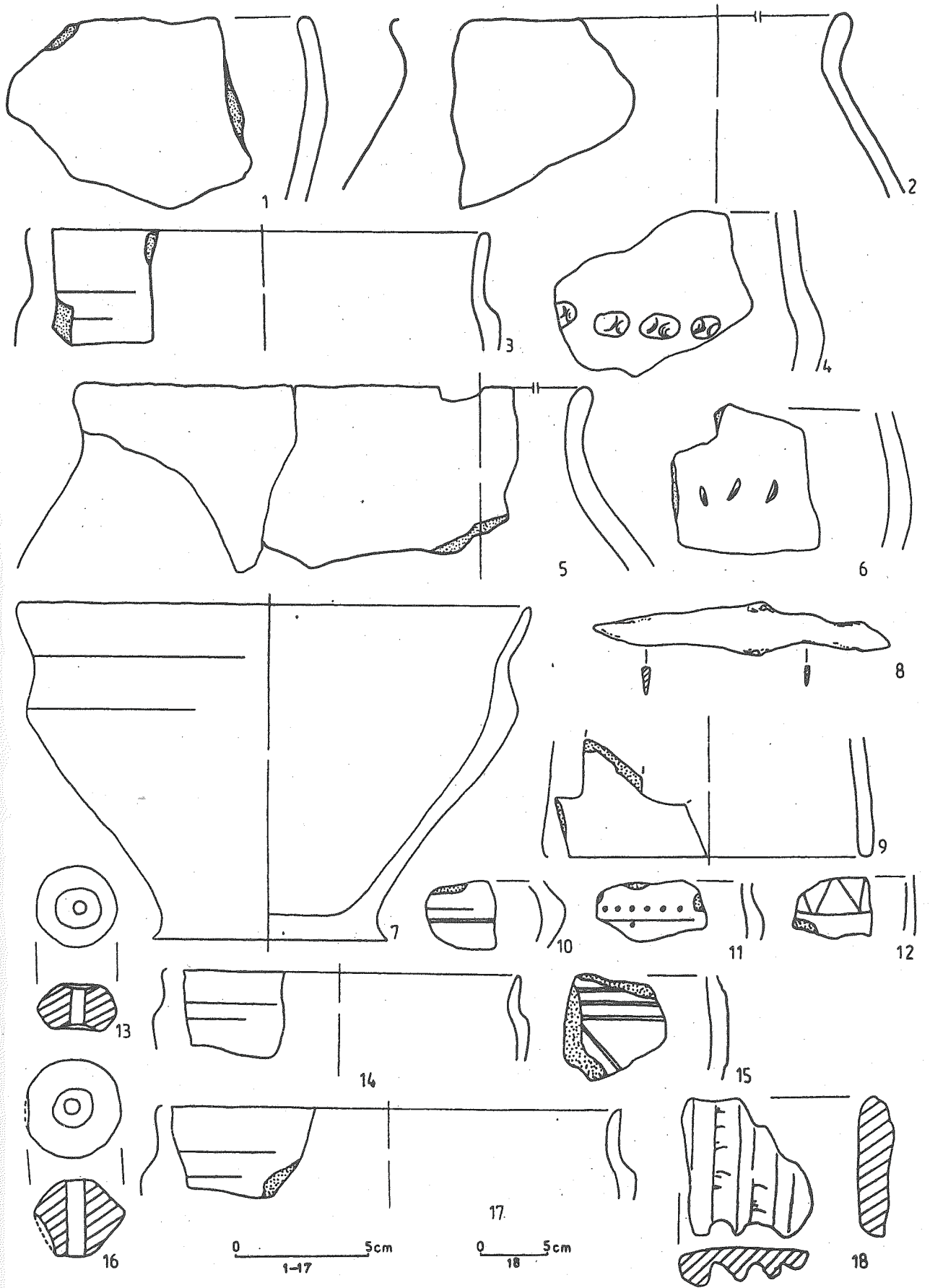
6. Fragment górnej części wazy ostro profilowanej (tabl. VIII, 16). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka szamotu i piasku.

7. Fragment środkowej części naczynia zdobionego układem linii rytych, tworzących pola wypełnione dołkami stempelowanymi (tabl. VIII, 19). Powierzchnie czernione, gładkie. Brak intencjonalnej domieszki.

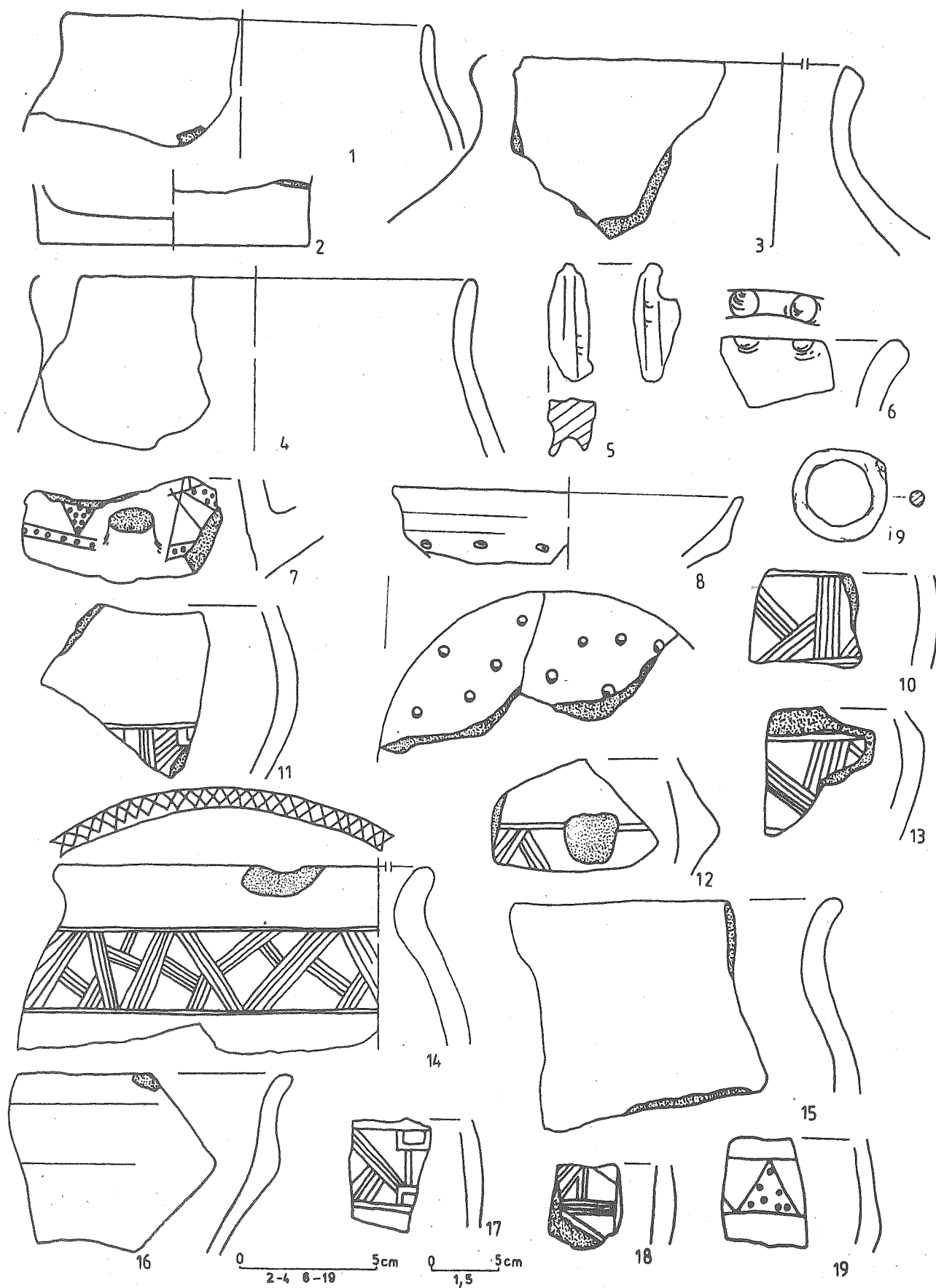
8. 242 drobne, małocharakterystyczne fragmenty ze środkowych partii różnych naczyń, reprezentujących ceramikę grubej roboty, o brunatnych, szorstkich powierzchniach ze znaczną ilością domieszki.

9. Kilkanaście drobnych fragmentów polepy.

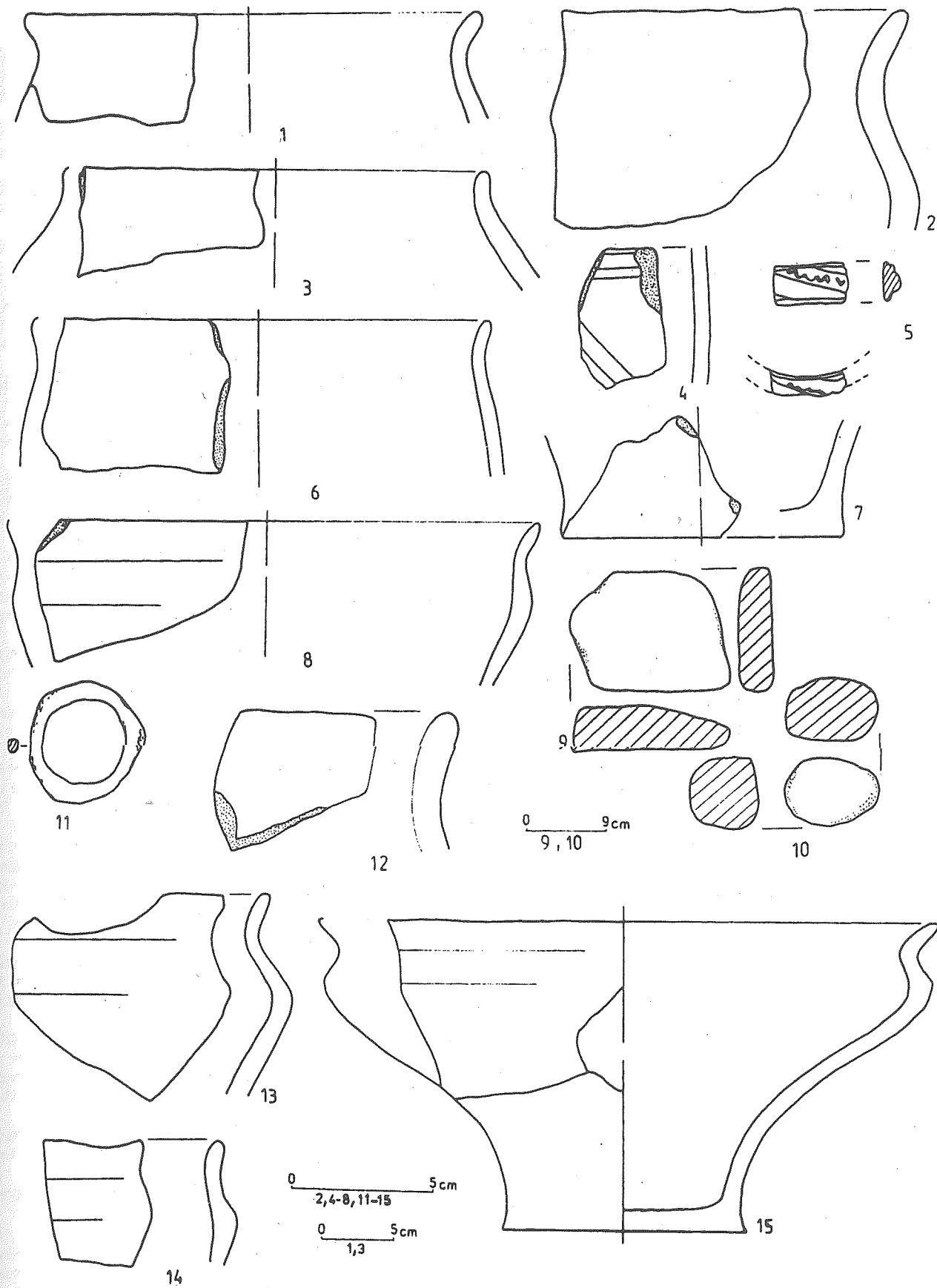
10. Dziesięć fragmentów kości zwierzęcych w tym: fragment śródstopia, fragment kości skokowej i zębra bydła domowego (*Bos taurus*) oraz fragment kości łokciowej świni domowej (*Sus domesticus*) i 3 fragmenty kości, w tym fragment kości rysikowej konia (*Equus caballus*).

TABL. VII. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-5 z obiektu 4; 6-18-z obiektu 5.

TABL. VIII. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-8-obiekt 5; 9-19-obiekt 6.

TABL. IX. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-7- obiekt 7; 8- obiekt 9; 11- obiekt 10; 12-14- obiekt 11a; pozostałe z warstwy kulturowej: 9, 10- ar X; 15- ar I.

Charakter obiektu: ze względu na małe wymiary, obiekt uznać należy za miejsce związane z działalnością gospodarczą (?).

Obiekt 7

Zgodnie z dokumentacją, na pograniczu arów VII i XI, na przestrzeni około 5 m² wystąpiło zaciemnienie. Jego miąższość wynosiła 0,3 m (od głęb. 0,4 do 0,7 m). Działki sąsiadujące bezpośrednio z obiektem zniszczone zostały przez współczesne wkopy. W dokumentacji rysunkowej (poza planem zbiorczym osady — ryc. 3) obiekt ten nie został uwzględniony.

Inwentarz: materiał KPR i fragment bransolety pochodzenia celtyckiego.

1. Fragment bransolety z fioletowego szkła, zdobionego naprzemianlegle nakładającymi się żeberkami, z których jedno (w zachowanym fragmencie) zdobione jest linią falistą, wypełnioną pierwotnie białą substancją. Przekrój płasko-wypukły. Przybliżona średnica około 7 cm, zachowana długość 2,1 cm, grubość 0,6 cm, szerokość 1,4 cm (tabl. IX, 5).

2. 3 fragmenty górnych części naczyń o profilu esowatym. R1 = 32 cm (tabl. IX, 1), 30 cm (tabl. IX, 3) i 16 cm (tabl. IX, 6). Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku, tłucznia i miki.

4. Fragment środkowej części naczynia zdobionego linią rytą w układzie poziomym i ukośnym (tabl. IX, 4). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Domieszka szamotu.

5. Fragment przydennej części naczynia. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia i miki. R5 = 10 cm (tabl. IX, 7).

6. 203 fragmenty silnie rozdrobnionej ceramiki, głównie brunatnej, szorstkiej.

7. 10 fragmentów kości w tym: fragment kości ramieniowej bydła domowego (*Bos taurus*) oraz 3 fragmenty kości skokowej konia (*Equus caballus*).

8. Mała bryłka bursztynu.

Charakter obiektu: trudny do ustalenia (ze względu na brak dokumentacji).

Obiekt 8

W części NE ara I na głębokości 0,7 m odsłonięto część dużego skupiska polepy. Zgodnie z dokumentacją opisową (dziennik polowy), miało ono powierzchnię 4 m². Uchwycenie całości obiektu było niemożliwe ze względu na zniszczenie sąsiednich działek. Obiekt nie posiada dokumentacji rysunkowej (poza planem zbiorczym stanowiska).

Inwentarz: KLŻ - 3 fragmenty ceramiki o brunatnych powierzchniach, z domieszką tłucznia kamiennego i piasku, KPR - 199 fragmentów ceramiki, pochodzących z różnych naczyń, głównie grubej roboty, nieliczne fragmenty ceramiki czernionej, gładkiej.

Charakter obiektu: K. Moskwa interpretował obiekt (dziennik prac wykopaliskowych) jako palenisko, będące najprawdopodobniej częścią większego obiektu o charakterze mieszkalnym, znajdującego się na terenie zniszczonym przed przystąpieniem do badań.

Obiekt 9

Na głębokości 0,7 m w ówiartce A ara XII odkryto skupisko polepy. Poniżej znajdowała się warstwa ciemnoszarego piasku dochodząca do głębokości 1,4 m. Wystąpiła ona również w sąsiedniej działce ara X. Brak jest dla tego obiektu zachowanej dokumentacji rysunkowej. Występuje tu także trudność w powiązaniu materiałów zabytkowych z tak wyodrębnionym obiektem (w terenie nie były one wydzielane). Z odpowiednich warstw w tych działkach pochodzi tak ceramika KLŻ jak i KPR. Ta ostatnia jednak nie występuje głębiej niż 0,8 m (warstwa mechaniczna 0,6-0,8 m).

Należałoby więc przyjąć jedną z dwu możliwych interpretacji: 1) albo cały obiekt uznać należy za „łużycki”, to jest łącznie ze skupiskiem polepy i warstwą ciemnego piasku, 2) albo też są to 2 niezależne obiekty (nie związane ze sobą funkcjonalnie, z których skupisko polepy reprezentuje KPR, a warstwa ciemnego piasku KLŻ. Kwestia przynależności kulturowej warstwy ze skupiska polepy (0,6-0,8 m) pozostać musi nierozstrzygnięta. Natomiast warstwa (o miąższości 0,7 m) znajdująca się pod nim, jest

z całą pewnością „łużycka”. Materiały KLŻ i KPR z tak rozumianego obiektu 9 zostaną omówione łącznie poniżej.

Inwentarz: KLŻ.

1. 3 fragmenty misy o profilu łukowatym, brzegu prostym (lekką zagiętym) i dnie wyodrębnionym. Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. R1 = 17 cm, R5 = 7,5 cm, H1 = około 6 cm (tabl. I, 1).

2. Fragment misy z guzkiem na krawędzi (tabl. I, 11). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku.

3. Fragment ucha taśmowatego z naczynia typu kubek-czerpak (tabl. I, 5). Powierzchnia obustronnie brunatna, gładka. Domieszka piasku i drobnego tłucznia kamiennego.

4. Fragment naczynia z uszkiem (kubka?). Powierzchnia gładka, obustronnie brunatna. Domieszka tłucznia kamiennego (tabl. I, 16).

5. 8 fragmentów pochodzących z jednego naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią. Powierzchnie brunatne, zewnętrzna chropowata, wewnętrzna gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 21 cm, R5 = 11 cm, H1 = około 28 cm (tabl. II, 2).

6. 8 fragmentów górnej części naczynia typu garnek z lekko odgiętym na zewnątrz brzegiem, dziurkami pod krawędzią i listwą plastyczną zdobioną odciskami palcowymi. Powierzchnie zniszczone, brunatne, pierwotnie chropowate. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 18 cm (tabl. II, 9).

7. Fragment brzegowy naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią (tabl. II, 6) o brunatnej, szorstkiej powierzchni zewnętrznej i gładkiej wewnętrznej, z dużą ilością domieszki tłucznia kamiennego i piasku.

8. Fragment naczynia typu garnek z krawędzią lekko wychyloną na zewnątrz z dziurkami pod wylewem i guzkiem w górnej części (tabl. II, 17). Powierzchnie jasnobrunatne, zewnętrzna chropowata, wewnętrzna gładka. Domieszka tłucznia kamiennego piasku i miki (?).

9. 101 fragmentów ceramiki pochodzącej z jednego naczynia typu garnek z krawędzią lekko wychyloną na zewnątrz rzędem dziurek poniżej i guzkiem w górnej części, dno, łukowate. Powierzchnie jasnobrunatne, zewnętrzna chropowata, wewnętrzna gładka. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. R1 = 28 cm, R5 = 14 cm, H1 = około 33 cm (tabl. II, 11).

10. 286 bardzo drobnych fragmentów ceramiki z jednego naczynia typu garnek z prostym brzegiem i dziurkami pod krawędzią. Powierzchnie silnie zniszczone, w domieszcze duża ilość grubego tłucznia kamiennego. R1 = 29 cm (tabl. II, 12).

11. 8 fragmentów pochodzących z jednego naczynia, w tym 3 fragmenty brzegowe i 3 przydenne. Naczynie typu garnek z lekko wychyloną krawędzią i prostym dnem. Powierzchnie brunatne, zewnętrzna szorstka i chropowata, wewnętrzna gładka. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. R1 = 17,5 cm, R5 = 13 cm (tabl. II, 14).

12. 3 fragmenty górnej partii naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i plastyczną listwą zdobioną odciskami palcowymi. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego piasku i miki (tabl. II, 15).

13. 4 fragmenty pochodzące z naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i listwą plastyczną. Brzeg nieznacznie wychylony na zewnątrz (tabl. II, 18). Powierzchnie jasnobrunatne, zniszczone. Domieszka tłucznia kamiennego, piasku i miki. R1 = 25 cm.

14. 2 fragmenty misy stożkowej (?) z dziurkami pod krawędzią. Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 24 cm, (tabl. II, 19).

15. 61 fragmentów ceramiki z jednego naczynia typu garnek o lekko łukowatym profilu, brzeg nieznacznie odgięty na zewnątrz, pod krawędzią dziurki, poniżej pozioma listwa plastyczna zdobiona odciskami palcowymi (tabl. III, 1). Powierzchnie zniszczone, jasnobrunatne, Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki. R1 = 34 cm, R5 = 19 cm, H1 = około 43 cm.

16. 7 fragmentów misy z wyodrębnionym dnem i brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz. Powierzchnia obustronnie brunatna, gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 27 cm, R5 = 9 cm, H1 = 11 cm (tabl. III, 2).

PR z tak roz-
niżej.

przegu prostym
nie brunatne,
R1 = 17 cm,

I, 11). Powie-
niennego i pia-

ou kubek-czer-
a, gładka. Do-

grzchnia gładka,
go (tabl. I, 16).

ynia typu gar-
matne, zewnętrz-
a piasku i th-

garnek z lekko
awędzią i list-
wierzchnie zni-
nieszka piasku

dziurkami pod
powierzchni ze-
mieszki tłucz-

zią lekko wy-
uzkiem w gór-
ne, zewnętrzna
cznia kamien-

nego naczynia
ęnątrz rzędem
owate. Powie-
a, wewnętrzna
R1 = 28 cm,

iki z jednego
kami pod kra-
zce duża ilość
II, 12).

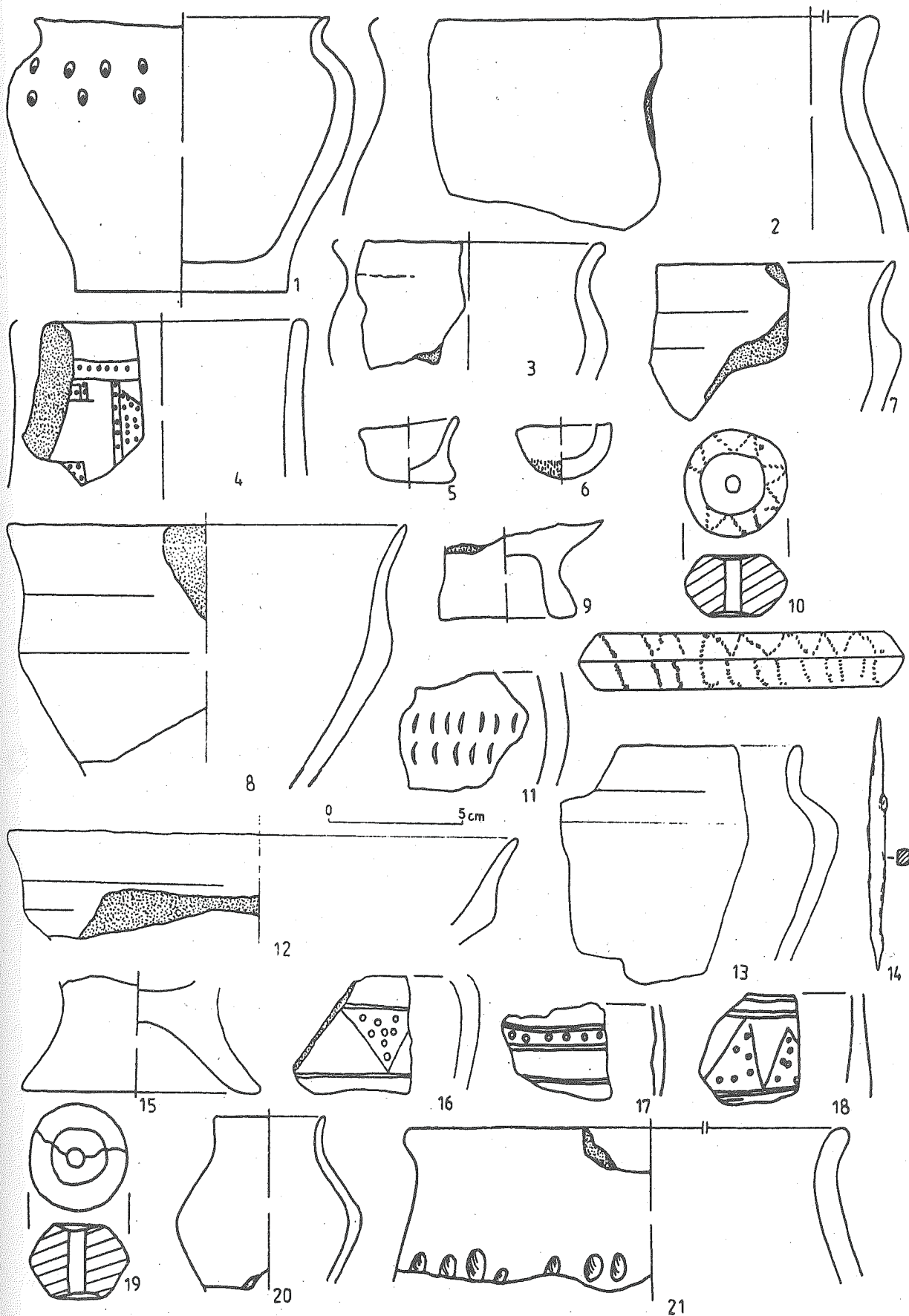
czynia, w tym
typu garnek
wierzchnie bru-
ętrzna gładka.
17,5 cm, R5

garnek z dziur-
odciskami pal-
ka tłucznia ka-

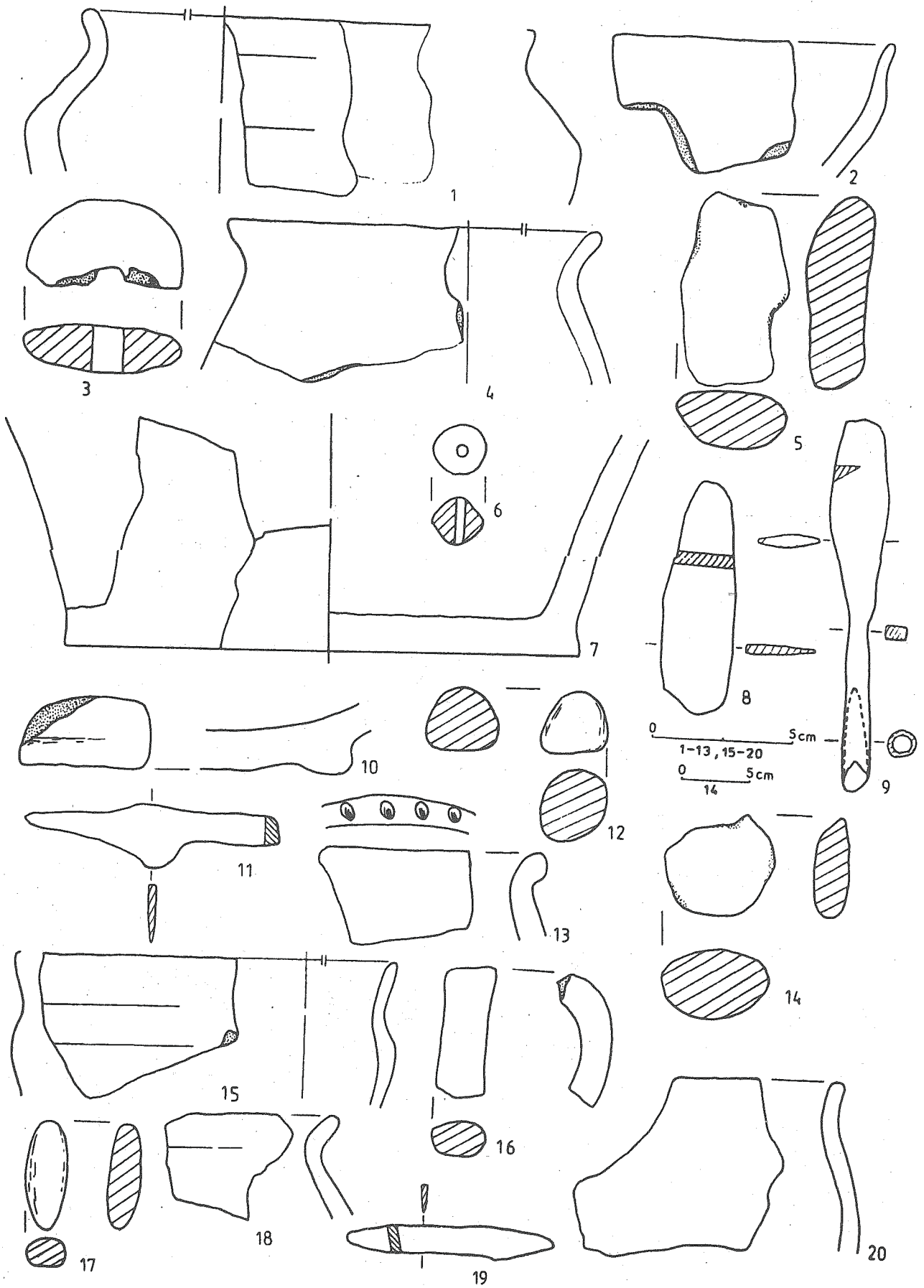
garnek z dziur-
ieznacznie wy-
jasnobrunatne,
piasku i miki.

mi pod krawę-
piasku i tłucz-

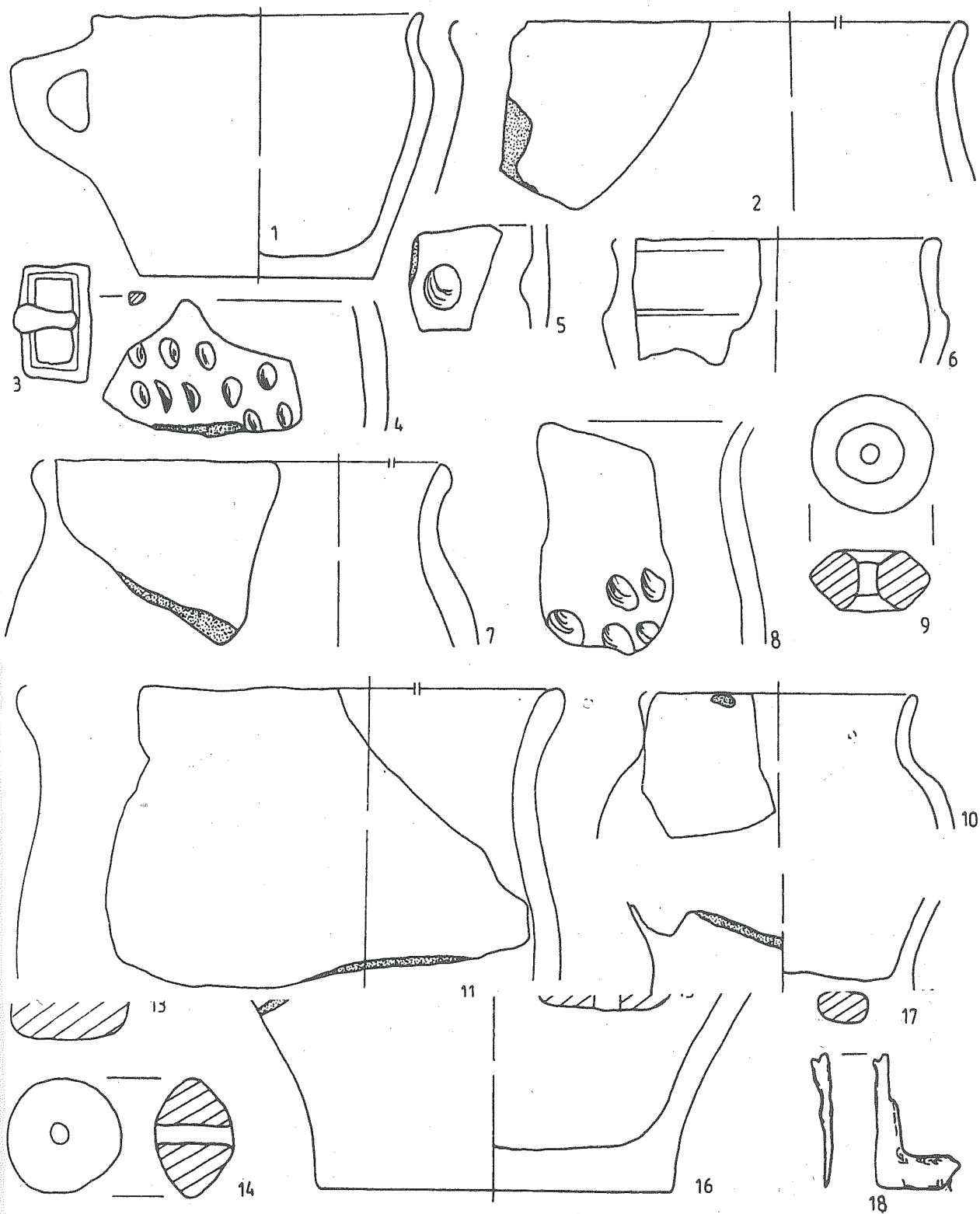
a typu garnek
e odgięty na
na listwa plas-
Powierzchnie
cznia kamien-
około 43 cm.
em i brzegiem
nie brunatna,
R1 = 27 cm,

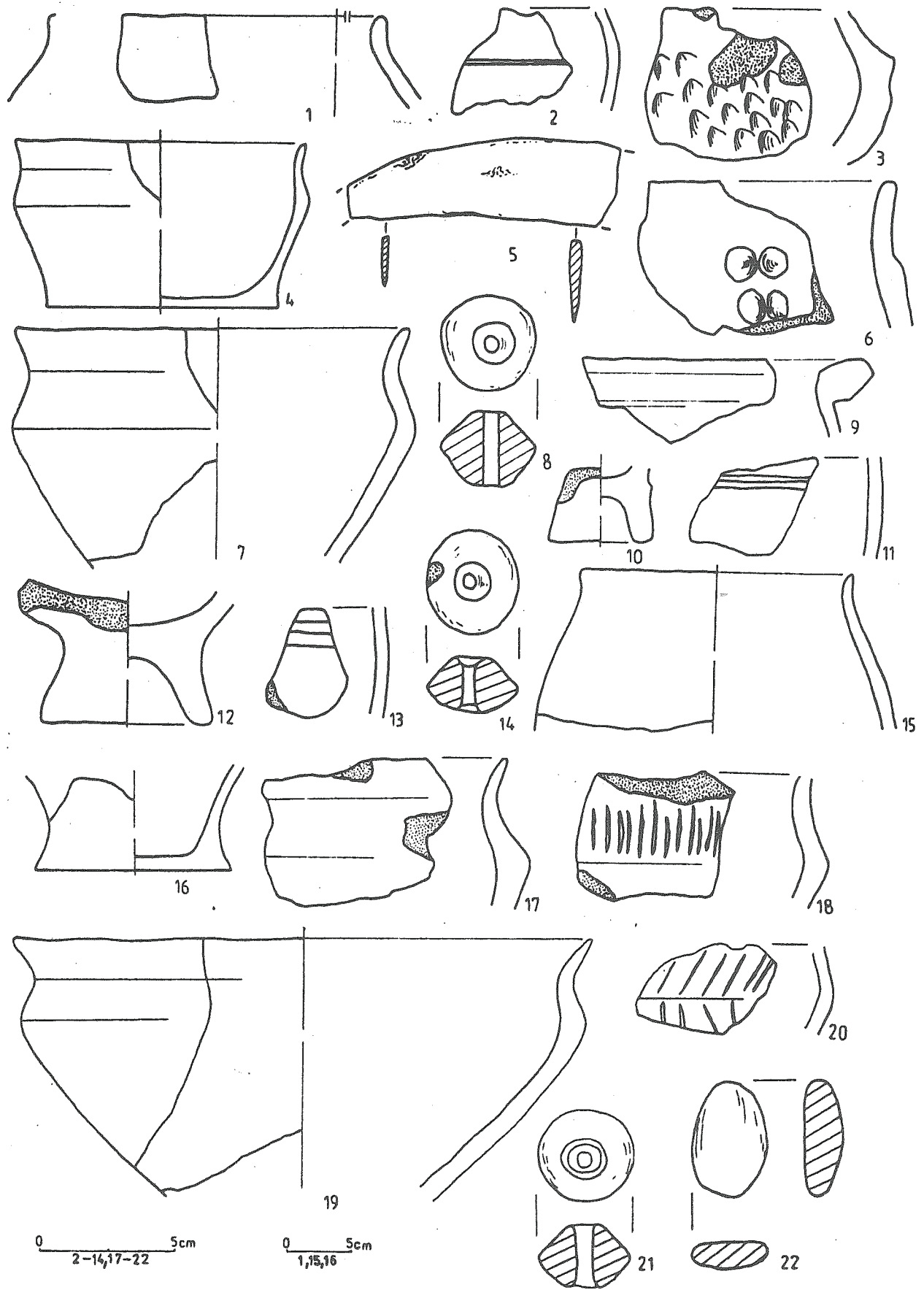
TABL. X. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej; z warstwy kulturowej: 1-3, 14-ar VII; 4, 7-6-ar VI; 5, 21-ar XI; 10-ar IX; 12, 13, 15-18, 20-ar X; 19-ar III; 8, 9, 11 - z powierzchni stanowiska.

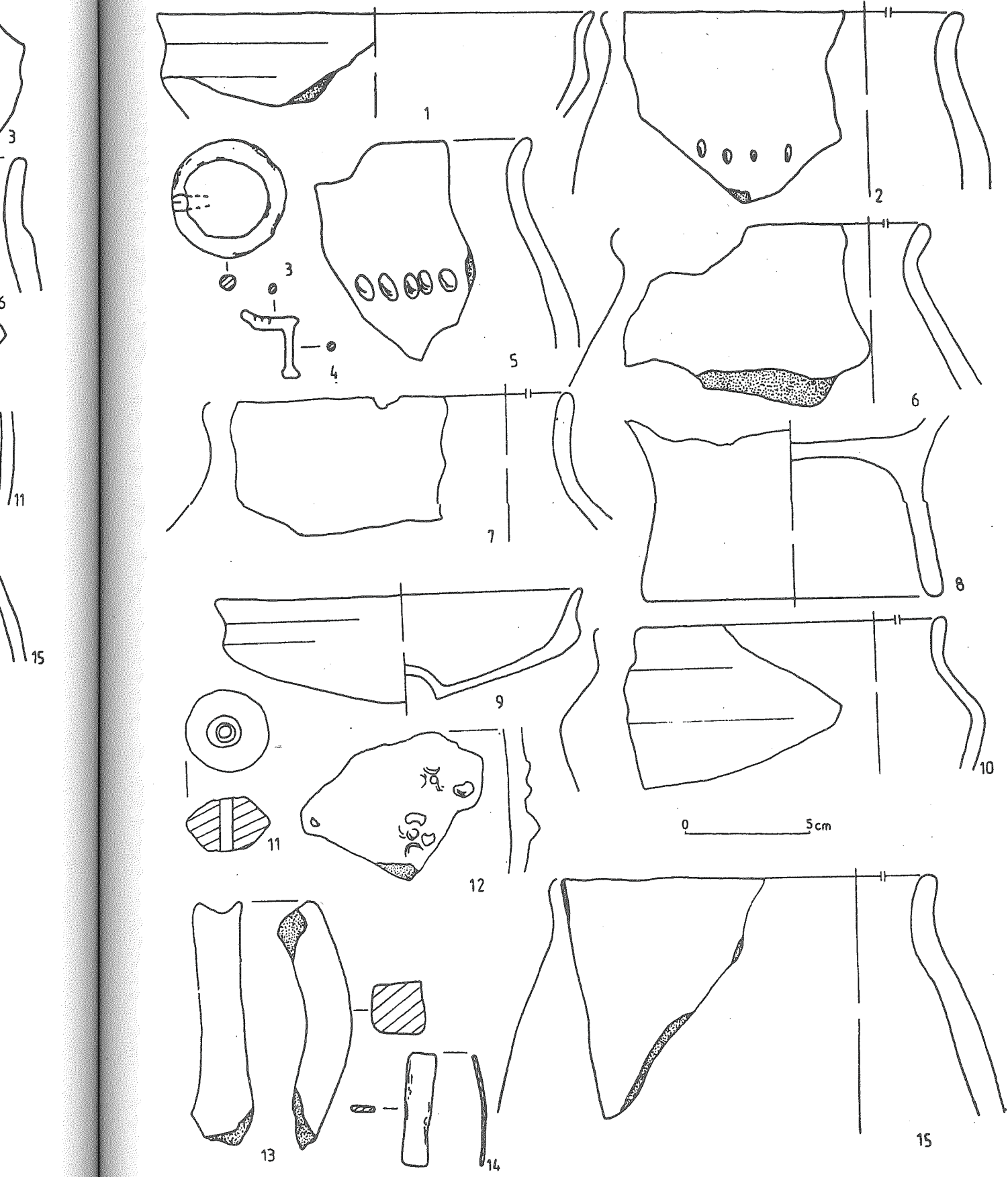
TABL. XI. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: z warstwy kulturowej: 1, 2, 9, 13, 18-ar III; 3, 4-ar II; 5, 7, 10-ar V; 6-ar XII; 8, 14-ar VII; 11-ar 0; 12, 15, 17-ar VI; 16, 19-ar I; 20 ar-X.

TABL. XII. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: 1-z powierzchni; pozostałe z warstwy kulturowej: 2, 8, 10, 12, 14-ar VI; 3-ar X; 4, 9-ar I; 5-ar O; 6, 11, 16, 18-ar III; 7 -ar II; 13-ar XIII; 15, 17-ar VII.

TABL. XIII, Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: warstwa kulturowa: 1, 2-ar V; 3-ar XI; 4, 11, 13, 14, 17-ar VI; 5, 8, 15, 16-ar I; 6, 9-III; 7-ar II; 10, 22-ar X; 12, 18, 21-ar VII.

TABL. XIV. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Materiały kultury przeworskiej: warstwa kulturowa: 1, 4, 7-ar VI; 2, 12, 15-ar II; 3, 9-ar I; 8, 14-ar X, 10-ar V; 13-ar VII, 11 luźne, ar?

1, 13, 14,

17. 2 fragmenty talerza-placka o średnicy 26,4 cm z nieregularnie rozmieszczonymi dziurkami przechodzącymi na wylot (tabl. III, 3). Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka dużej ilości piasku.

18. Fragment talerza-placka z krawędzią jednostronnie ściętą, średnica około 8 cm (tabl. III, 13). Powierzchnie brunatne (szorstka i gładka). Domieszka tłucznia kamiennego.

19. Fragment brzegowy naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i znajdującymi się bezpośrednio pod nimi odciskami palcowymi (tabl. II, 8). Powierzchnie brunatne, zewnętrzna chropowata. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 20 cm.

20. 904 drobne fragmenty ceramiki z różnych naczyń (przewaga ceramiki grubej roboty, wykonanej z dużą ilością domieszki schudzącej, o brunatnych powierzchniach, szorstkich i chropowatych). KPR - 1. Fragment górnej części wazy profilowanej. Powierzchnia czerniona, gładka. Brak intencjonalnej domieszki. R1 = 19 cm, R3 = 18,5 cm (tabl. IX, 8). 2. 58 fragmentów z różnych naczyń (w tym 19 fragmentów ceramiki czernionej i 39 brunatnej, grubej roboty).

Charakter obiektu: ze względu na braki w dokumentacji trudny do ustalenia.

Obiekt 10

W części S ówiarłki B ara XI, na głębokości 0,5 m odsłonięto owalne zaciemnienie. Braki w dokumentacji nie pozwalają dokładnie określić jego rozmiarów. Warstwa czarnego piasku, stanowiąca wypełnisko obiektu zanikła po 0,15 m.

Inwentarz: materiał wyłączenie KPR.

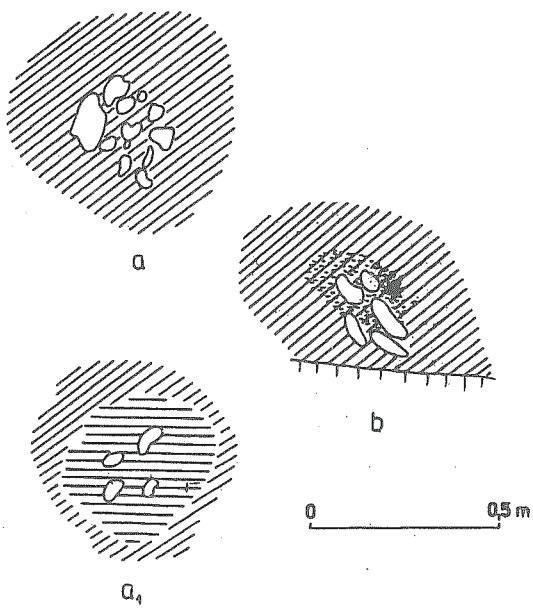
1. Kółko żelazne silnie skorodowane, przekrój w przybliżeniu czworokątny. Średnica zewnętrzna 4,1 cm, wewnętrzna 3,1 cm (tabl. IX, 11).

2. 29 fragmentów ceramiki z różnych naczyń (ceramika grubej roboty o brunatnych powierzchniach, ze znaczną ilością domieszki).

Charakter obiektu: trudny do ustalenia (obiekt związany z działalnością gospodarczą?).

Obiekt 11

Na głębokości 0,9 m w arze IV odsłonięto niewielkie skupisko polepy (ryc. 9, a). Znajdowało się ono w warstwie ciemnoszarego piasku, który w najbliższym sąsiedztwie polepy był przemieszany ze znaczną ilością popiołu. Zaciemnienie wokół skupiska miało kształt owalny o wymiarach 0,5x0,4 m.

Ryc. 9. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. a - rzut poziomy obiektu 11 (a - na głębokości 0,85 m, a 1 - na głębokości 0,9 m), b - rzut poziomy obiektu 11a (głębokość 0,9 m; objaśnienia por. ryc. 4)

Inwentarz: brak materiału zabytkowego. Ceramika z bezpośredniego sąsiedztwa obiektu pozwala wiązać go bardziej z KPR niż KLŻ.

Charakter obiektu: palenisko.

Obiekt 11a

W sąsiedztwie obiektu 11 wystąpiło drugie, podobne skupisko polepy. Uchwycono je na głębokości 0,85 m w obrębie okrągłego w przybliżeniu zaciemnienia szarego piasku. Miało wtedy średnicę 0,6 m (ryc. 9, b). Na głębokości 0,9 m wymiary zaciemnienia i właściwego skupiska ulegają zmniejszeniu i pod polepą pojawia się żółtobrunatna glina.

Inwentarz: materiał KPR.

1. Fragment górnej części naczynia o lekko odgiętym na zewnątrz brzegu (tabl. IX, 12). Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego, piasku i szamotu.

2. 2 fragmenty górnych części waz (tabl. IX, 13-14). Powierzchnie czernione, gładkie. Mała ilość domieszki drobnego piasku.

3. 6 drobnych, środkowych partii naczyń. Powierzchnie szorstkie, brunatne. Domieszka piasku tłucznia kamiennego i szamotu.

Charakter obiektu: palenisko.

MATERIAŁY Z WARSTWY KULTUROWEJ

Ar 0

Stwierdzono tu wyłącznie materiał KPR.

1. Nóż żelazny silnie skorodowany (tabl. XI, 11). Ostrze rozszerzające się przy trzpieniu. Długość około 6 cm. Trzpień wyodrębniony obustronnie o długości około 3,5 cm.

2. Fragment środkowej części naczynia zdobionego dołkiem. Powierzchnia brunatna, gładka. Brak intencjonalnej domieszki (tabl. XII, 5).

3. 8 fragmentów ceramiki o czernionych, gładkich powierzchniach, z małą ilością domieszki i 79 fragmentów głównie środkowych części naczyń brunatnych, szorstkich.

4. 14 fragmentów kości zwierzęcych w tym: fragment żuchwy i górny siekacz świni domowej (*Sus domesticus*) oraz górny ząb trzonoży owcy (*Ovis*) lub kozy (*Capra*).

Ar I

Wystąpiły tu materiały KLŻ i KPR przemieszane ze sobą (materiały KLŻ na złożu wtórnym).

KLŻ - 1. Szpila z żelaznym trzpieniem i brązową główką. Główka profilowana, dwustożkowata z „kryzą” (2,5 stożka). Przekrój trzpienia w górnej części czworokątny, w dolnej okrągły (tabl. I, 21). Długość 19,7 cm, wysokość główki 1,8 cm, średnica główki 1,3 cm, grubość trzpienia do 0,6 cm.

2. Fragment przydennej części naczynia brunatnego z domieszką piasku, tłucznia kamiennego i miki, powierzchnie szorstkie (tabl. III, 16).

3. 74 fragmenty ceramiki z różnych naczyń (partie brzuścowe), głównie typu garnek o szorstkich i chropowatych powierzchniach oraz 5 fragmentów ceramiki o gładkiej, czernionej powierzchni zewnętrznej i brunatnej wewnętrznej.

KPR - 1. Nóż żelazny silnie skorodowany o niewyodrębnionym trzpieniu, długość 8 cm (tabl. XI, 19).

2. Fragment półkoska (tabl. XIII, 5), silnie skorodowany, zachowana długość 10,4 cm, szerokość 1,9-3,1 cm.

3. Prześlik gliniany, dwustożkowaty (tabl. XIII, 8) o szarobrunatnej powierzchni. Domieszka grubo- i średnioziarnistego piasku. Średnica 3,6 cm, grubość 3,7 cm, średnica otworu 0,7 cm.

4. Koliasta rama sprzączki od pasa (tabl. XIV, 3), ze śladami miejsca przytwierdzenia kolca. Żalazo silnie skorodowane o przekroju okrągłym. Średnica zewnętrzna 4,6 cm, wewnętrzna 3,5 cm, grubość 0,5 cm.

3. Prześlik gliniany, dwustożkowaty (tabl. XIII, 8) o szarobrunatnej powierzchni. Domieszka grubo- i średnioziarnistego piasku. Średnica 3,6 cm, grubość 3,7 cm, średnica otworu 0,7 cm.

go. Ceramika
ć go bardziej

ne skupisko
nie okrągłego
wtedy śred-
zaciemnienia
lepiej pojawia

odgiętym na
e, szorstkie.

4). Powierz-
chnie piasku.
chnie szorst-
i szamotu.

VEJ

11). Ostrze
n. Trzpień

o dołkiem.
domieszki

powierzch-
wnie środ-

nt zuchwy
górny ząb

e ze sobą

główką.
stożka).
w dolnej
ówki 1,8
6 cm.

go z do-
nie szo-

e brzuś-
aonych
ej, czar-
nej.
yodęb-

lowany,

o sza-
ioziar-
rednica

3), ze
skoro-
,6 cm,

o sza-
ioziar-
rednica

4. Kolistą ramą sprzączki od pasa (tabl. XIV, 3), ze śladami miejsca przytwierdzenia kolca. Żalazo silnie skorodowane o przekroju okrągłym. Średnica zewnętrzna 4,6 cm, wewnętrzna 3,5 cm, grubość 0,5 cm.

5. Prześlik gliniany dwustożkowy, silnie profilowany z wklęgnięciami przy biegunach (tabl. XII, 9). Powierzchnia czarna, gładka. W glinie mała ilość domieszki miki. Średnica 4,2 cm, grubość 1,9 cm, średnica otworu 0,7 cm.

6. Fragment środkowej części naczynia zdobionego rzędami dołków palcowych i paznokciowych (tabl. XII, 4). Powierzchnie brązowe, szorstkie, w domieszcze piasek i tłuczeń kamienny.

7. Fragment części górnej i przydennej prawdopodobnie tego samego naczynia (tabl. XIII, 15-16). Profil lekko esowaty. Powierzchnia zewnętrzna brązowa, wewnętrzna czarna. Domieszka piasku i tłuczenia kamiennego. R1 = 20 cm, R5 = 15 cm,

8. Pusta nóżka naczynia o brązowej, szorstkiej powierzchni. Domieszka piasku, tłuczenia kamiennego i miki. R5 = 6 cm, H6 = 2,4 cm (tabl. IV, 13).

9. Fragment środkowej części naczynia zdobionego poziomymi rzędami dołków palcowych (tabl. IV, 14). Powierzchnia brązowa, szorstka. Domieszka miki, piasku i szamotu.

10. Misa silnie profilowana z dołkiem w dnie wciśniętym do środka (tabl. XIV, 9). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Brak intencjonalnej domieszki. R1 = 14,5 cm, R3 = 14,4 cm, H1 = 4,3 cm.

11. Fragment ucha owalnego w przekroju (tabl. XI, 16). Powierzchnia brązowa, szorstka. Domieszka piasku. Zachowana długość około 5 cm.

12. 27 fragmentów środkowych części naczyń o czarnych, gładkich powierzchniach i 867 fragmentów rozdrobnionego materiału ceramicznego - powierzchnie brązowe, w większości szorstkie.

13. 34 fragmenty kości zwierzęcych, w tym fragment zęba, kości ramieniowej i kości palca świni domowej (*Sus domesticus*) oraz fragment górnego przedtrzonowca i zęba bliżej nieokreślonego bydła domowego (*Bos Taurus*).

Ar II

Materiały KŁŻ i KPR wystąpiły tu tak, jak w arze I.

KŁŻ - 1. Fragment odtupka krzemienego (tabl. II, 5) z drobnym retuszem na części krawędzi strony spodniej. Surowiec narzutowy (?).

2. 3 fragmenty ceramiki brązowej o powierzchniach szorstkich i chropowatych z domieszką piasku i tłuczenia kamiennego.

KPR - 1. Fragment przėslika glinianego silnie spłaszczony, kształtu owalnego (tabl. XI, 3). Powierzchnie brązowe, gładkie. Domieszka organiczna (?), tłuczenia kamiennego i piasku. Średnica 5,5 cm, grubość 1,5 cm, średnica otworu 1 cm.

2. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym (tabl. XI, 4). Powierzchnie brązowe, szorstkie. Domieszka piasku, tłuczenia i szamotu ceramicznego, R1 = 18 cm.

3. Fragment środkowej części naczynia zdobionego guzkiem plastycznym (tabl. IV, 17). Powierzchnia brązowa, szorstka. Domieszka szamotu, tłuczenia kamiennego i piasku.

4. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym, zdobionego na największej wydatości brzuśca poziomym rzędem dołków paznokciowych (tabl. XIV, 2). Powierzchnia szorstka, brązowa. Domieszka piasku, tłuczenia i miki.

5. Fragment środkowej części naczynia zdobiony dwoma guzkami plastycznymi oraz dołkami palcowymi i paznokciowymi R1 = 21 cm (tabl. XIV, 12). Powierzchnie brązowe, szorstkie. Domieszka tłuczenia kamiennego, piasku i miki.

6. Fragment górnej części naczynia o lekko odgiętych na zewnątrz krawędziach. Powierzchnie brązowe, szorstkie. Domieszka piasku i tłuczenia kamiennego. R1 = 12 cm (tabl. XIV, 15).

7. Fragment górnej części profilowanej. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Domieszka drobnego piasku. R1 = 14,5 cm, R3 = 15 cm (tabl. XIII, 7).

8. 308 drobnych fragmentów środkowych części naczyń o brązowej, szorstkiej powierzchni, z dużą ilością domieszki oraz 44 fragmenty ceramiki o czernionych, gładkich powierzchniach i 2 fragmenty ceramiki zewnętrznie brązowej, szorstkiej, wewnątrz czarnej.

9. 66 fragmentów kości, w tym: fragment kości udowej, zęba, kości śródrecza lub śródstopia, fragmenty 2 żeber, fragment zuchwy i kości promieniowej oraz 1 siekacz bydła domowego (*Bos taurus*), fragment zęba, 3 fragmenty zuchwy, siekacz i górny trzonowiec świni domowej (*Sus omeisticus*), fragment kości promieniowej i fragmenty 4 zębów owcy (*Ovis*) lub kozy (*Capra*), fragment kości gęsi (*Anser cf. Domesticus*).

Ar III

Materiały KPR i KŁŻ jak poprzednio.

KŁŻ - 1. Fragment misy z brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz (tabl. I, 7). Powierzchnie gładkie, brązowe, w domieszcze drobny tłuczeń i mika. R1 = 12 cm.

2. Fragment dużej misy z brzegiem silnie zagiętym do wewnątrz (tabl. I, 8). Powierzchnia brązowa, gładka. Domieszka drobnego tłuczenia kamiennego i piasku.

3. 4 fragmenty ceramiki brązowej o szorstkich powierzchniach z domieszką piasku, tłuczenia i miki.

KPR - 1. Grot żelazny, częściowo uszkodzony (tabl. XI, 9). Tuleja w przekroju okrągła, liść kształtu „lauowatego”. zachowana długość 13,8 cm, średnica tulei 1,4 cm, szerokość liścia około 2 cm.

2. Fragment bliżej nieokreślonego przedmiotu żelaznego silnie skorodowanego, wygiętego w kształcie litery L (tabl. XII, 18). Długość ramienia dłuższego 4,5 cm, krótszego 3 cm.

3. Prześlik gliniany, okrągły, lekko spłaszczony (tabl. IV, 20). Powierzchnia szara, szorstka. Domieszka drobnego piasku. Średnica 5,4 cm, grubość 1,8 cm, średnica otworu 0,9 cm.

4. Fragment górnej części naczynia z silnie odgiętą i ukośnie ścietą krawędzią z dołkami palcowymi (tabl. IV, 16). Powierzchnie brązowe, szorstkie, w domieszcze piasek i tłuczeń kamienny.

5. Fragment górnej części naczynia profilowanego (tabl. XII, 6). Powierzchnia szorstka brązowa. Domieszka piasku i drobnego tłuczenia kamiennego. R1 = 11 cm, R3 = 11,5 cm.

6. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym (tabl. XII, 11). Powierzchnia szorstka, brązowa.

7. Fragment przydennej części naczynia o powierzchni brązowej, szorstkiej, z domieszką piasku, tłuczenia kamiennego i miki. R5 = 12 cm (tabl. XII, 16).

8. Fragment górnej części naczynia zdobionego pionowym rzędem podwójnych dołków palcowych. Powierzchnia brązowa, szorstka. Domieszka tłuczenia kamiennego i piasku (tabl. XIII, 6).

9. Fragment górnej części naczynia toczzonego na kole, prawdopodobnie „misowatego” (tabl. XIII, 9). Krawędź pogrubiona, profilowana, wygięta na zewnątrz. Barwa szara. Brak intencjonalnej domieszki.

10. Fragment górnej części naczynia profilowanego (tabl. XI, 1). Powierzchnia szorstka, brązowa. Domieszka tłuczenia kamiennego i piasku. R1 = 23 cm, R3 = 27 cm.

11. Fragment górnej części naczynia lekko profilowanego (tabl. XI, 2). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka piasku.

12. Fragment górnej części naczynia o silnie odgiętej na zewnątrz krawędzi zdobionej dołkami palcowymi (tabl. XI, 13). Powierzchnia brązowa, szorstka. Domieszka piasku, tłuczenia kamiennego i szamotu.

13. Fragment górnej części naczynia o krawędzi silnie odgiętej na zewnątrz (tabl. XI, 18). Powierzchnia brązowa, gładka. Domieszka piasku.

14. 228 silnie rozdrobnionych fragmentów naczyń grubej roboty, o brązowych, szorstkich powierzchniach i 47 fragmentów ceramiki czernionej, gładkiej z bardzo małą ilością domieszki oraz 20 fragmentów ceramiki o powierzchni zewnętrznej brązowej, wewnętrznej czarnej z domieszką tłuczenia i piasku.

15. 37 fragmentów kości w tym: 2 fragmenty kości zuchwy, 2 kły i 2 inne zęby świni domowej (*Sus domesticus*), fragment kości skokowej, 3 fragmenty zębów przedtrzonowych, 2 fragmenty kości ramieniowej i fragment zęba górnego bydła domowego (*Bos taurus*), fragment zęba trzonowego jelenia szlachetnego (*Cervus elaphus*).

15. 37 fragmentów kości w tym: 2 fragmenty kości żuchwy, 2 kły i 2 inne zęby świni domowej (*Sus domesticus*), fragment kości skokowej, 3 fragmenty zębów przedtrzonowych, 2 fragmenty kości ramieniowej i fragment zęba górnego bydła domowego (*Bos taurus*), fragment zęba trzonowego jelenia szlachetnego (*Cervus elaphus*).

Ar IV

Materiały KŁŻ i MPR jak wyżej.

KŁŻ - 1. 6 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń. Powierzchnie brunatne, szorstkie i chropowate.

KPR - 1. 69 fragmentów naczyń o brunatnych, szorstkich powierzchniach, z domieszką tłucznia kamiennego i miki oraz 18 fragmentów ceramiki czernionej, gładkiej, z bardzo małą ilością domieszki w postaci szamotu i piasku, lub bez niej i 4 fragmenty środkowych części naczyń o powierzchni zewnętrznej brunatnej, wewnętrznej czarnej.

Ar V

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. 4 fragmenty ceramiki z różnych naczyń. Powierzchnie brunatne, szorstkie.

KPR - 1. Gładzik kamienny (tabl. XI, 5). Kształt owalny, spłaszczony, jedna z powierzchni silnie starta.

2. Fragment części przydennej naczynia (tabl. XI, 7). Powierzchnia zewnętrzna brunatna, wewnętrzna czarna. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i szamotu. R5 = 19 cm.

3. Fragment części przydennej naczynia toczonego na kole (tabl. XI, 10). Powierzchnia siwa, szorstka. Brak intencjonalnej domieszki.

4. Fragment górnej części naczynia profilowanego (tabl. XIV, 10). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka szamotu. R1 = 22 cm, R3 = około 25 cm.

5. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym (tabl. IV, 18). Poniżej szyjki zdobienie odciskami paznokciowymi w układzie bezładnym. R1 = 11 cm, R3 = 12 cm.

6. Fragment górnej części naczynia o lekko odgiętej na zewnątrz krawędzi (tabl. XIII, 1). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki. R1 = 42 cm.

7. Fragment środkowej części naczynia zdobionego poziomą linią rytą (tabl. XIII, 2). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka szamotu.

8. 263 małocharakterystyczne fragmenty ceramiki o brunatnych, szorstkich powierzchniach z dużą ilością domieszki tłucznia kamiennego i piasku oraz 47 fragmentów ceramiki o powierzchni zewnętrznej brunatnej, szorstkiej i chropowatej a wewnątrz czarnej i 32 fragmenty silnie rozdrobnionej ceramiki czernionej, gładkiej z niewielką ilością domieszki piasku i szamotu.

9. 8 fragmentów kości, w tym 3 fragmenty kości piszczelowej bydła domowego (*Bos taurus*).

Ar VI

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. 2 fragmenty kubka baniastego z utraconym uchem (tabl. I, 2). Powierzchnie obustronnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 8,2 cm.

2. 4 fragmenty misy w przybliżeniu półkulistej z prostym brzegiem zdobionym na krawędzi grupami nacięć (tabl. I, 6). Na jednym fragmencie wylew przechodzi w guzek poziomo przkłyty („quasi uszko”). Powierzchnie brunatne, gładkie, w domieszce piasek i mika. R1 = 21 cm.

3. Fragment naczynia typu kubek (tabl. I, 9). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku.

4. Fragment naczynia o zewnętrznej powierzchni czarnej, wewnętrznej brunatnej z domieszką tłucznia kamiennego i miki, zdobionego ornamentem pseudosnurowym (tabl. I, 13) - odciśnięty skośnie żeberkowany przedmiot brązowy.

5. 7 fragmentów naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i poziomą listwą plastyczną zdobioną ornamentem palcowym (tabl. II, 1). Powierzchnie jasnobrunatne, zewnętrzna chropowata. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. R1 = 22 cm.

6. Wiór krzemienisty nieretusowany (tabl. II, 4). Długość 6,5 cm szerokość do 2 cm.

7. Fragment brzegowej części naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i guzkiem w górnej partii (tabl. II, 13). Powierzchnie brunatne, zewnętrzna szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

8. Fragment naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i poziomą listwą plastyczną zdobioną odciskami palcowymi. Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego (tabl. II, 16).

9. 3 fragmenty talerza-placka z jednostronnie ściętą krawędzią (tabl. III, 4). Powierzchnie brunatne, zewnętrzna szorstka, wewnętrzna gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. Średnica 8,8 cm.

10. 2 fragmenty talerza-placka z dziurkami na powierzchni i nieznacznie ściętą jedną z krawędzi (tabl. III, 5). Powierzchnie obustronnie brunatne, gładkie. Domieszka tłucznia kamiennego. Średnica 14,8 cm.

11. Fragment talerza-placka z zaokrągloną krawędzią, zdobioną odciskami palcowymi (tabl. III, 6). Powierzchnie brunatne, gładkie, i szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego, piasku i miki. Średnica 13,2 cm.

12. Fragment misy z brzegiem zaokrąglonym, prostym (tabl. III, 11). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku.

13. Fragment talerza-placka o zaokrąglonym brzegu (tabl. III, 12). Powierzchnie brunatne, gładka i szorstka. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. Średnica 9 cm.

14. Fragment wazy o czarnej gładkiej powierzchni zewnętrznej i brunatnej wewnętrznej z domieszką tłucznia kamiennego i piasku. Fragment zdobiony jest poziomą linią rytą (podwójną) i odciśniętą spiralną tarczką z drutu brązowego (tabl. III, 15).

15. Fragment brzegowy misy z krawędzią zagiętą do wewnątrz (tabl. III, 18). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i drobnego tłucznia kamiennego.

16. 179 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń, w większości brunatnej szorstkiej i chropowatej z domieszką piasku i tłucznia kamiennego.

KPR - 1. Przėsłik gliniany, dwustożkowy, lekko profilowany (tabl. XII, 14). Powierzchnia szarobrunatna, gładka. Głina z domieszką piasku. Średnica 4,3 cm, grubość 2,6 cm, średnica otworu 0,6 cm.

2. Fragment przedmiotu brązowego wygiętego kolankowato (tabl. XIV, 4). Na jednym z ramion trzy nacięcia (uwaga: KPR)

3. Gliniane naczynko miniaturowe w kształcie wycinka kuli (tabl. X, 6). Powierzchnia brunatna, szorstka, na dole chropowata. Domieszka tłucznia kamiennego R1=3,5 cm, H1 = 1,9 cm.

4. 2 gładziki kamienne (tabl. XI, 12, 17) ze śladami starcia powierzchni (uwaga: KPR lub KŁŻ).

5. Przėsłik gliniany, dwustożkowy, profilowany, z zagłębieniami przy biegunach (tabl. XIII, 14). Powierzchnia czerniona, gładka. Średnica 3,8 cm, grubość 2 cm, średnica otworu 0,3 cm.

6. Przėsłik gliniany, cylindryczny (tabl. IV, 19). Powierzchnia brunatna, gładka. Domieszka tłucznia kamiennego i szamotu. Średnica 3,1 cm, grubość 2 cm, średnica otworu 0,8 cm.

7. Fragment górnej części profilowanej wazy (tabl. XI, 15). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Brak intencjonalnej domieszki. R1 = 21 cm, R3 = 24 cm.

8. Fragment górnej części naczynia o prawie pionowo ustawionych ściankach (tabl. X, 4). Fragment zdobiony liniami rytymi tworzącymi pola wypełnione dołkami stempelkowymi. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Mała ilość domieszki piasku. R1 = 11 cm.

9. Fragment górnej części naczynia profilowanego (tabl. X, 7). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Nieznaczna ilość domieszki piasku.

10. 2 fragmenty środkowych części naczynia zdobionego układem 3 poziomych linii rytych (tabl. XIII, 11, 13). Powierzchnia czerniona gładka. Brak intencjonalnej domieszki.

11. Fragment górnej części naczynia profilowanego (tabl. XIII, 17). Powierzchnia czerniona gładka. Mała ilość domieszki szamotu.

12. Fragment górnej części misy lub wazy profilowanej (tabl. XIV, 1). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Mała ilość domieszki piasku. R1 i R3 = 17,5 cm.

13. Fragment górnej części naczynia zdobionego poniżej szyjki rzędem dołków palcowych (tabl. XIV, 5). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i szamotu.

14. 2 fragmenty górnych części naczyń o profilu lekko esowatym. Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki. $R1 = 20$ cm (tabl. XIV, 6) i 24 cm (tabl. XIV, 7).

15. Fragment górnej części naczynia o profilu lekko esowatym. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. $R1 = 22$ cm (tabl. XII, 2).

16. Fragment środkowej części naczynia zdobionego na największej wydłutości dołkami palcowymi (tabl. XII, 8). Powierzchnia szorstka, brunatna. Domieszka tłucznia kamiennego.

17. Fragment górnej części naczynia o lekko wygiętej na zewnątrz krawędzi i baniastym (?) brzuscu (tabl. XII, 10). Powierzchnia szorstka, brunatna. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki. $R1 = 9$ cm, $R3 = 12$ cm.

18. Fragment przydennej części naczynia toczzonego na kole (tabl. XII, 12). Powierzchnia siwa, gładka. $R5 = 9$ cm.

19. 356 silnie rozdrobnionych fragmentów ceramiki o szorstkich, brunatnych powierzchniach, ze znaczną ilością domieszki oraz 25 fragmentów środkowych części naczyń o powierzchniach zewnętrznych brunatnych, wewnętrznych czarnych, z domieszką tłucznia kamiennego i piasku i 44 fragmenty ceramiki o błyszczących, czernionych powierzchniach, wykonanych w większości bez domieszki schudzącej, 20 fragmentów silnie rozdrobnionej ceramiki czernionej, gładkiej, z małą ilością domieszki piasku i szamotu.

20. 4 nieokreślone fragmenty kości zwierzęcych.

Ar VII

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. Brzegowy fragment naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią i poziomą listwą plastyczną zdobioną ornamentem palcowym (tabl. II, 3). Powierzchnie brunatne, zewnętrzna chropowata. Domieszka tłucznia kamiennego, miki i piasku.

2. Fragment ceramiki - element zdobniczy (?), uchwyt (?). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka tłucznia kamiennego (tabl. III, 14). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. Średnica 10,5 cm.

4. 50 fragmentów ceramiki z różnych naczyń, głównie garnków o brunatnych, szorstkich powierzchniach.

KPR - 1. Szydło żelazne, silnie skorodowane (tabl. X, 14). Przekrój czworokątny. Długość 9 cm, grubość w partii środkowej 0,5 cm.

2. Przęślik gliniany, dwustożkowy, profilowany (tabl. XIII, 21). Powierzchnia brunatna, gładka. Domieszka tłucznia kamiennego. Średnica 3,6 cm, grubość 2,2 cm, średnica otworu 0,6 cm.

3. Fragment przęślika glinianego, silnie spłaszczonego (tabl. XII, 15). Powierzchnia brunatna, gładka. Domieszka tłucznia kamiennego. Średnica około 4,5 cm, grubość 1,2 cm, średnica otworu 0,9 cm.

4. Fragment żelaznego ostrza, prawdopodobnie noża (tabl. XI, 8). Przedmiot silnie skorodowany. Zachowana długość 8,5 cm, szerokość 1,5-2,5 cm.

5. Rozcieracz kamienny (tabl. XI, 13). Górna i dolna powierzchnia silnie starta.

6. Naczynie o profilu esowatym zdobione powyżej wydłutości brzusca 2 rzędami dołków (tabl. X, 1). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. $R1 = 11$ cm, $R3 = 13$ cm, $R5 = 8$ cm, $H1 = 10$ cm.

7. Fragment górnej części naczynia szerokootworowego o profilu esowatym (tabl. X, 2). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. $R1 = 32$ cm.

8. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym (tabl. X, 3). Powierzchnia brunatna, gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. $R1 = 10$ cm, $R3 = 10,3$ cm.

9. Waza, częściowo zrekonstruowana, lekko profilowana. Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Brak intencjonalnej domieszki. $R1 = 22$ cm, $R3 = 21,6$ cm, $R5 = 9$ cm, $H1 = 11,5$ cm (tabl. IX, 15).

10. Fragment ucha owalnego w przekroju (tabl. XII, 17). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki.

11. Fragment ucha czworokątnego w przekroju (tabl. XIV, 13). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

12. Nóżka naczynia, pusta w środku (tabl. XIII, 12). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. $R5 = 6$ cm, $H6 = 3,5$ cm.

13. Fragment środkowej części naczynia zdobionego układem krótkich, pionowych linii rytych (tabl. XIII, 18). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Mała ilość domieszki piasku.

14. Fragment górnej części wazy silnie profilowanej (tabl. XIII, 19). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Mała ilość domieszki piasku. $R1 = 22$ cm, $R3 = 21$ cm.

15. Fragment środkowej części naczynia zdobionego ukośnymi rytymi liniami układającymi się w kształcie jodełki (tabl. XIII, 20). Powierzchnia czerniona, gładka. Brak intencjonalnej domieszki.

16. 606 fragmentów ceramiki z różnych naczyń. Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku, 104 fragmenty silnie rozdrobnionej ceramiki o czernionych, gładkich powierzchniach z małą ilością domieszki drobnego piasku, 79 fragmentów ceramiki o powierzchni zewnętrznej brunatnej, wewnętrznej czarnej z domieszką tłucznia kamiennego i piasku.

17. 68 fragmentów kości, w tym: fragment zęba górnego bydła domowego (*Bos taurus*) oraz fragment żuchwy, 2 siekacze, 4 fragmenty kłów i 3 fragmenty innych zębów świni domowej (*Sus domesticus*).

Ar VIII

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. 59 drobnych, małocharakterystycznych fragmentów ceramiki z różnych naczyń, głównie typu garnek o brunatnych, szorstkich i chropowatych powierzchniach.

KPR - 1. 7 fragmentów środkowych części naczyń o szorstkiej, brunatnej powierzchni i 1 fragment ceramiki czernionej, gładkiej.

Ar IX

Materiały KŁŻ i KPR jak wyżej.

KŁŻ - 1. 10 fragmentów misy stożkowej z krawędzią nieznacznie wyciągniętą do środka (tabl. I, 9). Powierzchnie brunatne, gładkie. Nieznaczna ilość domieszki drobnego tłucznia kamiennego. $R1 = 20$ cm.

2. 19 fragmentów ceramiki z różnych naczyń.

KPR - 1. Przęślik gliniany, dwustożkowy, profilowany, zdobiony ukośnymi liniami nakuć (tabl. X, 10). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka miki w proszku. Średnica 3,9 cm, grubość 1,9 cm, średnica otworu 0,6 cm.

2. 7 fragmentów silnie rozdrobnionej ceramiki o szorstkich, brunatnych powierzchniach i 1 fragment ceramiki czernionej, gładkiej.

Ar X

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. Fragment cienkościennej misy z prostym brzegiem (tabl. I, 17). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i drobnego tłucznia kamiennego.

2. Fragment przydennej części naczynia typu kubek lub waza (tabl. I, 18) o powierzchni zewnętrznej szorstkiej, wewnętrznej gładkiej, obustronnie brunatnej. Dno wyodrębnione. Domieszka piasku, drobnego tłucznia kamiennego i miki. $R5 = 6$ cm.

3. Fragment talerza-placka z obustronnie zwężoną krawędzią (tabl. III, 9). Powierzchnie brunatne, szorstkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

4. Fragment misy z brzegiem prostym (tabl. III, 19) o brunatnych, gładkich powierzchniach. Domieszka piasku.

5. 145 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń. KPR - 1. Fragment blaszki żelaznej silnie skorodowanej (tabl. XIV, 14). Zachowana długość około 4,5 cm, szerokość 1 cm.

2. Podkładka kamienna z piaskowca, kształt prostokątny (tabl. IX, 9) oraz rozcieracz (tabl. IX, 10) i gładzik kamienny (tabl. XIII, 22).

3. Sprzączka do pasa o profilowanej, czworokątnej ramie (tabl. XII, 3), silnie skorodowana. Kolec zachowany częściowo. Długość ramy 4 cm, szerokość 2,4 cm.

4. Nóżka naczynia pusta wewnątrz (tabl. XIII, 10). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, szamotu i tłucznia kamiennego. R5 = 4 cm, H6 = 2,3 cm.

5. Fragment górnej części naczynia typu misa lub waza, silnie profilowanego (tabl. X, 12). Powierzchnia czerniona, błyszcząca. Brak intencjonalnej domieszki.

7. Nóżka naczynia pusta w środku (tabl. X, 15). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku, tłucznia i miki. R5 = 9 cm, H6 = 3,8 cm.

8. 3 fragmenty środkowych części naczyń, zdobione dołkami stempelkowymi wypełniającymi pola ograniczone prostymi liniami rytmami (tabl. X, 16, 17, 18). Powierzchnie czernione, błyszczące. Brak wyraźnej domieszki schudzającej.

9. Fragment niewielkiego naczynia o profilu esowatym. Powierzchnia czerniona, gładka. Mała ilość domieszki szamotu. R1 = 4 cm, R3 = 6,7 cm (tabl. X, 20).

10. Fragment górnej części naczynia o profilu esowatym (tabl. XI, 20). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

11. Nóżka naczynia pusta w środku (tabl. XIV, 8). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka piasku. R5 = 12 cm, H6 = 6 cm.

12. 570 silnie rozdrobnionych fragmentów środkowych partii naczyń o szorstkich, brunatnych powierzchniach z dużą ilością domieszki oraz 125 fragmentów ceramiki z różnych naczyń o gładkich, czernionych powierzchniach i 36 fragmentów ceramiki zewnętrznie brunatnej, wewnętrznie czarnej.

13. 96 fragmentów kości, w tym: fragment kości palca konia (*Equus caballus*) oraz 3 fragmenty mózdzienia, fragment żebra i górnego zęba bydła domowego (*Bos taurus*), fragment kości gęsi (*Anser cf. domesticus*).

Ar XI

Materiały KŁŻ i KPR jak poprzednio.

KŁŻ - 1. Fragment naczynia typu garnek o brunatnej, szorstkiej powierzchni z domieszką piasku i tłucznia kamiennego, zdobionego ukośnym rzędem odcisków palców (tabl. II, 7).

2. 60 fragmentów ceramiki pochodzących z różnych naczyń, głównie brunatnych, szorstkich z dużą ilością domieszki.

KPR - 1. Miniaturowe naczynko asymetryczne (tabl. X, 5). Powierzchnia brunatna, gładka. Głina z domieszką drobnego tłucznia kamiennego. R1 = 3,5 cm, R5 = 3 cm, H1 = 1,8-2,3 cm.

2. Fragment górnej części naczynia o profilu lekko esowatym (tabl. X, 21) zdobiony poziomym rzędem dołków palców. Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku. R1 = 18 cm.

3. Fragment środkowej części naczynia zdobionego „ornamentem jeżowatym” (tabl. XIII, 3). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

4. 181 fragmentów ceramiki o szorstkich, brunatnych powierzchniach oraz 61 fragmentów ceramiki czernionej, gładkiej i 41 fragmentów ceramiki zewnętrznie brunatnej, wewnątrz czarnej.

5. Fragment kręgu bydła domowego (*Bos taurus*).

Ar XIII

Stwierdzono tu znacznie większą ilość materiałów KŁŻ niż KPR. Część z nich z pewnością ma jakiś związek z „łuzyckim” obiektem nr 9. Tłumaczy to ich przewagę ilościową. W dokumentacji brak jest podstaw do stratygraficznego rozwarstwienia odpowiednich grup.

KŁŻ - 1. Drobnny fragment naczynia typu kubek-czerpak (tabl. I, 12). Powierzchnia zewnętrzna czarna, wewnętrzna brunatnoszara. Domieszka tłucznia kamiennego i miki.

2. Fragment naczynia typu waza lub kubek (tabl. I, 19). Powierzchnie brunatne, gładkie. Mała ilość domieszki tłucznia kamiennego.

3. 31 fragmentów z wazy, prawdopodobnie o baniastym brzuścu i stożkowatej szyjce, poniżej której występuje zdobienie grupami

ukośnych linii rytych (tabl. I, 20). Powierzchnia zewnętrzna czarna, wewnętrzna brunatna. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i dużej ilości miki.

4. Fragment wióra krzemiennoego ze śladami kory (tabl. II, 9).

5. 2 fragmenty naczyń typu garnek z dziurkami pod lekko wychyloną krawędzią i guzkiem w górnej części (tabl. II, 20). Powierzchnia brunatna, chropowata, zniszczona. Domieszka piasku, tłucznia kamiennego i miki. R1 = około 30 cm.

6. Fragment talerza-placka o niezaznaczonej krzywiźnie krawędzi (czworokątny lub o bardzo dużej średnicy - tabl. III, 7). Powierzchnie szorstkie, brunatne. Domieszka tłucznia kamiennego i piasku.

7. Fragment brzegu misy o krawędzi lekko pogrubionej i zagiętej do wewnątrz (tabl. III, 8). Powierzchnie gładkie, brunatnoszare. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

8. Fragment brzegowy misy o prostej krawędzi (tabl. III, 17). Powierzchnia obustronnie brunatna, gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

9. Fragment dna naczynia typu waza (?) o brunatnej, gładkiej powierzchni z domieszką piasku i tłucznia kamiennego. R5 = 8 cm (tabl. III, 20).

10. 418 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń, głównie typu garnek, o brunatnych, szorstkich lub chropowatych powierzchniach z dużą ilością domieszki.

KPR - 1. Mały, dwustożkowaty przęślik gliniany (tabl. XI, 6). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka miki w proszku. Średnica 2 cm, grubość 1,5 cm, średnica otworu 0,4 cm.

2. 61 fragmentów ceramiki z różnych naczyń o powierzchniach brunatnych, szorstkich ze znaczną ilością domieszki, 18 fragmentów ceramiki czernionej gładkiej oraz 4 fragmenty ceramiki zewnętrznie brunatnej, wewnątrz czarnej.

3. 2 fragmenty kości palców konia (*Equus caballus*).

Ar XIII

Materiał tylko KPR.

1. Rozcieracz kamienny (tabl. XII, 13). Kształt owalny, w przekroju spłaszczony. Na powierzchniach ślady spracowania.

2. Fragment środkowej części naczynia o czernionych, błyszczących powierzchniach z małą ilością domieszki szamotu.

Ar XIV

Materiały KŁŻ i KPR przemieszane ze sobą. Ceramika KŁŻ na złożu wtórnym.

KŁŻ - 1. 57 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń, głównie typu garnek o brunatnej, szorstkiej powierzchni ze znaczną ilością domieszki schudzającej.

KPR - 1. 26 fragmentów ceramiki z różnych naczyń, w tym 6 o czernionych, gładkich powierzchniach i 20 o brunatnych, szorstkich.

Ar XV

Materiały KŁŻ i KPR jak wyżej.

KŁŻ - 1. Fragment brzegowy naczynia typu waza lub kubek (tabl. I, 3). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku. R1 = 10 cm.

2. Fragment naczynia typu „waza nadszańska” z rozchylonym wylewem (tabl. I, 4). Powierzchnia zewnętrzna czarna, wewnętrzna brunatna. Domieszka piasku i miki.

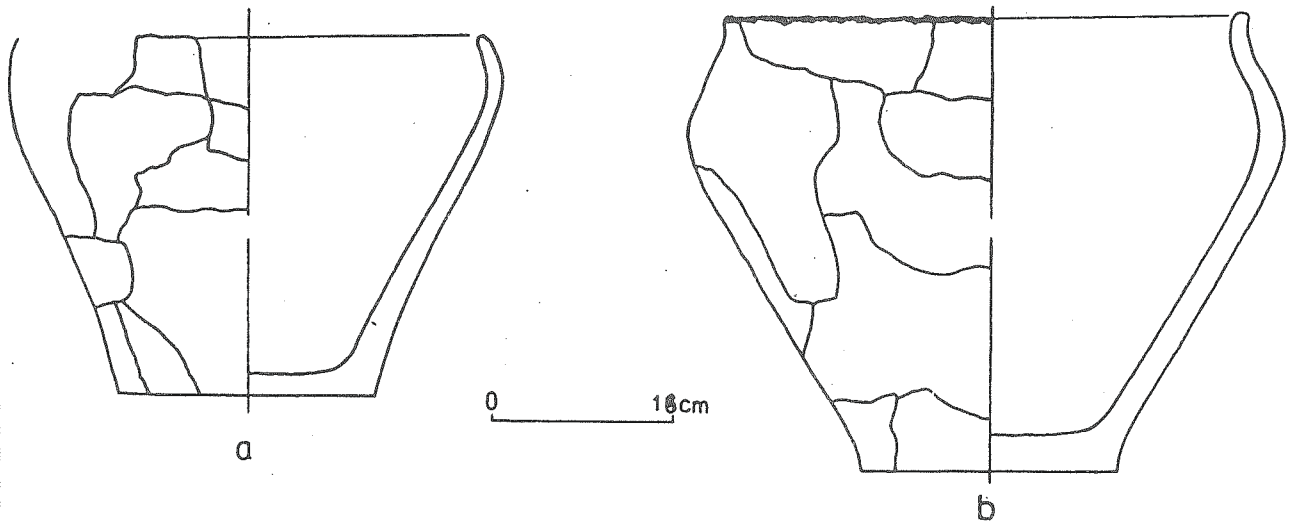
3. Fragment brzegowy misy z zaokrągloną krawędzią (tabl. I, 14). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

4. 34 fragmenty ceramiki z różnych naczyń.

KPR - 1. 23 drobne fragmenty z różnych naczyń. Powierzchnie szorstkie brunatne.

Działka „alfa”

Poza siatką arową obejmującą jedynie zachowane w czasie badań granice wydmy wyeksplorowano działkę 5x5 m, położoną około 7,5 m na N od skraju pagórka (ar V). Określono ją jako „działkę alfa”. Brak jest dla niej zachowanej dokumentacji rysunkowej, uwzględniono ją jedynie na planie zbiorczym (ryc. 3). Materiały z niej pochodzące należą do KPR.

Ryc. 10. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Zrekonstruowane naczynia kultury przeworskiej: a - luźne, ar?, b - działka alfa

1. Zrekonstruowane naczynie szerokootworowe z karbowaną krawędzią (ryc. 10, b). Profil lekko esowaty. R3 na około 2/3 wysokości naczynia. Powierzchnie brunatnoszare, szorstkie. Domieszka tłucznia kamiennego. R1 = 44 cm, R3 = 50 cm, R5 = 22 cm, H1 = 39 cm.

2. 211 silnie rozdrobnionych fragmentów ceramiki o brunatnych szorstkich powierzchniach ze znaczną ilością domieszki oraz 1 fragment ceramiki czernionej, błyszczącej.

3. 84 fragmenty kości w tym: 6 fragmentów zębów trzonowych i fragment kła świni domowej (*Sus domestica*) oraz górny żąb trzonowy i fragment kości piszczelowej owcy (*Ovis*) lub kozy (*Capra*).

Na planie zbiorczym zaznaczone zostały także dwa rowy kontrolne (sondazowe) - nr 1 (0,5x20 cm), położony około 10 m na W od wydmy i nr 2 (0,5x40 m), położony około 25 m na N. Brak jest jakiegokolwiek innej dokumentacji dotyczącej tych części. W czasie opracowywania materiałów nie natrafiono na zabytki z nich pochodzące, co jednak nie jest jednoznaczne ze stwierdzeniem, że ich tam nie było (różnice w łącznej liczbie ceramiki dostępnej dla opracowywania a ilością podaną w połowej księdze wpływów).

MATERIAŁY ZEBRANE Z POWIERZCHNI STANOWISKA

Zebrane z powierzchni materiały należą wyłącznie do KPR.

1. Fragment górnej części wazy silnie profilowanej (tabl. X, 8). Powierzchnia czerniona, gładka. Domieszka szamotu ceramicznego. R1 = 15 cm, R3 = 14 cm.

2. Pusta w środku nóżka naczynia (tabl. X, 9). Powierzchnia brunatna, gładka. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R5 = 5 cm, H6 = 3 cm.

3. Fragment środkowej części naczynia zdobionego dwoma poziomymi rzędami odcisków paznokciowych (tabl. X, 11). Powierzchnia brunatna, szorstka. Domieszka tłucznia i piasku.

4. Kubek z uchem wałeczkowatym wygiętym kolankowato (tabl. XII, 1). Profil lekko esowaty. Powierzchnia brunatna, szorstka, Domieszka piasku i tłucznia kamiennego. R1 = 11 cm, R3 = 12 cm, R5 = 8 cm, H1 = 9 cm.

5. 53 fragmenty ceramiki o szorstkich, brunatnych powierzchniach z dużą ilością domieszki, 10 fragmentów ceramiki czernionej gładkiej.

6. 5 fragmentów kości w tym fragment ramienia żuchwy świni domowej (*Sus domesticus*).

MATERIAŁY LUŻNE (NIEMOŻLIWE DO BLIŻSZEGO ZLOKALIZOWANIA)

KLŻ - 1. Fragment brzegu naczynia z prostym wylewem (tabl. I, 5). Powierzchnie brunatne, gładkie. Domieszka piasku i tłucznia kamiennego.

2. 74 drobne fragmenty ceramiki z różnych naczyń.

KPR - 1. Zapinka żelaza, silnie skorodowana, z taśmowym kabłąkiem, nóżką lekko odgiętą (ułamana?), z grzebykiem na główce i wysoką pochwą (ułamana). Długość 3 cm (ryc. 11).

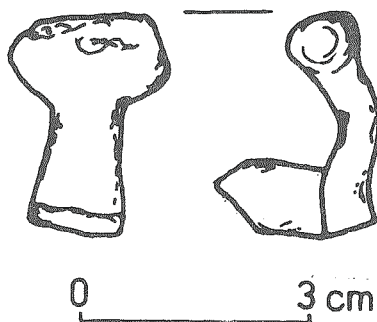
2. Przęślik gliniany, dwustożkowaty (tabl. XIV, 11). Barwa brunatna. Gлина bez wyraźnej domieszki schudzającej. Średnica 3,4 cm, grubość 2 cm, średnica otworu 0,6 cm.

3. Fragment środkowej części naczynia zdobiony poziomymi liniami rytymi (tabl. IV, 15). Powierzchnia czerniona, gładka. Brak intencjonalnej domieszki schudzającej.

4. Zrekonstruowane naczynie szerokootworowe o brzegach zagiętych do wewnątrz (ryc. 10, a). R1 = 40 cm, R5 = 22 cm, H1 = 31 cm. Naczynie zaginęło. Brak również jego dokładnego opisu. Rysunek sporządzono według karty katalogowej.

5. 131 drobnych fragmentów ceramiki z różnych naczyń o czernionych, gładkich powierzchniach.

6. 18 fragmentów kości w tym: fragment żuchwy świni domowej (*Sus domesticus*) oraz 2 fragmenty kości ramieniowej, fragment żuchwy i fragment zębra bydła domowego (*Bos taurus*).

Ryc. 11. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Fibula żelazna — znalezisko luźne (bez metryki)

ANALIZA MATERIAŁÓW

I. KULTURA ŁUŻYCKA^a

Materiały reprezentujące KŁŻ stanowi w przeważającej części ceramika naczyniowa. Brak począynnych w terenie obserwacji stratygraficznych zmusza do traktowania jej jako jednolitego zbioru. Stąd taki a nie inny charakter poniższego opracowania.

Zabytki pozaceramiczne

Reprezentowane są one przez szpilę i drobne wytwory krzemienne. Szpila nie posiada ścisłej analogii z terenu GT jak i pozostałych prowincji KŁŻ. Jest to okaz żelazny z brązową główką (tabl. I, 21). Interesująca jest zwłaszcza ta ostatnia, reprezentująca typ dwustożkowy z dodatkową kryzą (układ potrójnie stożkowy). Jest ona zdobiona pionowymi nacięciami u podstawy stożków. Główka taka nawiązuje do typów szpil z główkami stożkowatymi i dwustożkowatymi, które datuje się od IV okresu epoki brązu do HaD (M. G e d l 1962, s. 90; B. G e d i g a 1967, s. 150; H. W i k l a k 1972, s. 69). Wykonanie trzonu szpili z żelaza sugeruje datowanie jej na początek okresu halsztackiego (HaC?), a więc na II/II-I-III fazę GT (K. M o s k w a 1976, s. 93 i n.; tenże 1982, s. 311 i n.).

Na stanowisku 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie wystąpiły również wytwory krzemienne reprezentowane przez 2 wióry i odłupek. Są to dość często spotykane zabytki w GT, zwłaszcza na osadach (M. G e d l 1962, s. 85; K. M o s k w a 1976, s. 51 i 130). Nie jest jednak pewne, czy były one wytwarzane przez ludność kultury łużyckiej, czy też chodzi tu jedynie o wykorzystanie wytworów kultur wcześniejszych. Trudno także o precyzyjne określenie ich funkcji i chronologii.

Zbiór ceramiki naczyniowej KŁŻ z Tarnobrzega-Zakrzowa charakteryzuje się znacznym stopniem destrukcji. Dotyczy to silnego rozdrobnienia fragmentów i ich zniszczenia (powierzchnie). Ogółem wyodrębniono 2580 fragmentów ceramiki GT KŁŻ, z czego 1167 pochodzi z warstwy kulturowej a pozostałą część wiązać można z obiektem nr 9. Zestawienie frekwencji głównych części morfologicznych naczyń podaje tabela I.

Pod względem technologicznym ceramika GT KŁŻ z Tarnobrzega-Zakrzowa dzieli się na 3 grupy technologiczne (gt): I — odpowiadająca ceramice o czarnych powierzchniach zewnętrznych i brunatnych wewnętrznych, II — reprezentująca ceramikę o brunatnej powierzchni zewnętrznej i czarnej wewnętrznej, III — grupująca ceramikę obustronnie brunatną. Grupy technologiczne podzielić można na bardziej szczegółowe jednostki systematyczne (L. C z e r n i a k 1980, s. 12 i n.). Są nimi podgrupy technologiczne (pgt) i elementy grup technologicznych (egt).

W analizowanym materiale wydzielono:

w gt I pgt: A - ceramika o przełomie niejednorodnym, dwubarwnym (brunatno-czarnym), dzieląca się ze względu na rodzaj domieszki na egt 1 - z domieszką piasku, tłucznią kamiennego i miki oraz egt 2 - z domieszką szamotu ceramicznego, tłucznią i miki,

B - ceramika o przełomie jednorodnym, czarnym, z domieszką tłucznią kamiennego i miki,

w gt II pgt: A - ceramika o przełomie niejednorodnym, dwubarwnym (brunatno-czarnym), dzieląca się ze względu na rodzaj domieszki na egt 1 - z domieszką tłucznią kamiennego i piasku oraz egt 2 - z domieszką tłucznią kamiennego i szamotu,

B - ceramika o przełomie jednorodnym, czarnym z domieszką piasku i tłucznią kamiennego,

w gt III pgt: A - z domieszką tłucznią kamiennego,

B - ceramika z domieszką tłucznią kamiennego i piasku, dzieląca się na egt 1 - o przełomie jednorodnym, brunatnym i egt 2 - o przełomie czarnym lub trójbarwnym (brunatno-czarno-brunatny).

C - ceramika z domieszką wyłącznie szamotu,

D - ceramika z domieszką piasku i tłucznią kamiennego (różnica w stosunku do pgt w większej ilości domieszki i jej grubszej granulometrii oraz w fakturze powierzchni - szorstkie i chropowate, w pgt B gładkie) z egt 1 - domieszka miki, przełom, brunatny, egt 2 - domieszka bez miki, przełom trójbarwny, egt 3 - domieszka bez miki, przełom brunatny (powierzchnie zewnętrzne gładkie),

E - ceramika, z domieszką wyłącznie tłucznią kamiennego (różnica w stosunku do pgt A w większej ilości i grubszej frakcji), dzieląca się na egt 1 - o powierzchniach chropowatych, z domieszką średnioziarnistą, i egt 2 - o powierzchniach gładkich z domieszką gruboziarnistą,

F - z domieszką kulistych grudek ochry (?) lub innej substancji żelazistej.

Frekwencja poszczególnych elementów powyższego systemu technologicznego w zbiorze ceramiki z Tarnobrzega-Zakrzowa zawarta jest w tabeli II. Zdecydowaną większość stanowi tu ceramika gt III (79%), wśród której najliczniej reprezentowany jest egt D1, stanowiący 61,5% analizowanej ceramiki. Prezentowany tu podział ceramiki GT KŁŻ w oparciu o technologię jej wytwarzania powinien być zweryfikowany (i uzupełniony) w oparciu o materiały z innych stanowisk. Porównanie odpowiednich pgt i egt powinno przynieść uchwycenie zmienności chronologicznej (tzw, algorytmy datowania technologicznego - por. L.

z zęga-Za-
struktury.
ich zni-
2580 fra-
pochodzi
ć można
ch części

ka GT
3 grupy
ceramice
natnych
brunat-
znej, III
Grupy
szczegóło-
k 1980,
ne (pgt)

n, dwubar-
rodzaj do-
nego i miki
nia i miki,
domieszka

n, dwubar-
rodzaj do-
biasku oraz

domieszka

o,
i piasku,
natnym i egt
rno-brunat-

kamiennego
jej grubszej
chropowate,
runatny, egt
mieszka bez
kie),

kamiennego
szej frakcji),
nych, z do-
dkich z do-

ej substancji

w powyż-
ceramiki

tabeli II.
ka gt III
ny jest egt

ki. Prezen-
arcju o te-
eryfikowa-

z innych

egt powin-
nologicznej

o - por. L.

Tabela I Frekwencja głównych części morfologicznych naczyń
w zbiorze ceramiki GT KŁ z Tarnobrzęga-Zakrzowa, stan. 1.

	brzegi	dna	brzuśce	ucha	razem
ilość	200	36	2341	3	2580
proc	7,75	1,39	90,74	0,11	100

Tabela II Udział poszczególnych jednostek systemu technologicznego (gt, pgt, egt) ceramiki GT KŁ ze stanowiska 1 w Tarnobrzęgu-Zakrzowie.

gt	I		II		III								nie- okreś- lona	ra- zem
ilość	237		169		2039								135	2580
proc	9,18		6,55		79,04								5,23	100
pgt	A		B		A	B	A	B	C	D			E	F
ilość	215		22		44	125	75	101	7	1712			128	16
proc.	8,33		0,85		1,70	4,84	2,9	3,91	0,27	66,35			4,95	0,62
egt	1	2		1	2		1	2		1	2	3	1	2
ilość	203	12		29	15		97	4		1587	87	38	103	25
%	7,86	0,46		1,12	0,58		3,75	0,15		61,51	3,37	1,47	3,99	0,96

Tabela III Udział poszczególnych jednostek systemu technologicznego (gt, pgt, egt) ceramiki KPrz ze stanowiska 1 w Tarnobrzęgu-Zakrzowie.

gt	I						II				III			IV			V	Nieokreś- lone	Razem
ilość	924						5654				650			13			7	705	7248
proc.	11,67						70,96				8,23			0,16			0,09	8,89	100
pgt	A			B			A	B	C		D	A	B	C	A	B	C		
ilość	364			560			1	125	5526		2	88	560	2	1	9	3		
proc.	4,62			7,05			0,01	1,6	69,33		0,02	1,1	7,11	0,02	0,01	0,11	0,04		
egt	1	2	3	1	2	3		1	2	1	2		1	2		1	2		
ilość	121	150	93	224	176	160		13	112	3724	1802		479	81		1	8		
proc.	1,52	1,9	1,2	2,85	2,2	2,0		0,2	1,4	46,68	22,65		6,1	1,01		0,01	0,1		

C z e r n i a k, A. K o ś k o 1980, s. 247 in.).

Analiza stylistyczna ceramiki GT z Tarnobrzega-Zakrzowa jest znacznie utrudniona ze względu na jej duże rozdrobnienie. Udało się zrekonstruować jedynie 7 naczyń. Przydatne w tej analizie będą także większe partie brzegowe i przydenne. Z metodycznego punktu widzenia najbardziej trafna w analizie stylistyki ceramiki naczyniowej wydaje się być metoda systemowa, polegająca na kolejnym rozpatrywaniu makromorfologii, mikromorfologii i zdobnictwa. Z tego też względu istniejący w literaturze podział typologiczny ceramiki GT (K. M o s k w a 1976, s. 53 i n.) będzie tu nieprzydatny. Jest on znacznie rozbudowany, ale jego największym mankamentem jest nieoddzielenie morfologii od zdobnictwa. Powoduje to, że inny rodzaj zdobienia na takim samym morfologicznie naczyniu służy do wydzielenia odrębnego typu. Dlatego też zachodzi naszym zdaniem konieczność zrewidowania istniejących ustaleń.

Dla ceramiki z Tarnobrzega-Zakrzowa (GT KLŻ) wydzielono 5 typów bazowych:

I - naczynie typu garnek o parametrach: $H1 > R3$, $R1 \leq R3$ i brzuścu prostym lub lekko baniastym, łukowatym,

II - waza, o brzuścu załamany, z podkreślonym elementem dwudzielności lub trójdzielności naczynia,

III - misa, naczynie jednodzielne, $R1 > H1$,

IV - kubek-czerpak, naczynie o cechach morfologicznych typu I lub II i III z funkcjonalnym uchem (uchem nośnym),

V - talerz-placek, płaska „podkładka” gliniana.

Najliczniej w reprezentowanym zbiorze ceramiki reprezentowane są fragmenty naczyń typów I, II i V. W typie I zbyt dużego zróżnicowania nie stwierdzono. Spowodowane jest to tym, że zachowane są jedynie ich górne partie. Widać tu jednak podział na 2 podtypy: 1 - o górnej partii naczynia prostej lub lekko zgiętej do wewnątrz oraz 2 - z krawędzią lekko wychyloną na zewnątrz. Naczynia tych typów są dość częste na stanowiskach GT KLŻ (M. Z e y l a n d o w a 1963, tabl. I, 1, 4, 6; IV, 5, 6, 9; IX, 12-13; K. M o s k w a 1971, tabl. II, 1, 14; III, 8 itd.; E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1975, tabl. II, 9-10; IV, 8 itd.). Odpowiadają one generalnie typom III1 i III9 w systematyce K. M o s k w y (1976, s. 55-60), datowanym na III fazę rozwoju GT. Cytowane powyżej analogie również przemawiają za takim datowaniem.

Typ II reprezentowany jest przez środkowe części naczyń oraz niewiele fragmentów brzegowych. Brak całych naczyń lub ich rekonstrukcji nie pozwala na szersze potraktowanie tej grupy. Niewielka ilość fragmentów wskazuje na obecność tu tak zwanych „waz nadszańskich” (typ IV1 K. Moskwy), charakteryzujących się lejkowato rozchylonym wylewem i zdobieniem zaplatanych trójkątów powyżej wydatności brzuśca. Są one datowane na II fazę GT (K. M o s k w a 1976, s. 94-95). Fragmenty pozostających waz są nieprzydatne do taksonomicznej

analizy chronologicznej.

Typ III występuje w naszej ceramice znacznie częściej niż poprzedni. Wydzielić w nim można dwa podtypy: - 1 misy stożkowate o prostych ściankach brzuśca (przekrój poprzeczny naczynia trapezokształtne), z odmianami A - misy stożkowate sensu stricto i B - misy stożkowate z brzegiem lekko wygiętym ku górze lub do wewnątrz, oraz 2 - misy „półkuliste”, o łukowatych ściankach, z odmianami A - misy półkuliste sensu stricto i B - z brzegiem wygiętym ku górze lub do wewnątrz. Cechą odrębną jest dodawanie misom uch. W przypadku dużych, „nośnych” uch należałoby chyba wydzielić nowy typ bazowy lub odrębny podtyp w typie IV.

Z naszego punktu widzenia istotne są małe uszka, poziomo przekute, które nie mogły spełniać funkcji użytkowych. Przykładem jest tu misa z ara VI (tabl. I, 6). Reprezentuje ona typ III2A. Dodanie uszka jest cechą szczególną, różnicującą w obrębie powyższego typu (typ III2A z quasi uszkiem). Typ III1A odpowiada ściśle typowi I K. Moskwy, datowaniem od IV okresu epoki brązu po okres lateński (K. M o s k w a 1976, s. 75). Misy takie są bardzo często spotykane na stanowiskach GT. Natomiast typ III1B nie ma ścisłego odpowiednika w cytowanym podziale. Jest on niewątpliwie pochodny od typu III1A i znacznie rzadziej od niego występujący. Jego obecność stwierdzono w materiałach datowanych na III fazę GT (K. M o s k w a 1971, tabl. XXI, 4; E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1975, tabl. XVII, 4). Typ III2A odpowiada typowi II mis K. Moskwy, natomiast typ III2B można uznać za analogiczny do typu I2. Pierwszy z nich charakterystyczny jest dla całego okresu trwania GT, natomiast drugi datować należy na III fazę (K. M o s k w a 1976, s. 74-75). Tak samo datuje się misy z guzkiem poziomo przekutym (E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1975, s. 47).

Typ IV reprezentowany jest przez 1 naczynie i kilka fragmentów (głównie uch) pozostałych egzemplarzy. Naczyniem tym jest kubek o łukowatych ściankach i uchu nieznacznie wystającym ponad krawędź (tabl. I, 2). Należy ono do dość często występujących w GT „czerpaków” typu IIa w systematyce K. Moskwy, datowanych od IV okresu epoki brązu do SOPR (lateńskiego; K. M o s k w a 1976, s. 78-79; tenże 1971, tabl. XII, 8; XXXV, 2, 7).

Typ V - talerze-placki są dość często spotykane na osadach GT (K. M o s k w a 1976, s. 82). W zbiorze ceramiki z Tarnobrzega-Zakrzowa stanowiły one 4,96% wszystkich fragmentów. Podstawowym kryterium podziału talerzy-placków wydaje się być ukształtowanie krawędzi.

Tak więc wydzielić można 4 podtypy, dzielące się z kolei ze względu na obecność cech A (ostre zakończenie krawędzi) i B (zaokrąglone zakończenie krawędzi) na odmiany (ryc. 12).

Podział talerzy-placków jest zatem następujący:

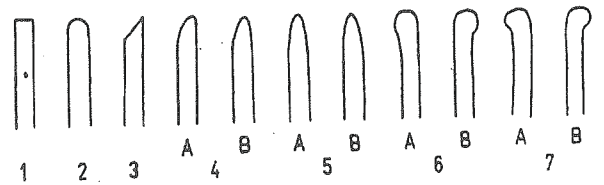
- 1 - brzeg prosty, A - ostrokrawędzisty (tabl. III, 14), B - zaokrąglony (tabl. III, 6),
- 2 - brzeg jednostronnie ścięty, A - ostrokrawędzisty (tabl. III, 5), B - zaokrąglony (tabl. III, 4),
- 3 - brzeg obustronnie ścięty, A - ostrokrawędzisty (brak w materiale z Tarnobrzega-Zakrzowa, wyodrębniony na podstawie ceramiki z osady w Białobrzegach, woj. Rzeszów - materiały w opracowaniu), B - zaokrąglony (tabl. III, 9),
- 4 - brzeg pogrubiony, A - ostrokrawędzisty, B - zaokrąglony (brak tego typu w analizowanym materiale, wyodrębniono podobnie jak typ 3A).

Typ	Cecha	Cecha	
		A ostrokrawędziste	B zaokrąglone
1	brzeg prosty		
2	brzeg jednostronnie ścięty		
3	brzeg obustronnie ścięty		
4	brzeg pogrubiony		

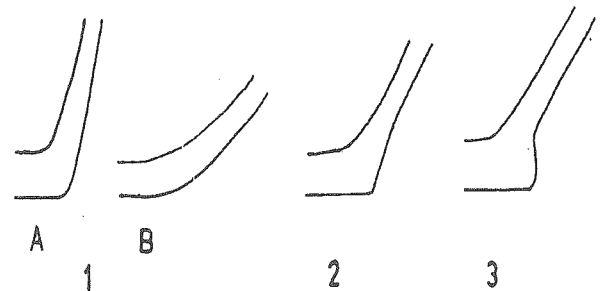
Ryc. 12. Typologia talerzy-placków grupy tarnobrzezkiej kultury lużyckiej (na podstawie ceramiki z Tarnobrzega-Zakrzowa, stan. 1 i innych materiałów tej grupy między innymi z Białobrzegów, woj. Rzeszów, stan. 1 i 5)

Najliczniej w naszym materiale wystąpiły talerze-placki typów 1B, 2B, 3B, a więc egzemplarze z zaokrąglonymi brzegami. Kwestia datowania tej grupy zabytków jest niezwykle trudna, będąc bowiem zjawiskiem częstym na osadach, bardzo rzadko występują na cmentarzyskach w zespołach zwartych. Przyjmuje się jednak największe rozpowszechnienie talerzy-placków w III fazie GT (K. M o s k w a 1976, s. 83; S. L e w a n d o w s k i 1978, s. 140-141). Bardziej precyzyjne określenie ich chronologii będzie możliwe po dokładnym przesiedzeniu kontekstu, w jakim występują poszczególne typy (służy temu zaproponowany powyżej podział typologiczny) na wszystkich stanowiskach GT.

Niektóre egzemplarze talerzy-placków posiadają na powierzchni odciski plecionki w typie maty (M. Z e y l a n d o w a 1963, s. 281-283; W. B l a j e r 1984, tabl. I, s. 212) lub odciski paznokciowe i palcowe. Czasami spotyka się też dziurki przechodzące na wylot (tabl. III, 3). Cechy te nie wydają się być istotne z typologicznego punktu widzenia, dlatego nie zostały uwzględnione w prezentowanym podziale. Wy-

Ryc. 13. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Typologia krawędzi ceramiki tarnobrzezkiej kultury lużyckiej

Ryc. 14. Tarnobrzeg-Zakrzów, stan. 1. Typologia den ceramiki grupy tarnobrzezkiej kultury lużyckiej

pada je zaliczyć do typowych elementów zdobniczych.

Drugim składnikiem analizy stylistycznej ceramiki naczyniowej jest mikromorfologia. Na podstawie analizowanego zbioru ceramiki wydzielono 7 typów ukształtowania brzegów i 3 typy den (ryc. 13-14). Wśród brzegów wyróżniono następujące typy:

- 1 - krawędzie proste, ostrokrawędziste,
- 2 - krawędzie proste, zaokrąglone,
- 3 - krawędzie jednostronnie ścięte, ostre,
- 4 - krawędzie jednostronnie ścięte, zaokrąglone,
- 5 - krawędzie dwustronnie ścięte lub ścienione,
- 6 - krawędzie pogrubione,
- 7 - krawędzie wywinięte.

W typach 4-7 wydzielono ponadto:

- 4A - ścięte krótko przy krawędzi,
- 4B - ścięte łagodnie,
- 5A - zaokrąglone ścienione (quasi ostre),
- 5B - zaokrąglone ścięte,
- 6A - pogrubione „do wewnątrz”,
- 6B - pogrubione „na zewnątrz”,
- 7A - wywinięte do wewnątrz,
- 7B - wywinięte na zewnątrz.

Interesujący jest fakt, że poszczególne typy brzegów są charakterystyczne dla innych typów morfologicznych. I tak krawędzie 1 i 3 są typowe dla talerzy-placków, natomiast dla mis charakterystyczne są typy 2 i 5 (5A) oraz 6A i 7A. Garnki reprezentowane są przez krawędzie 4A, 4B, 6B i 2, przy czym te ostatnie są bardziej typowe dla garnków typu 1. Wazy natomiast charakteryzują się brzegami 2 i 4B, a jedyne naczynie typu IV posiada krawędź 5.

O wiele mniej da się powiedzieć o dnach (mniejsza ich liczba w stosunku do brzegów). Wydzielono następujące ich typy:

- 1 — dna o krawędziach prostych z podtypami A — o ściankach nachylonych pod kątem większym niż 45 stopni i B — o ściankach nachylonych pod kątem mniejszym niż 45 stopni,
- 2 — dna o krawędziach „podciętych”,
- 3 — dna silnie wyodrębnione.

Dna typu 1A i 2 są typowe dla garnków, typu 1B i 2 dla mis a 3 dla waz.

Trzeci z elementów mikromorfologii — ucha — reprezentowany jest przez jeden typ uch taśmowatych, charakterystycznych dla całego kręgu KLŻ.

Ostatnim elementem analizy ceramiki jest jej zdobnictwo. Zdecydowana większość naszej ceramiki jest niezdobiona. Zachodzi tu konieczność wydzielenia ornamentu sensu stricto od zdobnictwa, które nie musiało spełniać roli „estetycznej”, a było raczej elementem związanym z funkcją naczynia. Chodzi tu o ornamenty plastyczne (listwy, guzy), które pierwotnie mogły stanowić szczególnie ułatwiający wykorzystanie (przenoszenie?) naczyń (głównie dużych garnków). Podobnie dyskusyjna może być kwestia dziurek podkrawędnych, występujących przede wszystkim na garnkach, a także w 1 przypadku na misie (tabl. II, 19). Fragmenty z dziurkami pod krawędzią stanowią 42 procent wszystkich brzegów. Jest to „element zdobniczy” charakterystyczny dla wschodnich grup KLŻ, w GT jest on datowany na III fazę (K. Moskwa 1976, s. 97 i n.; t e n ż e 1982, s. 313). Występuje on z reguły w towarzystwie listwy plastycznej zdobionej dodatkowo odciskami palcowymi (tabl. II, 3, 9, 8, 15, 18). Inne elementy plastyczne to guzki nalepiane w górnych partiach garnków (tabl. II, 13, 17) oraz odciski palcowe występujące na krawędziach talerzy-placków (tabl. III, 6) lub na garnkach (tabl. II, 7-8). Są one datowane także na III fazę. Ornament sensu stricto wystąpił jedynie na 21 fragmentach. Wykonany jest on techniką stempelkową (odciskową) i rytą. Najciekawszy, ale nie mający analogi w GT, jest fragment naczynia typu II zdobiony odciskiem brązowego skrętu ślimacznicowatego (tabl. III, 15). Wykonano go główką szpili lub zawieszką binoklowatą (zachowany fragment nie pozwala stwierdzić tego z całą stanowczością). Szpile takie i zawieszki ślimacznicowate (w tym binoklowate) mają w obrębie GT dość szeroką chronologię (K. Moskwa 1976, s. 21, 38 i n., wykres 1), przeto nie mogą być użyte do określenia chronologii takiego wątku zdobniczego.

Innym ciekawym sposobem zdobienia ceramiki jest odcisk naszyjnika lub bransolety skośnie żeberkowanej („ornament pseudosnurowy” — tabl. I, 13). Bywa on dość zgodnie odnoszony do HaC-HaD (E. Szarek-Waszkowska 1975, s. 44; K. Moskwa 1976, s. 69). W pewnym sensie analogicznym do niego jest ornament rytym liniowym w postaci grup krótkich linii umieszczanych na naczyniu typu waza (tabl. I, 20). Jest on również charakterystyczny dla III fazy GT (analogie w Trzęsówce i Krzemienicy — por. K. Moskwa 1971, tabl. XV, 12; XVI, 4; XVII, 5; E. Szarek-Waszkowska 1975, tabl. V, 1; IX, 7). Na uwagę zasługuje ponadto nacinanie krawędzi naczyń — w naszym wypadku misy (tabl. I,

6). Jest to wątek zdobniczy rzadko spotykany w GT (por. M. Z e y l a n d o w a 1963, tabl. II, 1-3). Na podstawie ustalonej wyżej chronologii tego typu naczyń, ornament nacinany na krawędzi mis datować można na III fazę GT.

Podsumowując analizę stylistyczną ceramiki GT KLŻ z Tarnobrzega-Zakrzowa należy stwierdzić, że jej zdecydowana większość charakterystyczna jest dla III fazy, a tylko nieliczne fragmenty nawiązują do fazy II. Można więc pokusić się o określenie specyficznej stylistyki ceramiki naczyniowej jako typowej dla fazy III. Wymienić tu trzeba; naczynia typu garnek z dziurkami pod krawędzią zdobione także ornamentami plastycznymi (listwa, guzek, odciski palcowe), misy z quasi uszkami oraz wazy zdobione ornamentem pseudosnurowym i rytym, a także talerze-placki. Wydaje się jednocześnie, że przyszłe badania powinny bardziej uściślić datowanie poszczególnych elementów stylistyki.

Interesujące wyniki może przynieść także porównanie stylistyki z technologią wytwarzania ceramiki. Jest to stosunkowo nowy kierunek badań (L. C z e r n i a k, A. K o ś k o 1980), zwłaszcza w przypadku ceramiki GT i całej KLŻ. Ważne jest tu stwierdzenie S. L e w a n d o w s k i e g o (1978, s. 140-141), że czernienie powierzchni naczyń wystąpiło na cmentarzysku w Paluchach w materiałach z jego II fazy użytkowania, datowanej na Ha. Niestety, autor ten nie mówi wyraźnie, czy chodzi tu o ceramikę czarną obustronnie, czy tylko zewnętrznie. Termin użyty przez niego — ceramika czerniona — sugeruje raczej obie powierzchnie czarne. Naczyń (i ich fragmentów) takich, brak jest w Tarnobrzegu-Zakrzowie. Występuje tu natomiast ceramika czarna zewnętrznie, a brunatna od wewnątrz (grupa technologiczna I).

Ze znanych nam z autopsji materiałów z cmentarzysk w Zbydniowie (K. Moskwa 1979) i Pysznicy (materiały niepublikowane, zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie) wynika, że ceramika tego typu jest charakterystyczna dla zdecydowanej większości waz nadszańskich i mis zbydniowskich, a więc głównych wyznaczników II fazy GT (K. Moskwa 1976, s. 93 i n.; t e n ż e 1982, s. 308 i n.) Można zatem gt I uznać za typową właśnie dla niej (ceramiki takiej nie ma w typowych materiałach fazy III — na podstawie znanych nam zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie). Datowanie innych gt i pgt jest na obecnym etapie badań niemożliwe, konieczne są w tym względzie studia porównawcze z materiałami z innych stanowisk.

Z GT KLŻ mogą się wiązać także znalezione w warstwie kulturowej znaleziska gładzików kamiennych, rozcieracza i podkładki. Jednak większe prawdopodobieństwo przemawia za łączeniem ich z KPR, stąd też wyliczane były w jej materiałach,

a ich analiza przeprowadzona będzie w części poświęconej tej kulturze.

Analiza obiektu GT (nr 9) nie może być przeprowadzona w pełni, ze względu na braki w dokumentacji. Brak jest jego dokładnych wymiarów. Z ilości zachowanych źródeł oraz sposobu ich rozmieszczenia w granicach działek można wnosić, że był to obiekt duży (powierzchnia obliczona według planu zbiorczego osady wynosi 14,5 m² — ryc.3) o charakterze mieszkalnym. Jego zagłębienie w całość wskazuje dodatkowo na ziemiankę lub półziemiankę. W wypełniku obiektu wystąpiła ceramika o stylistyce III fazy GT, a także fragmenty ceramiki odpowiadającej technologicznie wydzielonej przez nas gt I, mogącej się wiązać jeszcze z fazą II. Ceramika ta nie odbiega więc od pozostałych materiałów GT KLŻ odkrytych na omawianym stanowisku.

Podsumowując więc należy stwierdzić, że stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie było w pierwszym okresie osadą GT KLŻ. Jej początki sięgają schyłku fazy II (koniec V okresu epoki brązu), a rozwój przypadł na fazę III (okres halsztacki). O końcu jej trwania, ani o przyczynach „upadku” nie da się nic powiedzieć. W najbliższym sąsiedztwie osady zlokalizowano cmentarzysko, związane funkcjonalnie z omawianym tu obiektem (stanowisko 2 w Tarnobrzegu-Zakrzowie — K. M o s k w a 1976, s. 337), tworzące najprawdopodobniej jeden zespół osadniczy.

KULTURA PRZEWORSKA

A. Ozdoby i części stroju.

Ta kategoria zabytków reprezentowana jest przez fibule, sprzączki do pasa, kółka żelazne i fragment bransolety szklanej pochodzenia celtyckiego (zostanie ona omówiona w tym miejscu, bowiem pochodzi z obiektu KPR).

Fibule znane są z 2 egzemplarzy. Pierwszy z nich to zapinka znaleziona w wypełniku obiektu 2, reprezentująca V odmianę fibul trąbkowatych z cylindrem na sprężynkę (tabl.V, 7) wg T. Dąbrowskiej. Zapinki tego typu należą do północnych, młodszych form, współwystępujących z fibulami o kabłąku esowatym (O. A l m g r e n 1923, s. 45 i n., tabl.VI, 92). Na tej podstawie datuje się je na pełny podokres B2 OWR (T. D ą b r o w s k a 1973, s. 155). Bliskie analogie dla zapinki z Tarnobrzeg-Zakrzowa pochodzą z cmentarzysk w Opoce (E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1971, s. 105, tabl. XLII, 3, 5) i Gaci (K. H a d a c z e k 1909, tabl. II), z tym, że ta ostatnia wykonana jest z brązu.

Druga zapinka także żelazna, reprezentuje typ z grzebykiem na główce, należący do 8 serii V grupy Almgrena (1923, s. 60 i n.). Tego typu fibule występują najliczniej właśnie w KPR, szczególnie w jej zachodnich prowincjach. Stosunkowo rzadkie są w Małopolsce, a zwłaszcza na wschód od Wisły

(K. G o d ł o w s k i 1977, s. 18). Datuje się je głównie na rozwiniętą fazę B2, mniej licznie występują w fazie B2/C1 (K. G o d ł o w s k i 1977, s. 19) T. Liana zapinki 8 serii V grupy różnicuje chronologicznie w zależności od szerokości kabłąka W przypadku fibul z szerokim kabłąkiem, do których należy zaliczyć okaz z Tarnobrzega—Zakrzowa (ryc. 11), datuje je nieco później, to jest na 2 połowę II wieku n. e. lub też nawet na początek wieku III T. L i a n a 1970, s. 445).

Sprzączki w analizowanym materiale wystąpiły w ilości 2 egzemplarzy. Pierwsza z nich, to sprzączka żelazna o ramie prostokątnej typu jednodzielnego (tabl. XII, 3), należąca do typu często wstępującego w KPR, charakterystycznego dla fazy B2, przechodzącego do fazy C1 (R. M a d y d a 1977, s. 372-373). Bliskie analogie dla sprzączki z Tarnobrzega-Zakrzowa pochodzą z Drohiczyzna (Z. S z m i t 1921, s. 65-68), Komorówki (Ch. P e s c h e c k 1939, s. 298) i Choruli (J. S z y d ł o w s k i 1964, s. 60, 98-100). Druga natomiast, to egzemplarz żelazny o ramie kolistej (tabl. XIV, 3). Należy ona do grupy utrzymującej się od końcowej fazy MOPR aż po wczesną fazę okresu wędrowek ludów i charakterystycznej dla KPR i oksywskiej. Uszkodzenie kolca w naszym okazy uniemożliwia ustalenie jego długości. Przedłużenie kolca poza ramię wskazywałoby na starszą metrykę sprzączki, jednak znaczna na całym obwodzie masywność ramy przemawia za jej datowaniem na późną fazę OWR (R. M a d y d a 1977, s. 364, 394). Analogiczne znaleziska sprzączek pochodzą ze stanowisk: Kraków-Nowa Huta (R. H a c h u l s k a - L e d w o s 1962, s. 152, 154), Wymysłowo (S. J a s n o s z 1952, s. 210) i Rządź (S. A n g e r 1890, s. 15, 23).

Kółka żelazne w ilości 2 egzemplarzy (tabl. VIII, 9 i IX, 8) interpretować można jako jeden z elementów pasa (R. M a d y d a 1977, s. 379 — 380), bowiem na wielu stanowiskach KPR, między innymi cmentarzysku w Żernikach Wielkich wystąpiły w kilku grobach szkieletowych w okolicach kości miednicy (L. Z o t z 1935, s. 73 — 74).

Bransoleta szklana (tabl. IX, 5) została znaleziona w wypełniku obiektu 7. Zachowana jest we fragmencie. Był to egzemplarz okrągły, wykonany z fioletowego szkła, o przekroju płasko — wypukłym, zdobiony układającymi się naprzemianlegle zgrubieniami. Jedno z nich (w zachowanym fragmencie) zdobione jest ornamentem rytym. Przybliżona średnica bransolety wynosiła około 7 cm. Nie ulega wątpliwości, iż jest to zabytek pochodzenia celtyckiego. Wskazuje na to rodzaj surowca, wykonanie, jak i sposób zdobienia. Reprezentuje ona typ 8b bransolet celtyckich ze szkła w typologii T. E. H a e v e r n i c k (1960, s. 87 i n.), charakterystyczny dla fazy C okresu lateńskiego. Należy on do rzadkich znalezisk na terenie Polski (większość zna-

leżisk szklanych bransolet celtyckich reprezentuje inne typy — por. Z. W o Ź n i a k 1970, s. 295 i n.). Liczne analogie dla bransolety z Tarnobrzega — Zakrzowa posiadają natomiast egzemplarze z celtyckich zespołów z terenu Niemiec, Czech i Jugosławii (T. E. H a e v e r n i c k 1960, s. 161).

B. Broń i narzędzia.

Do tej kategorii zaliczono: grot oszczepu, noże, szydła, półkosek, przęśliki oraz narzędzia kamienne — podkładkę, rozcieracze i gładziki.

Grot żelazny oszczepu (lub włóczni) odnosić można do fazy B2 OWR. Wskazują na to: wyraźne wyodrębnienie liścia od tulei, jego kształt — płaski, podługowaty, symetrycznie rozszerzający się, z największą szerokością mniej więcej w połowie liścia oraz mała średnica tulei (tabl. XI, 9; por. K. G o d ł o w s k i 1977, s. 64).

Noże żelazne znane są z Tarnobrzega — Zakrzowa w liczbie 6 sztuk. Dwa z nich, z obustronnie wyodrębnionym trzpieniem (tabl. VII, 8 i VI, 7), reprezentują typ IIIA według A. K o k o w s k i e g o (1983, s. 269). Pozostałe noże (tabl. IV, 6; XI, 11, 19) również trzeba chyba zaliczyć do powyższego typu, chociaż wyróżniają się one łagodnie wyodrębnionym trzpieniem. Fragmentaryczność zachowania ostatniego z noży (tabl. XI, 8) nie pozwala na jego bliższą klasyfikację. Omawiany typ noży jest szczególnie charakterystyczny dla B2 OWR, najliczniej jednak występuje w jej odcinku b (A. K o k o w s k i 1983, s. 272).

Szydła żelazne reprezentowane są przez 4 egzemplarze (tabl. V, 10; VI, 11; X, 14), z których 1 zachowany jest w bardzo złym stanie (stąd brak jego rysunku). Trzy z nich mają czworokątny trzon, okrągłe w przekroju ostrza i średnią długość 8,5 cm. Czwarte szydło różni się od nich znaczną długością — około 15 cm. Szydło o zbliżonych wymiarach pochodzi z cmentarzyska w Czarnocinie (E. K a s z e w s k a 1969, s. 98, ryc. 4, 7). Pozostałe mają bardzo liczne analogie w materiałach KPR (K. G o d ł o w s k i, E. S z a d k o w s k a 1972, s. 50 — 52; K. G o d ł o w s k i 1973, s. 281).

Półkosek (tabl. XIII, 5) stanowi jedyny fragment narzędzia bezpośrednio związanego z rolnictwem. Zachowana część nie pozwala na jego klasyfikację jako, że cechy dystynktywne podziału typologicznego — chronologicznego tych narzędzi R. S. M i n a s j a n a (1978) nie mogą być wyróżnione w naszym egzemplarzu. Znaleziska półkosek żelaznych znane są w KPR z osad (E. K a s z e w s k a 1966, s. 174) jak i cmentarzysk (E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1971, s. 112; B. B a l k e 1976, s. 191).

Przęśliki gliniane znane w liczbie 17 sztuk reprezentują dwa typy i 5 podtypów:

Typ I — przęśliki dwustożkowe, z 2 podtypami:

A — przęśliki dwustożkowe z płasko ściętymi końcami (tabl. VII, 16; XI, 6; XIII, 8, 21; XIV, 11),

B — przęśliki dwustożkowe z wklęsnięciami przy biegunach

(tabl. X, 10, 19; VII, 13; XIII, 14; XII, 9),

Typ II — przęśliki krążkowate, płaskie, z 3 podtypami:

A — przęśliki krążkowate, płaskie z zaokrąglonymi brzegami (tabl. IV, 20; V, 11; VI, 12; XI, 3; XII, 15),

B — przęślik soczewkowaty (tabl. XII, 14),

C — przęślik cylindryczny (tabl. IV, 19).

Typ IA charakterystyczny jest w zasadzie dla OWR w całej Europie środkowo — wschodniej — kultury: czerniachowska, przeworska, wielbarska (K. Przewoźna 1955, s. 95 i 113; tejże 1971, s. 273; R. W o ł ą g i e w i c z 1981, s. 173 i 175; A. K o k o w s k i 1983, s. 256). Jeden z 5 przęślików tego typu z Tarnobrzega-Zakrzowa wyróżniający się bardzo małymi rozmiarami (tabl. XI, 6) nie mógł chyba pełnić właściwych mu funkcji. Według K. Godłowskiego okazy tego rodzaju należy uznać raczej za ozdoby (1977, s. 110). Analogiczne egzemplarze pochodzą między innymi z cmentarzyska w Olsztynie (J. S z y d ł o w s k i 1974, s. 133) i osady w Piwonicach (I. i K. D ą b r o w s c y 1968, s. 494). A. Kokowski datuje przęśliki typu IA na cały OWR (1983, s. 257). Typ IB jest szczególnie charakterystyczny dla KPR, ale występuje też w kulturze wielbarskiej (M. P i e t r z a k 1965, s. 174; K. P r z e w o Ź n a 1971, s. 273).

W analizowanym materiale wystąpiło 5 przęślików tego typu. Jeden z nich jest zdobiony pionowymi i ukośnymi rzędami nakłuć (tabl. X, 10). Analogię dla niego stanowi przęślik z Kopek (R. J a m k a 1934, s. 28). Przęśliki tego typu pojawiają się w fazie B2 i trwają do końca fazy B2/C1 (A. K o k o w s k i 1983, s. 256). Typ IIA reprezentowany jest przez 5 egzemplarzy. Uważa się go za typ interkulturowy (A. K o k o w s k i 1983, s. 256).

Typ IIB według A. K o k o w s k i e g o pojawia się w fazie B2 i trwa do końca fazy B2/C1 — ustalenia dla Lubelszczyzny (1983, s. 256). Z innych terenów znany jest jednak z okresu późnorzymskiego (J. S z y d ł o w s k i 1974, s. 134). Ostatni z wyróżniających typów — IIC — należy do form rzadziej występujących na stanowiskach KPR (K. G o d ł o w s k i 1977, s. 110). Podobne przęśliki wystąpiły między innymi w Opoce (E. S z a r e k - W a s z k o w s k a 1971, s. 91), Leżajsku (A. B a r ł o w s k a 1984, s. 223) i Olsztynie (J. S z y d ł o w s k i 1974, s. 133). Można go odnosić od fazy B2 aż po okres późnorzymski.

W grupie przęślików typu I wystąpiły egzemplarze czernione (5 szt.), do wykonania których użyto gliny o niewielkiej ilości drobnoziarnistej domieszki schudzającej, oraz okazy brunatne (również 5 szt.), tak zwane grubej roboty. Do tej samej kategorii należą wszystkie przęśliki typu II. Wykonane są one z gliny zawierającej znaczną ilość średnio — i gruboziarnistej domieszki schudzającej,

która powoduje czasami pęknięcia powierzchni przeszłków.

Podkładka kamienna znaleziona w arze XII ma kształt w przybliżeniu prostokątny (16x12cm). Przez K. Moskwę interpretowana była jako kamień żarnowy (dziennik wykopalisk). Wydaje się jednak, że ze względu na małe wymiary nie mogła pełnić funkcji kamienia żarnowego sensu stricto, to znaczy nie służyła zapewne do rozcierania ziarna (mała wydajność przy dużym nakładzie pracy). Mogła jednak pełnić rolę dużego gładzika lub podkładki do rozcierania różnych surowców. Tego rodzaju interpretacja była już sugerowana w literaturze w odniesieniu do małych, płaskich kamieni (A. N a s z 1950, s. 26), które są dość częste na osadach (A. N a s z 1950, s. 24; Z. T r u d z i k 1959, s. 76).

Rozcieracze kamienne, znane w liczbie 4 (tabl. IX, 10; XI, 14; XII, 13, jeden niezilustrowany), mają kształt kulisty i zbliżone do siebie rozmiary, średnica około 8 cm. Trzy z nich wykonane zostały z piaskowca (?), a jeden z granitu (?). Przedmioty tego rodzaju są znane z wielu stanowisk z OWR (K. P r z e w o ź n a 1955, s. 89; I. i K. D ą b r o w s c y 1968, s. 496; K. G o d ł o w s k i 1977, s. 91), nie wiadomo jednak czy pochodzą od żaren, czy służyły do innych celów.

Gładziki kamienne są to niewielkie, najczęściej owalne przedmioty kamienne (tabl. VI, 18; XI, 5, 12, 18; XIII, 22). Ich cechą charakterystyczną jest wyraźne spłaszczenie jednej z powierzchni, powstałe zapewne w wyniku tarcia „tym narzędziem” o inny przedmiot. Wydaje się, że mogły one służyć do wygładzania ścianek uformowanych już naczyń. Analogiczne przedmioty spotyka się tak na osadach (I. i K. D ą b r o w s c y 1968, s. 498), jak i cmentarzyskach (B. B a l k e 1976, s. 173).

Na koniec analizy źródeł pozaceramicznych wypada wspomnieć o nieokreślonych przedmiotach metalowych odkrytych na omawianym stanowisku. Dwa z nich wykonane są z blachy żelaznej (tabl. XII, 18, XIV, 14). Mogą to być części okuć, jednak ich fragmentaryczność i zły stan zachowania nie pozwalają tego stwierdzić z całą pewnością. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku niewielkiego przedmiotu brązowego (tab. XIV, 4), który może być fragmentem ozdoby.

C. Ceramika naczyniowa.

Analiza ceramiki naczyniowej zostanie przedstawiona według metody systemowej to jest z uwzględnieniem technologii i stylistyki (makromorfologii, mikromorfologii i zdobnictwa).

Ze względu na technologię wytwarzania ceramiki naczyniową ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu — Zakrzowie można podzielić na 5 grup technologicznych (gt), 12 podgrup technologicznych (pgt) i 14 elementów grup technologicznych (egt). Wydzielone jednostki są następujące:

- gt I — ceramika cienko- i średniościenna o czernionych powierzchniach, z pgt: A — o powierzchni zewnętrznej błyszczącej, B — o powierzchni zewnętrznej gładkiej, dzielące się na egt: A1 — bez intencjonalnej domieszki schudzającej, A2 — z domieszką drobnego szamotu ceramicznego, A3 — z domieszką piasku, szamotu i miki, B1 — bez intencjonalnej domieszki schudzającej, B2 — z domieszką drobnego szamotu, B3 — z domieszką szamotu, miki, piasku i tłucznią kamiennego,
- gt II — ceramika średnio- i grubościenna, obustronnie brunatna, dzieląca się na 4 pgt: A — o błyszczącej powierzchni zewnętrznej, B — o gładkiej powierzchni zewnętrznej, C — o szorstkiej powierzchni zewnętrznej, D — o chropowatej powierzchni zewnętrznej, pgt B i C dzielą się dodatkowo na egt: B1 — o bardzo małej ilości drobnej domieszki głównie tłucznią kamiennego i piasku, B2 — o większej ilości domieszki, głównie grubego tłucznią kamiennego, piasku, szamotu i miki, C1 — o małej ilości domieszki piasku i tłucznią kamiennego, C2 — większa ilość domieszki, głównie grubego tłucznią kamiennego, piasku, szamotu, i miki,
- gt III — ceramika grubościenna o zewnętrznej powierzchni brunatnej, wewnętrznej czarnej, pgt: A: o gładkiej powierzchni zewnętrznej, B: o szorstkiej powierzchni zewnętrznej, C — o chropowatej powierzchni zewnętrznej, pgt B dzieli się na egt B1 — z domieszką piasku, szamotu i tłucznią kamiennego i B2 — z domieszką miki, piasku, tłucznią kamiennego i szamotu,
- gt IV — ceramika grubościenna o zewnętrznej powierzchni czarnej, wewnętrznej brunatnej, z pgt: A — o gładkiej powierzchni zewnętrznej, B — o szorstkiej powierzchni zewnętrznej, C — o chropowatej powierzchni zewnętrznej, pgt B dzieli się na egt B1 — z różnorodną domieszką bez miki i B2 — z miką w domieszcze,
- gt V — ceramika toczona na kole (gt I-IV obejmowały ceramikę lepioną w ręku) o siwych powierzchniach, bez domieszki.

W analizowanym zbiorze ceramiki ilościowo dominuje gt II (70,96 proc. całości ceramiki KPR), w której zdecydowaną przewagę ma egt IIC1 (46,68 proc). Zwraca uwagę znikomą udział ceramiki gt V (0,09 proc). Procentowy udział wszystkich jednostek systemu technologicznego w ceramice z Tarnobrzega—Zakrzowa zawiera tabela III.

Zbiór ceramiki z omawianego stanowiska charakteryzuje się znacznym stopniem zniszczenia naczyń. W większości są to tylko ich fragmenty, nie zawsze pozwalające na rekonstrukcję. Ogranicza to możliwości badawcze, oraz utrudnia analizę materiałów. Dlatego musi ona mieć charakter niepełny (niepełna charakterystyka typów). Całkowitą analizę morfologiczną można będzie przeprowadzić jedynie dla 10 naczyń zachowanych w całości o pełnej rekonstrukcji rysunkowej. Poszczególne typy i podtypy wydzielone zostały poprzez porównanie proporcji średnic i wysokości różnych segmentów powstałych w wyniku „rozkładu naczynia na wymierne wskaźniki” (ryc. 3).

Typ I — zaliczono tu naczynia określane w literaturze jako garnki (M. M ą c z y Ń s k a 1973, s. 106; K. G o d ł o w s k i 1977, s. 113). Na podstawie 3 w całości zachowanych naczyń i 103 fragmentów wyróżniono 7 podtypów:

- A — R1 > R2 (tabl. VII, 2, 5; X 2; XII, 7),
B — R1 ≈ R2 (tabl. VIII, 1, 4),
C — R1 > R3 > R2 (tabl. IV, 7),
D — R3 > R1 > R2, H2 : H5 ≈ 1/3 (tabl. X, 1),
E — R1 ≥ R2, R3 > R1 (tabl. XIII, 1, 15)
F — R1 ≥ R3, H3 = 0, H5 ≈ 1/8 (ryc. 10, a).
G — R1 ≥ R3, R1 > R2, H2 : H5 ≈ 1/5 (ryc. 10, b).

Podtyp IA obejmuje naczynia zaliczane przez T. Lianę do grupy V, datowanej przez nią na fazę B2 i późny OWR (T. Liana 1970, s. 439). Zbliżone ramy chronologiczne podaje dla takich naczyń K. Godłowski (1977, s. 126), określając je jako garnki z baniastym brzuścem i wygiętym na zewnątrz wylewem. Podtyp ten jest najliczniej reprezentowany w analizowanym materiale. Podobna sytuacja miała miejsce w Opatowie (M. Maczyńska 1973, s. 106), Dankowie (R. Borowska 1961, s. 188) i Słopanowie (K. Przewoźna 1961, s. 91).

Podtyp IB odpowiada w przybliżeniu odmianie D grupy garnków z zaokrąglonym załosem i odgiętym na zewnątrz brzegiem K. Godłowskiego (1977, s. 136). Cechą wyróżniającą ten typ jest bardzo nieznaczne odgięcie na zewnątrz krawędzi i prawie pionowe ukształtowanie górnej części naczynia, co tworzy system cylindrycznych części. Garnki takie stwierdzono na osadzie w Dankowie, datowanej na młodszy OWR (R. Borowska 1960, s. 276) oraz na cmentarzysku z 2 poł. II wieku w Młodzikowie (K. Dymaczewski, 1958, s. 207, ryc. 2, 15).

Podtyp IC wyodrębniono na podstawie jednego naczynia, bardzo blisko typologicznie analogią jest dla niego naczynie z Rogowa, zaliczane do grupy garnków z dwustożkowym załosem, datowanych na fazę B2-C1 OWR (K. Godłowski 1977, s. 127, tabl. XXXI, 11)

Podtyp ID również wydzielono na podstawie jednego naczynia. Analogiczny garnek pochodzi z osady w Turawie, datowanej na późny OWR. K. Godłowski zalicza go do czarek, zaznaczając, iż jest to forma zupełnie odosobniona (1977, s. 142, tabl. XL, 1).

Podtyp IE odpowiada w przybliżeniu garnkom z dwustożkowym załosem K. Godłowskiego, datowanym na fazę B2-C2 OWR (1977, s. 126-127) i grupie III T. Liany, datowanej podobnie (1970, s. 439).

Podtyp IF także odpowiada grupie III T. Liany. K. Godłowski natomiast określa ten typ jako jedną z odmian grupy szerokootworowych garnków jajowatych, datując go na B1 i B2 (1977, s. 113 i 125). Omawiany podtyp występuje dość licznie, zarówno na osadach (K. Dąbrowski 1970, s. 384, 386; K. Godłowski 1977, s. 125) jak i na cmentarzyskach, gdzie nierzadko pełni funkcję popielnic (B. Bałke 1976, s. 196; K. Godłowski 1977, s. 125).

Podtyp IG wydzielono na podstawie jednego zrekonstruowanego naczynia. Nie posiada ono ścisłych analogii w znanym nam materiale z OWR. Proporcje $R1 : H1$ zbliżają je do typu naczyń określanych w literaturze jako misy lub naczynia misowate (A. Kempisty 1968, s. 393, tabl. XLIV, 8; S. Paźda 1972, s. 41, ryc. 12, 1). Występują one dość powszechnie na terenie KPR zarówno w starszym, jak i młodszym OWR (A. Kempisty 1968, s. 393).

Typ II — obejmuje naczynia określane jako wazy (K. Godłowski 1977, s. 137) lub naczynia dwustożkowe (T. Liana 1970, s. 433). W analizowanym materiale wystąpiło 5 zachowanych w całości naczyń tego typu oraz 97 fragmentów innych. Całe naczynia reprezentują jeden podtyp — IIA o następujących parametrach: $1 < R3 : H1 \leq 2, R1 > R3, R4 < R5$ (tabl. V, 9; VII, 7; IX, 15). Pozostałe fragmenty należą do co najmniej 2 innych podtypów, wyodrębnionych na podstawie morfologii części przydennych:

B — $R4 < R5$ (tabl. VI, 2; X, 9, 15),

C — $R4 \approx R5$ (tabl. XIV, 8),

C2a — $R4 \approx R5$ oraz ażurowa nóżka (tabl. VII, 9),

C2b — $R4 \approx R5$ oraz ażurowa nóżka z wałkiem plastycznym u nasady (tabl. VI, 10).

Podtypy IIB i IIC są to tak zwane wazy na pustych nóżkach. Mniej zróżnicowane niż części przydenne typu II są fragmenty górnych partii naczyń. Zaliczyć je można do scharakteryzowanego typu IIA lub też do odrębnego o parametrach: $R1 > R2, R2 < R3$. Brak części przydennej oraz możliwość wystąpienia kombinacji podtypów IIB i IIC z tak scharakteryzowaną częścią górną naczynia nie pozwala na wyodrębnienie nowego podtypu.

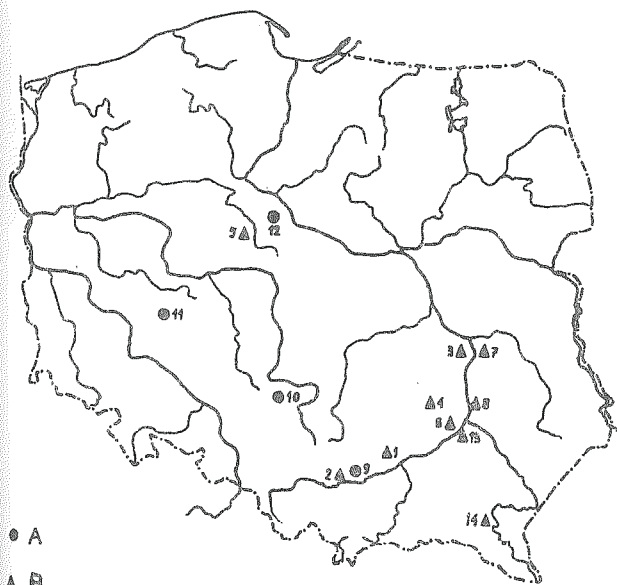
Podtyp IIA należy do form przewodnich OWR i stanowi element charakterystyczny dla KPR. A. Kokowski datuje naczynia tego rodzaju na młodszy odcinek fazy B1 i starszy B2 (1983, s. 37). Natomiast K. Godłowski odnosi je do B1-B2/C1 (1977, s. 138), a T. Liana do faz B1 i B2 (1970, s. 439).

Nóżki, określane jako *podtyp IIB* są elementem najczęściej występującym w typie waz na pustych nóżkach, w dość wąskich ramach chronologicznych - B1/B2-B2/C1 (A. Kokowski 1983, s. 43).

Naczynia z nóżkami IIC1 A. Kokowski datuje na końcową fazę B2 i być może także B2/C1 (1983, s. 45). Zbliżoną datę pojawienia się tego typu naczyń podaje A. Kempisty, jednak sugeruje on dłuższy okres ich użytkowania, jako że ceramika taka wystąpiła bardzo licznie na cmentarzysku w Korzeniu, datowanym od połowy III do końca IV wieku n.e. (A. Kempisty 1968, s. 312, 328, 332).

Podtypy IIC2a i IIC2b zostaną omówione łącznie. Różnica morfologiczna między nimi polega na występowaniu u nasady nóżki IIC2b wałka plastycznego. Reprezentują one formę występującą bardzo spradycznie (A. Kokowski 1983, s. 46; A. Niewęgłowski 1981, s. 93). Jej geneza sięga okresu halsztackiego i KŁŻ. Naczynia takie występują w KPR głównie na jej południowych terenach, sięgając wzdłuż Wisły na Kujawy (ryc. 15). Najliczniej ażurowe nóżki wystąpiły na cmentarzysku z faz B1/B2-C2 w Gościeradowie (A. Niewęgłowski 1981, s. 61 i n.).

Typ III — kubki, reprezentowane przez jedno naczynie zbliżone do typu DIB według A. Kokowskiego (1983, s. 18, tabl. I) o parametrach: $R1 \approx R3, R1 > R5, H4 \gg H3, +$ ucho nośne (tabl. XII, 1).

Ryc. 15. Mapa rozmieszczenia na terenie kultury przeworskiej naczyń (waz) z nóżkami ażurowymi według A. Niewęglowskiego (1981) z uzupełnieniami: A-nóżki z otworami okrągłymi, B-nóżki z otworami trójkątnymi;

1. Pełczyńska, woj. Kielce, 2. Kraków-Nowa Huta (Mogiła), 3. Puławy-Włostowice, woj. Lublin, 4. Chmielów Piaskowy, woj. Kielce, 5. Lachmirowice, woj. Bydgoszcz, 6. Malice, woj. Tarnobrzeg, 7. Opoka, woj. Lublin, 8. Gościeradów, woj. Tarnobrzeg, 9. Igołomia, woj. Częstochowa, 11. Wymysłowo, woj. Leszno, 12. Bodzanowo, woj. Włocławek, 13. Tarnobrzeg-Zakrzów, 14. Hincza, woj. Krosno,

Bliską analogią dla naszego kubka jest naczynie z bliżej nieokreślonego stanowiska w Łęczycach, datowanego przez K. Godłowskiego na fazę C1 (1973, s. 312, tabl. XIII, 2). Zbliżoną formę reprezentują także kubki z cmentarzyska w Korzeniu (A. Kempisty 1968, s. 322, tabl. IX, 4) i osady w Piwonicach (I. i K. Dąbrowscy 1968, s. 466 tabl. XVI, 2). Stanowiska te datowane są na późny OWR.

Typ IV — misy, z dwoma podtypami:

A — $R1 > R2$, $R1 \approx R3$, $H4 > H3$ (M. Aleksiewicz 1958, tabl. 1),

B- $R1 > R2$, $R1 > R3$, $R2 < R3$, $H4 > H3$, w dnie dotek wciśnięty do środka (tabl. XIV, 9).

Podtyp IVA reprezentowany przez jedno, zrekonstruowane i publikowane wcześniej naczynie (M. Aleksiewicz 1958, tabl. 1) posiada bardzo rozległą chronologię. Jednak ostre profilowanie, największa wydętość brzośca w 2/3 wysokości oraz półkuliste ukształtowanie dolnej części naczynia, przemawiają za datowaniem typu IVA na rozwiniętą fazę B2 (A. Kokowski 1983j, s. 61-62). Bardzo zbliżone naczynie znaleziono w grobie 24 na cmentarzysku I w Opoce, razem z ostrogą typu I, K. Godłowskiego (E. Szarek-Waszkowska 1971, s. 88, tabl. XVI, 1).

Podtyp IVB pojawia się natomiast w środkowej części

fazy B1, chociaż najbardziej charakterystyczny jest dla fazy B2 (A. Kokowski, 1983, s. 63-64). Z Tarnobrzega-Zakrzowa pochodzi jedno takie naczynie (tabl. XIV, 9), posiadające liczne analogie w materiałach KPR (A. Dymaczewski 1958, s. 237, ryc. 117, s. 264, ryc. 176; B. Zielonka 1958, s. 360, ryc. 524, 646; E. Kaszewska 1961, tabl. XLIV; E. Szarek-Waszkowska 1971, tabl. XXXV, 2). Do tego samego typu należy najprawdopodobniej także fragment misy zdobionej dolkami stempelkowymi (tabl. VIII, 8). Brak części przydennej nie pozwala stwierdzić tego z całą pewnością. Brak jest też podstaw do wydzielenia w tym przypadku odrębnego podtypu.

Typ V - „naczynia doniczkowe” nie posiadające wskaźników: R2, R3, R4, H2, H3, H4, H5, istotne są tu jedynie parametry: $R1 > R5$ i $R1 : H1 < 2$.

Jest on reprezentowany przez fragment 1 naczynia (tabl. V, 12). Naczynia takie pojawiają się we wczesnych fazach OWR, jednak szczególnie częste stają się w późnych fazach tego okresu (G. Domański 1972, s. 21, ryc. 3, a; J. Szydłowski 1974, tabl. XLIX, b, e; K. Godłowski 1977, s. 142, tabl. XXXVIII, 4).

Typ VI - naczynia miniaturowe. Posiadają one proporcje typów omówionych wyżej, ich wielkość jest jednak z reguły mniejsza od 1/3 wysokości statystycznego naczynia.

W Tarnobrzegu-Zakrzowie znaleziono 2 naczynia miniaturowe, zbliżone proporcjami do typu I (tabl. X, 5) i IV (tabl. X, 6). Miniaturki występują w różnych kulturach i szerokich ramach chronologicznych. Interpretowane są jako zabawki (K. Godłowski 1983, s. 66). W większości odkrywane są na cmentarzyskach. Osady z OWR, na których wystąpiły miniaturki to między innymi Masłomęcz, stanowisko 9 (A. Kokowski 1983, s. 68 — kultura czerniachowska) i Opolesko-Zakrzów, stanowisko 11 (K. Godłowski 1977, tabl. XXX, 5 - kultura przeworska).

Wydzielone powyżej typy reprezentują ceramikę gt I-IV, to jest lepioną w ręku. Ceramika toczna na kole (gt V) wystąpiła w Tarnobrzegu-Zakrzowie w liczbie 7 fragmentów, które nie są przydatne do analizy typologiczno-chronologicznej. Pewien wyjątek stanowi fragment wylewu ze zgrubiałą, facetowaną krawędzią (tabl. XIII, 9), który można przypisać naczyniu misowatemu. Dla rozważań chronologicznych ważny jest fakt, że ceramika toczna pojawia się w KPR w fazie C1 (H. Dobrzańska 1980, s. 135).

Kolejnym etapem analizy ceramiki naczyniowej jest mikromorfologia. W materiale z Tarnobrzega-Zakrzowa wydzielono 6 typów brzegów (ryc. 13) i 12 typów części przydennej (ryc. 14). Brzegi 1-5 są charakterystyczne dla ceramiki lepionej w ręku, natomiast typ 6 pochodzi z naczynia tocznego. Typy 1-4 są

tosunkowo często spotykane w analizowanym zbiorze ceramiki, rzadziej występuje typ 5. Dna 1, 5, 7, 8 były reprezentowane najliczniej, najrzadziej, natomiast typu 6 i 12. Wszystkie typy den dotyczą ceramiki lepionej w ręku. Wśród fragmentów ceramiki tocznej wystąpiło tylko dno typu 10. Odnośnie do naczyń na pustej nóżce nie może być stosowane analogiczne pojęcie mikromorfologii jak w przypadku den płaskich.

Należałoby tu raczej stosować kryteria podobne do mikromorfologii części brzegowych. W analizowanym materiale wystąpiły typy 1 i 3. Nie wyodrębniono w oddzielną kategorię także den z dołkiem wciśniętym do środka naczynia, jest to bowiem cecha makromorfologiczna, która pozwoliła na wydzielenie typu IVB. Pod względem mikromorfologii naczyń tej grupy reprezentują typ 12 ukształtowania den.

W materiale ceramicznym KPR z Tarnobrzega-Zakrzowa tylko niewielka część fragmentów jest zdobiona (około 1 proc. wszystkich fragmentów). Wydzielić wśród nich można elementy zdobnicze (ez), wątki zdobnicze (wz) oraz układy wątków zdobniczych (uwz), tworzące system hierarchiczny (L. C z e r n i a k 1980, s. 26-49). Wyodrębniono 6 typów ez:

- I - ryty,
- II - stempelkowy,
- III - palcowy,
- IV - paznokciowy,
- V - szczypany,
- VI - wyciągany (jeżowaty).

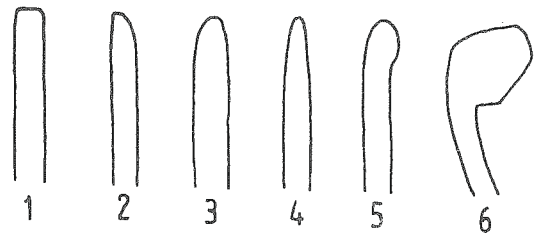
Odnośnie tych ez wydzielono następujące wz (cechy określające formę połączenia, ez tworzących dany wątek, oraz ich pozycję w stosunku do pionowej osi naczynia):

- II1 - wątki linearne proste,
- II2 - wątki linearne ukośne,
- III1 - „kółeczka” w układzie jednorzędowym prostym,
- III2 - „kółeczka” wypełniające pola,
- III3 - dołki stempelowe w układzie bezładnym,
- III11 - dołki palcowe w układzie linearnym,
- III12 - dołki palcowe w układzie bezładnym,
- IV1 - odciski palcowe w układzie prostym, liniowym
- V1 - wątek szczypany w układzie linearnym, prostym,
- VII - elementy jeżowate w układzie bezładnym.

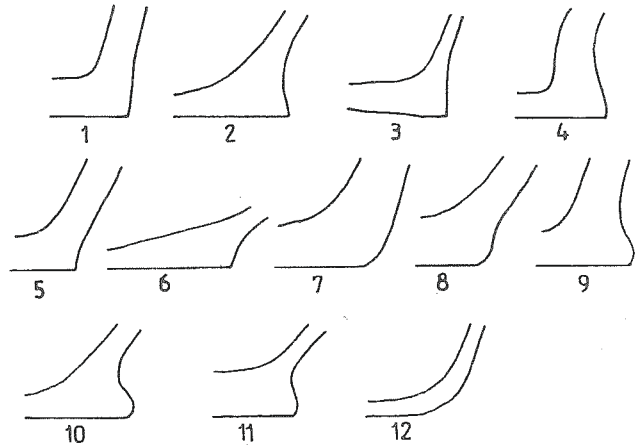
Wyżej w hierarchii przyjętego systemu znajdują się uwz, określające formę połączenia wz. Można na tym poziomie analizy dokonać podziału na dwie grupy:

- A - uwz jednorodnych, zbudowane z tych samych wz,
- B - uwz wielorodnych, złożone z różnych wz.

Grupa A obejmuje: wz II (tabl. IV, 4; VII, 10), wz I2 (tabl. XIII, 20) i ich kombinacje (tabl. VII, 15; IX, 4), wz II3 (tabl. VIII, 8), wz III1 (tabl. VI, 3; XIV, 5), wz III2 (tabl. XII, 4), wz IV1 (tabl. X, 11), wz V1 (tabl. XIII, 6) i wz VII (tabl. XIII, 3). Natomiast w skład grupy B wchodzi: wz III1 współwystępujący z wz II (tabl. VII, 11) oraz wz II2 z wz

Ryc. 16. Typologia krawędzi ceramiki kultury przeworskiej

Ryc. 17. Typologia den ceramiki kultury przeworskiej

II (tabl. X, 16, 18).

Uwz AII i AII2 reprezentują jeden z wariantów II grupy wątków zdobniczych według podziału A. Kokowskiego (1983, s. 74). Datuje on je od fazy 2b MOPR do starszego odcinka fazy B1 OWR (A. K o k o w s k i 1983, s. 82). Natomiast K. Godłowski ornamenty tego typu daje od końca fazy B1 do C2 OWR (K. G o d ł o w s k i 1977, s. 158). Wobec aż tak dużych rozbieżności nie można tych uwz uznać za ściśle datujące.

Uwz AIII3 reprezentuje jedną z form ornamentu stempelkowego, który pojawia się w KPR we wczesnym OWR, ale liczniejszy staje się w późnym OWR, gdy występuje głównie na ceramice wykonanej na kole (K. G o d ł o w s k i 1977, s. 162). W Tarnobrzegu-Zakrzowie wz III3 wystąpił tylko na jednym, niekompletnie zachowanym naczyniu. Analogicznie zdobione naczynie tego samego typu odkryto na cmentarzu w Gościeradowie, datowanym na B1 B2-C2 (A. N i e w ę g ł o w s k i 1981, s. 76 ryc. 10, d).

Uwz AIII4 jest najbardziej charakterystyczny dla fazy B2/C1 OWR (A. K o k o w s k i 1983, s. 77), jednak występuje także w późniejszych stadiach fazy C - analogia w materiałach z Tarnowa (K. G o d ł o w s k i, E. S z a d k o w s k a 1972, s. 216), Zadowiec (E. K a s z e w s k a 1961, tabl. XLIV, 7) i Wymysłowa (S. J a n o s z 1952, s. 36).

Uwz AIII2 - ornament dołków palcowych w układzie bezładnym, pokrywający z reguły cały brzusiec naczynia - odnotowano na 6 fragmentach ceramiki z Tarnobrzega-Zakrzowa. Naczynia z takim ornamentem są dość częste w KPR (K. G o d ł o w s k i 1973, tabl. X, 6; XXIX, 3; tenże 1977, tabl. L, 9). A. K o k o w s k i datuje omawiany uwz na fazę B1 (1983, s. 81), jednak

naszym zdaniem można go odnosić także do B2 a nawet C1.

Uwz AIVI jest pokrewny uwz AIII1, stąd też można przyjąć dla niego datowanie w ramach faz B2-C.

Uwz AVI stwierdzono na 3 niewielkich fragmentach. Podrywał on najprawdopodobniej cały brzusiec naczynia, jak to stwierdzono między innymi na późnorzymskim cmentarzysku w Korzeniu (A. K e m p i s t y 1968, tabl. XX, 1) i Krapkowicach, gdzie naczynie z takim ornamentem znaleziono w zespole z ostrogą typu V K. Godłowskiego (1977, s. 102, tabl. XXVI, 2). Na tej podstawie omawiany wątek odnosić można najpewniej do fazy C1 OWR.

Uwz AVII jest to tak zwany ornament jeżowaty. W Tarnobrzegu-Zakrzowie znaleziono 1 fragment tak zdobionego naczynia (tabl. XIII, 3). Guzki o dość nieregularnym kształcie, ostro zakończone, ułożone są raczej bezładnie na największej wydatności brzuśca. Sposób uformowania guzków, to jest wymodelowanie ich ze ścianki naczynia, klasyfikuje nasze znalezisko do grupy I ceramiki jeżowatej według G. Domańskiego (1967, s. 143). Ceramika jeżowata pojawia się w KPR w fazie B2, jest jednak charakterystyczna przede wszystkim dla wczesnej fazy okresu późnorzymskiego (G. D o m a ń s k i 1967, s. 142-143). Podkreślenia wymaga fakt, iż większość znalezisk tego typu w Polsce pochodzi z cmentarzyska wielkopolskich. Tarnobrzeg-Zakrzów jest w tym kontekście najdalej na południowy wschód wysuniętym stanowiskiem z ceramiką jeżowatą (G. D o m a ń s k i 1967, mapa 1). Uwz B III+II nie posiada ścisłych analogii w znanych nam materiałach KPR, zaś II2+II1 wystąpił na naczyniach z Kietrza, stanowisko 4 i 7 (K. G o d ł o w s k i 1977, s. i 74). Ornament tego typu spotyka się sporadycznie od wczesnego OWR. Największą popularność zyskuje on jednak w III-IV wieku jako motyw ceramiki tocznej na kole (K. G o d ł o w s k i 1977, s. 162).

Wszystkie zdobione naczynia charakteryzują się określonymi strefami ornamentacji. W materiale ceramicznym z Tarnobrzega-Zakrzowa występuje zdobienie środkowych partii naczyń, krawędzi oraz w jednym przypadku szyjki. Wątki zdobnicze występujące na środkowych częściach naczyń reprezentują wszystkie omawiane typy. W przypadku zdobienia krawędzi mamy do czynienia tylko z wz 12 (tabl. VIII, 14) oraz III1 (tabl. VI, 18; VIII, 6). Wz III1 występuje na naczyniach tak zwanej grubej roboty - gt IIC, natomiast wz 12 stwierdzono na naczyniu gz IB. Analogicznie zdobioną krawędź posiada naczynie wykonane na kole z Toporowa (E. K a s z e w s k a 1975, s. 250 tabl. XVIII, 8). Ogólnie trzeba jednak stwierdzić, że zdobienie krawędzi występuje w KPR raczej sporadycznie w okresie od fazy B1 lub początku B2 do C1 (K. G o d ł o w s k i 1977 s. 160).

Powyższe ustalenia w zakresie ornamentyki ceramiki naczyniowej dotyczą naczyń lepionych ręcznie. Ceramika toczona na kole, znaleziona w Tarnobrzegu-Zakrzowie, nie była ornamentowana (to jest nie stwierdzono jej zdobienia).

Podsumowując analizę ceramiki naczyniowej KPR ze stanowiska I w Tarnobrzegu-Zakrzowie należy stwierdzić, że mieści się ona w dość szerokich ramach chronologicznych B1-C1. Najwcześniej datowane są naczynia zdobione wz 11, 12 i III2 — faza B1. Materiałów takich jest jednak stosunkowo mało. Znacznie więcej pochodzi ich z fazy B2. Można do niej odnosić typy morfologiczne IA-IE, IIA i IIC1. Natomiast na fazę przejściową B2/C1 wskazują: wz III1, IV1, V1 i VI1 oraz typ morfologiczny IIIA. Najpóźniej datować trzeba ceramikę toczoną na kole (gt V) oraz typy morfologiczne IG, III i V. Stanowią one niewielki procent w analizowanym zbiorze ceramiki.

D. ANALIZA OBIEKTÓW

Na przebadanym obszarze osady KPR na stanowisku 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie wydzielono 12 obiektów. 5 z nich uznano za mieszkalne (obiekty nr 1, 2, 3, 4, 5), pozostałe stanowiły miejsce działalności gospodarczej (obiekt nr 6), paleniska (obiekty nr 8, 11 i 11a), bądź też ze względu na szczupłość materiału zabytkowego, czy brak dokumentacji, nie określono jednoznacznie ich charakteru (obiekty nr 7, 9, 10). Obiekty mieszkalne były półziemiankami i z wyjątkiem obiektu nr 3 nie posiadały wewnątrz palenisk. Jest to dość częste zjawisko w OWR (K. P r z e w o ź n a 1955, s. 96). Interpretowane jako paleniska obiekty nr 8, 11 i 11a związane były zapewne z działalnością gospodarczą mieszkańców osady.

W obrębie obiektu 2 odkryto czaszkę psa (*Canis familiaris*), którą można interpretować jako intencjonalny pochówek. Znaleziska całych psich szkieletów są dość częste w OWR. Terenem wyjątkowym pod tym względem są Kujawy. Odkryto tam dotąd 27 tego typu pochówków (A. C o f t a - B r o n i e w s k a 1979, s. 182). Z pozostałych regionów Polski pochodzą jedynie pojedyncze znaleziska - między innymi z Poświętnego na północnym Mazowszu (J. P y r g a ł a 1972, s. 196) i Kobylników na Kielecczyźnie (M. S o b o c i ń s k i 1970, s. 259). Pochówki psów odkrywano w obiektach mieszkalnych. A. Cofta-Broniewska wskazuje na związek tego zjawiska z religią (1979, s. 184). Jedyne, analogiczne jak w Tarnobrzegu-Zakrzowie pochówki samej czaszki psa znany jest z późnorzymskiej osady w Opolu-Zakrzowie (L. S z a d k o w s k a 1982, s. 79, ryc. 7).

O charakterze konstrukcji części naziemnych poszczególnych obiektów trudno cokolwiek powiedzieć. Jednak znaleziska kilku fragmentów polepy

z wyraźnymi odciskami prętów drewnianych (tabl. VII, 18, VIII, 5) wskazywać mogą na konstrukcję plecionkową. Ze śladami słupów mamy do czynienia tylko w przypadku obiektu nr 1. Dwa dołki poskupowe wystąpiły w bliskim sąsiedztwie, w zachodniej części obiektu. Ich liczba, jak i rozmieszczenie nie wskazują na to, że stanowiły one element konstrukcyjny, np. ściany sumikowo-łatkowej, bardzo rozpowszechnionej w OWR (K. G o d ł o w s k i 1969, s. 317), jednak bardzo niepełna dokumentacja rysunkowa i opisowa tego obiektu nie pozwala z całą pewnością stwierdzić, czy odkryto tam ślady tylko po 2 słupach.

Usytuowanie poszczególnych obiektów nie wskazuje na to, aby przy ich budowie stosowano się do określonych reguł. Jednak w ogólnym rozplanowaniu osady widać podział na dwie części: wschodnią, gdzie grupują się obiekty uznane za mieszkalne oraz zachodnią, z obiektami gospodarczymi (ryc. 3). Taki typ rozplanowania osad znany jest z OWR między innymi z Pomorza, gdzie uznano go za regułę (K. P r z e w o ź n a 1971, s. 201) i Mazowsza (J. P y r g a ł a 1972, s. 104 i n.).

Ścisłe ustalenie chronologii obiektów możliwe jest tylko w przypadku obiektów nr 1, 2, 3, i 5, w których wystąpiły dość dobre elementy datujące (fibula, noże, charakterystyczna ceramika), pozwalające datować je na fazę B2 OWR. Pozostałych 8 obiektów nie można precyzyjnie datować niż w ramach trwania osady - B1/B2-C1.

E. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

Jednym z czynników determinujących osadnictwo jest klimat. Faza zimnego i wilgotnego klimatu, charakteryzująca wczesny okres subatlantycki, dobiega końca w ostatnich stuleciach p.n.e. W tym czasie zaczyna się pewne ocieplenie połączone ze zmniejszeniem się ilości opadów. Dlatego też, począwszy od I-II wieku n.e. zaczyna się tendencja do lokalizowania punktów osadniczych na terenach nisko położonych: w dolinach rzek i nieck jeziornych, na nieznacznych piaszczystych wyniesieniach w obrębie terasów zalewowych lub też w dolnych partiach schodzących do nich stoków (K. G o d ł o w s k i 1983, s. 289). Analogicznym usytuowaniem charakteryzuje się osada w Tarnobrzegu-Zakrzowie, położona na niewielkim piaszczystym wyniesieniu, na terasie zalewowej Wisły.

Gleby bielcowe, a szczególnie urodzajne mady tego obszaru sprzyjały rolnictwu. Jednak na stanowisku nie znaleziono bezpośrednich śladów związanych z uprawą roli, a narzędzia rolnicze reprezentuje tylko jeden fragment półkoska (kamienne rozcieracze nie muszą wcale wiązać się z produkcją rolniczą, a np. ze zbieractwem). Więcej danych przemawia za trudnieniem się hodowli. Ponad 800 fragmentów szczątków kostnych ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie poddano analizie archeozoologicznej (analizę wykonał dr A. Nadachowski z Zakładu Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej PAN w Krakowie). Z serii tej udało się określić jedynie 195 fragmentów kości. Ze względu na swą niską liczeb-

ność otrzymane wyniki nie mogą być uważane za w pełni reprezentatywne, szczególnie w przypadku porównania ich z innymi stanowiskami. Badania K. Makiewicza wykazały, iż o ile proporcja występowania kości poszczególnych gatunków w seriach o wysokiej liczebności są generalnie zbieżne, to w seriach o niskiej liczebności istnieją znaczne rozbieżności (K. M a k i e w i c z 1977, s. 117). Wyniki oznaczeń materiałów kostnych z Tarnobrzega-Zakrzowa są następujące:

- 41,7 proc. - bydło domowe (*Bos taurus*)
- 40 proc. - świnia domowa (*Sus domesticus*)
- 10,7 proc. - koza lub owca (*Capra vel Ovis*)
- 5,1 proc. - koń (*Equus caballus*)
- 1,0 proc. - jeleni szlachetny (*Cervus elaphus*)
- 1,0 proc. - gęś (*Anser cf. domesticus*)
- 0,5 proc. - pies domowy (*Canis familiaris*)

Mając na względzie powyższe uwagi należy stwierdzić, że ogólnie struktura hodowli z badanego stanowiska pokrywa się w zasadzie z wynikami uzyskanymi na innych osadach z tego okresu. Pierwsze miejsce zajmuje bydło. Zaskakujący jest w naszym przypadku wysoki udział świni. Równie wysoki procent szczątków kostnych tego zwierzęcia odnotowano na kilku osadach z OWR na Pomorzu Wschodnim, jednak w o wiele liczniejszych seriach (T. M a k i e w i c z 1977, s. 122).

Hodowla pozostałych gatunków zwierząt, to jest owcy-kozy, konia i ptactwa domowego miała zdecydowanie mniejsze znaczenie. Szczątki psa odnotowano w materiale osteologicznym z szeregu osad z OWR, również w postaci celowych pochówków, podobnie jak to miało miejsce w Tarnobrzegu-Zakrzowie. Zdaje się to świadczyć o szczególnej roli, jaką pełnił pies również w sferze kultowej ówczesnej ludności (T. M a k i e w i c z 1977, s. 131). Sądząc po małej liczbie szczątków kostnych zwierząt dzikich, łowiectwo odgrywało w życiu mieszkańców naszej osady znikomą rolę.

Zajęcia rolnicze (uprawa roli i hodowla) uzupełniane były zapewne działalnością typu rzemieślniczego. Ceramika oraz liczne gładziki kamienne wskazują na zajmowanie się garncarstwem. Jedynie naczynia toczone na kole, stanowiące znikomy procent całości ceramiki, wykonane były prawdopodobnie poza osadą. Stanowią one importy lokalne. Pozwala to na wyciągnięcie wniosku, że garncarstwo „zakrzowskie” reprezentuje formę prymitywną, produkującą na własny użytek. Podobny charakter ma tkactwo, wykonywane zapewne w każdym gospodarstwie domowym. O jego istnieniu świadczą liczne przęśliki gliniane.

Drobne fragmenty żuźla oraz przedmioty żelazne mogą wskazać na zajęcia związane z jego obróbką. Grot oraz 3 może poddano analizie metaloznawczej (J. P i a s k o w s k i 1984, s. 171 i n.). Jeden z noży (tabl. XI, 19) wykazuje cechy starożytnego żelaza świętokrzyskiego o niewielkiej zawartości fosforu (J. P i a s k o w s k i 1984, s. 178 i 201). Pozostałe wytwory

(tabl. XI, 8, 9, 11) wykonane zostały techniką kucia z żelaza wysokofosforowego, które wytapiane było na ziemiach polskich w OWR w wielu, na ogół drobnych ośrodkach hutniczych. Ponadto omawiane przedmioty charakteryzuje nierównomierne nawęglanie, które w przypadku grotu stwierdzono tylko na obrzeżach liścia. Wobec braku dodatkowych danych archeologicznych, jak np. dymarek czy też śladów obróbki w postaci narzędzi kowalskich, trudno jednoznacznie określić czy była to produkcja miejscowa czy też znalezione przedmioty metalowe wykonane były poza osadą.

Stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie położone jest w pobliżu krzyżowania się dwóch ważnych szlaków handlowych - szlaku prowadzącego z Carnuntum i Celamantii wzdłuż Wagu, Orawy, Raby i Wisły oraz szlaku łączącego ziemie polskie ze Wschodem, przebiegającego wzdłuż Sanu i Wisły (J. Wielowiejski 1980, mapa 2). Położenie to wskazuje na jeszcze jeden rodzaj zajęć mieszkańców osady - handel. Świadczyć może o tym także bryłka bursztynu znaleziona w obiekcie nr 7. Nie wydaję się jednak, aby odgrywał on znaczną rolę. Małe rozmiary osady (około 15 arów łącznie z terenem zniszczonym przed przystąpieniem do badań), dość prymitywny rodzaj zabudowy oraz charakter materiału zabytkowego nie wskazują na czerpanie zbyt dużych korzyści z przebiegających w pobliżu szlaków handlowych.

III ZAKOŃCZENIE

Przedstawione w pracy materiały pozwalają na stwierdzenie, że stanowisko 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie zasiedlone było w pradziejach dwukrotnie. Po raz pierwszy zajęły to miejsce (bardzo zresztą dogodne dla osadnictwa) plemiona GT KLŻ, zakładając tu osadę otwartą. Analiza materiałów pozwala ją datować na III fazę rozwoju GT, a ściślej jej starszy odcinek. Celowo zostaje użyta tu tylko chronologia względna bowiem wydaje się, że ustalenia w zakresie chronologii bezwzględnej materiałów schyłkowej fazy GT nie są zbyt precyzyjne. Osada ta została opuszczona najprawdopodobniej jeszcze w ciągu trwania III fazy.

Po raz drugi stanowisko nasze zostało zajęte przez ludność KPR przy końcu fazy B1. Założono tu osadę, która istniała do fazy C1 OWR. Najwięcej materiałów zabytkowych KPR pochodzi jednak z fazy B2. Na nie też wskazują najlepsze, to jest najbardziej precyzyjne datowniki.

Odrębnego omówienia wymaga jeszcze kwestia bransolety celtyckiej, pochodzącej z fazy C okresu lateńskiego. Znaleziono ją w obiekcie nr 7, należącym do KPR. Zjawisko to należy interpretować albo jako znalezisko przedmiotu znajdującego się na złożu wtórnym (byłby to dowód infiltracji celtyckiej w tym

regionie, z którego pochodzą już znaleziska o takim charakterze - por. M. P a r c z e w s k i 1978, s. 136) albo element przeżywający się w KPR (bransoleta ze względu na nietrwały surowiec z jakiego była wykonana mogła już nie pełnić swojej właściwej funkcji - przechowywany był zapewne tylko jej fragment). W obydwu wypadkach nie ma ona znaczenia w ustaleniu chronologii tak osady GT KLŻ jak i KPR.

Przypisy

1 Śp. drowi Kazimierzowi Moskwie wyrażamy wdzięczność za udzielenie zgody na opracowanie i opublikowanie materiałów z osady na stanowisku 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie.

2 W czasie prowadzenia badań stanowisko leżało na gruntach wsi Zakrzów, obecnie włączonych w granice administracyjne Tarnobrzega. Stąd w większości dotychczasowej literatury występuje ono jako Zakrzów, stanowisko 1.

3 Prezentowany artykuł jest poszerzoną i uzupełnioną wersją pracy magisterskiej J. Podgórskiej-Czopek, pt *Osada z okresu wpływów rzymskich na stanowisku 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie*, napisanej pod kierunkiem doc. dra Jana Gurby, obronionej na UMCS w Lublinie w 1984 roku. Promotorowi tej pracy, oraz drowi Andrzejowi Kokowskiemu autorzy dziękują za szereg cennych uwag metodycznych i merytorycznych.

4 Analizę archeozoologiczną wykonał dr Andrzej Nadachowski z Zakładu Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej PAN w Krakowie.

Literatura

- A l e k s i e w i c z M.
1958 *Zarys osadnictwa z okresu lateńskiego i rzymskiego oraz wpływów kultury rzymskiej na ziemię województwa rzeszowskiego*, „RWRz”, t. 1, s. 5-100.
- A l m g r e n O.
1923 *Studien über nordeuropäischen Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provincialromischen und südrussischen formen*, Leipzig.
- A n g e r S.
1890 *Das Gräberfeld zu Ronsden im Kreise Graudenz, Danzig*.
- B a l k e B.
1976 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Brzeźcach, pow. Białobrzegi (stanowisko 2)*, „WA”, t. 41, s. 155-209.
- B a r ł o w s k a A.
1984 *Wielokulturowa osada w Leżajsku, woj. Rzeszów, stanowisko 3*, „MSROA” za lata 1976-1979, s. 218-224.
- B l a j e r W.
1984 *Stanowisko grupy tarnobrzęskiej w Zaborczu i Książnicach, woj. Rzeszów*, „MSROA” za lata 1976-1979, s. 207-213.
- B o r o w s k a R.
1960 *Osada z okresu wpływów rzymskich w Dankowie, pow. Kłobuck*, „Mat. Arch.”, t. 2, s. 272-279.
- 1961 *Osada z okresu wpływów rzymskich w Dankowie, pow. Kłobuck*, „Mat. Arch.”, t. 3, s. 171-197.
- C o f t a - B r o n i e w s k a A.
1979 *Grupa kruszańska kultury przeworskiej*, Poznań.
- C z e r n i a k L.
1980 *Rozwój społeczeństw kultury późnej ceramiki wstęgowej na Kujawach*, Poznań.
- C z e r n i a k L., K o ś k o A.
1980 *Zagadnienie efektywności poznawczej analizy chronologicznej ceramiki na podstawie cech technologicznych*, „APolski”, t. 25, s. 247-280.
- D ą b r o w s c y I. i K.
1968 *Osada lateńsko-rzymska we wsi Piwonice, pow. Kalisz*, „Mat. Star.”, t. 11, s. 423-505. D ą b r o w s k a T.

- 1973 *Wschodnia granica kultury przeworskiej w późnym okresie lateńskim i wczesnym okresie wpływów rzymskich*, „Mat. Star. i Wcz.” t. 2, s. 127-254.
- Dąbrowski K.
- 1970 *Osada z okresu późnolateńskiego i rzymskiego ze wsi Piwonice, pow. Kalisz*, „WA”, t. 35, s. 347-392.
- Dobrzańska H.
- 1980 *Zagadnienie datowania ceramiki toczonej na kole w kulturze przeworskiej*, „APolski”, t. 24, s. 87-152.
- Domaniński G.
- 1967 *Ceramika jeżowata z okresu wpływów rzymskich znaleziona w Polsce*, „APolski”, t. 12, s. 137-152.
- 1972 *Osada z okresu wpływów rzymskich w Borkach, pow. Opole*, „ORM”, t. 5, s. 19-27.
- Dymaczewski A.
- 1958 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Młodzikowie, w pow. sieradzkim*, „FAP”, t. 8-9, s. 179-433.
- Gediga B.
- 1967 *Plemiona kultury łużyckiej w epoce brązu na Śląsku śród-kowym, Wrocław-Warszawa-Kraków*.
- Gedl M.
- 1962 *Kultura łużycka na Górnym Śląsku, Wrocław-Warszawa-Kraków*.
- Godłowski K.
- 1969 *Budownictwo, rozplanowanie i wielkość osad kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*, „WA”, t. 34, s. 305-331.
- 1973 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku, cz. I*, „Mat. Star. i Wcz.”, t. 2, s. 255-384.
- 1977 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku, cz. II*, „Mat. Star. i Wcz.”, t. 4, s. 7-239.
- 1981 *Kultura przeworska, w: Prahistoria*, s. 57-134.
- 1983 *Człowiek a środowisko w okresie lateńskim, rzymskim i węd-rówek ludów, w: Człowiek i środowisko w pradziejach*, Warszawa, s. 286-309.
- Godłowski K., Szadkowska L.
- 1972 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Tarnowie, pow. Opole*, „ORM”, t. 5 - supplement, s. 5-246.
- Hachulska-Ledwos R.
- 1962 *Grób szkieletowy z okresu wpływów rzymskich odkryty koło kopca Wandy (Kraków-Nowa Huta)*, „Mat. Arch.”, t. 7, s. 100-109.
- Haevernick T. E.
- 1960 *Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und Spätlatenzeit auf dem Europäischen Festland*, Bonn.
- Hadaczek K.
- 1909 *Album przedmiotów wydobytych z grobów cmentarzyska ciałopalnego koło Przeworska, Lwów*.
- Jamka R.
- 1934 *Cmentarzysko w Kopkach (pow. niski) na tle okresu rzymskiego w Małopolsce zachodniej*, „P. Arch.” t. 5, s. 23-62.
- 1963 *Epoka żelaza w widłach Wisły i Sanu*, „RWRz”, t. 3, s. 19-54.
- Jasnosz S.
- 1952 *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Wymysłowie, pow. Gostyń*, „FAP”, t. 2, s. 1-284.
- Kaszewska E.
- 1961 *Materiały z cmentarzyska w Zadowicach, pow. Kalisz, cz. III*, „PMMAE”, nr 6, s. 191-290.
- 1966 *Sprawozdanie z badań w Toporowie, pow. Wieluń w latach 1960-1964*, „PMMAE”, nr 13, s. 169-192.
- 1969s *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Czarnocinie, pow. Łódź*, „Spr. Arch.”, t. 21, s. 97-102.
- 1975 *Kultura przeworska w Polsce Środkowej*, „PMMAE”, nr 22, s. 195-253.
- Kempisty A.
- 1968 *Ciałopalne cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w miejscowości Korzeń, pow. Gostynin*, „Mat. Star.”, t. 11, s. 303-416.
- Kokowski A.
- 1983 *Stosunki kulturowe na Lubelszczyźnie od pierwszego wieku przed naszą erą do schyłku starożytności (okres przedrzymski i wpływów rzymskich). Dysertacja doktorska w maszynopisie, UMCS Lublin, w streszczeniu - „Archeologiczne Listy”, nr 4.*
- Lewandowski S.
- 1978 *Cmentarzysko z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Paluchach, woj. Przemysł*, „Spr. Arch.”, t. 30, s. 129-150.
- Liana T.
- 1970 *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, „WA” t. 25, s. 429-491.
- Madyda R.
- 1977 *Sprzączki i okucia pasa na ziemiach polskich w okresie rzymskim*, „Mat. Star. i Wcz.”, t. 4, s. 351-412.
- Makiewicz T.
- 1977 *Gospodarka hodowlana w kulturze przeworskiej na Kujawach*, „APolski”, t. 22, s. 111-135.
- Maczyńska M.
- 1973 *Osada ludności kultury łużyckiej i przeworskiej w Opatowie, pow. Kłobuck, stan. 4*, „FAP”, t. 23, s. 95-113.
- Minasjan R. S.
- 1978 *Klassifikacja serpow Vostočnoj Evropy żelaznego weka i ранego srednevekovja*, „Archeologičeskij Sbornik”, t. 19, s. 74-85.
- Moskwa K.
- 1971 *Późnoluzyckie cmentarzysko w Trzęsówce, pow. Kolbuszowa*, „MSROSA” za rok 1967, s. 5-98.
- 1976 *Kultura łużycka w południowo-wschodniej Polsce*, Rzeszów.
- 1979 *Pradzieje Polski południowo-wschodniej, informator*, Rzeszów.
- 1979 *Cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej w Zbydniowie, gm. Zaleszany, woj. Tarnobrzeg*, „MSROA” za lata 1973-1975, s. 3-59.
- 1982 *Tendencje rozwoju grupy tarnobrzęskiej kultury łużyckiej, w: Południowa strefa kultury łużyckiej i powiązania tej kultury z Południem*, Kraków-Przemysł, s. 301-314.
- Nasz A.
- 1950 *Żarna wczesnodziejowe*, Warszawa-Kraków.
- Niewęglowski A.
- 1981 *Cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego w Gościeradowie, gm. loco, woj. Tarnobrzeg*, „Spr. Arch.”, t. 33, s. 61-98.
- Parczewski M.
- 1978 *Denkmäler der Latenkultur von Bachórz am Mittelauf des San (Südostpolen)*, „Zeszyty Naukowe UJ” Kraków, z. 26, s. 135-151.
- Pazda S.
- 1972 *Osada z późnego okresu wpływów rzymskich w Zalesiu Śląskim, pow. Strzelce Opolskie*, „ORM”, t. 5, s. 29-67.
- Pescheck Ch.
- 1939 *Die frühwandalische Kultur in Mittelschlesien (100 vor bis 200 nach Chr.)*, Leipzig.
- Piaskowski J.
- 1984 *Metaloznawcze badania starożytnych i wczesnośredniowiecznych przedmiotów żelaznych i żużla z południowo-wschodnich ziem Polski*, „MSROA” za lata 1976-1979, s. 171-205.
- Pietrzak M.
- 1965 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Malborku-Wielbarku, ul. Zagórna 4*, „Pom. Ant.”, t. 1, s. 155-182.
- Przewoźna K.
- 1955 *Osada i cmentarzysko z okresu rzymskiego w Słopanowie, pow. Szamotuły*, „FAP2”, t. 5, s. 60-139.
- 1971 *Osieadla z okresu późnolateńskiego i wpływów rzymskich na Pomorzu Wschodnim*, „Pom. Ant.”, t. 3, s. 164-227.
- Pyrgała J.
- 1972 *Mikroregion osadniczy między Wisłą a dolną Wkrą w okresie rzymskim*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.

Sobociński M.

1970 *Material kostny zwierzęcy z wykopalisk w Kobylnikach i Aleksandrowie, pow. Busko Zdrój*, w: *Rozprawy Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej*, t. 5, s. 259-281.

Szadowska L.

1982 *Osada kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich w Opolu-Zakrzowie*, „ORM”, t. 7, s. 66-116.

Szarek-Waszkowska E.

1971 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w miejscowości Opoka, pow. Puławy*, „*Studia i Materiały Lubelskie*”, Lublin, t. 5, s. 79-185.

1975 *Cmentarzysko kultury łżyckiej w Krzemienicy pow. Mielec*, „MSROA” za lata 1970-1972, s. 3-51.

Szmít Z.

1921 *Groby z okresu lateńskiego i rzymskiego na cmentarzysku „Kozarówka” w Drohiczynie nad Bugiem*, „WA”, t. 6, s. 61-79.

Szydłowski J.

1964 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Choruli, pow. Krapkowie*, Wrocław-Warszawa-Kraków.

1974 *Trzy cmentarzyska typu dobrodzieńskiego*, „*Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu*”, t. 11.

Trudzik Z.

1959 *Osada z V wieku n. e. w Kościeliskach, pow. Olesno Śląskie*,

„*Archeologia Śląska*”, Wrocław, t. 3, s. 69-105.

Wielowiejski J.

1960 *Przemiany gospodarczo-społeczne u ludności południowej Polski w okresie późnolateńskiego i rzymskiego*, „*Mat. Star.*”, t. 6.

1980 *Główny szlak bursztynowy w czasach cesarstwa rzymskiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.

Wiklak H.

1972 *Późniejsze stadia rozwojowe środkowopolskiej grupy kultury łżyckiej*, „*PMMAE*”, nr 19, s. 15-142.

Wołagowicz R.

1981 *Kultura wielbarska*, w: *Prahistoria*, s. 165-178.

Wóźniak Z.

1970 *Osadnictwo celtyckie w Polsce*, Wrocław-Warszawa-Kraków.

Zeylandowa M.

1963 *Osada Kultury łżyckiej w Turbii, pow. Tarnobrzeg*, „*Mat. Arch.*”, t. 4, s. 253-287.

Zielonka B.

1958 *Cmentarzysko w Bodzanowie w pow. aleksandrowskim*, „*PArch.*”, t. 10, s. 331-381.

Zotz L.

1935 *Die spätgermanische Kultur im Grabfeld von Gross Surding*, Leipzig,

Joanna Podgórska-Czopek
Sylwester Czopek

Materialien aus den Siedlungen der Lausitzer Kultur (der Tarnobrzeg-Gruppe) und der Przeworsk-Kultur, Fundstelle 1 in Tarnobrzeg-Zakrzów

Zusammenfassung

Die Arbeit enthält die Veröffentlichung der aus der Fundstelle 1 in Tarnobrzeg-Zakrzów (früher Zakrzów) stammenden und infolge der in den Jahren 1957-1959 von K. Moskwa durchgeführten Untersuchungen gewonnenen Materialien. Es wurde dabei der grösste Teil einer, im Zwischenstromgebiet der Weichsel (Entfernung von dem Fluss ca. 2 km) und der Trześniówka (Entfernung - 3,7 km), im nordwestlichen Gebiet der Tarnobrzeg-Ebene gelegenen, sandigen Erhebung untersucht (Abb. 1 und 2).

In der Fundstelle 1 in Tarnobrzeg-Zakrzów wurde das Auftreten von Siedlungen in zwei chronologischen Abschnitten festgestellt. Die erste Materialiengruppe ist mit der Lausitzer Kultur (genauer mit der Tarnobrzeg-Gruppe), die zweite mit der Przeworsk-Kultur verknüpft. Die Materialien der Przeworsk-Kultur (Taf. I-III) sind hauptsächlich durch Gefässkeramik repräsentiert. Darunter wurden 5 morphologische Typen (Topf, Vase, Schüssel, Becher und Teller-Kuchen) mit einer Reihe der Subtypen unterschieden. Auch die Mikromorphologie wurde systematisiert, indem man die Gefässe nach der Rand- (Abb. 13) und Bodenform (Abb. 14) in verschiedene Typen einteilte. Es wurde eine neue typologische Einordnung der Teller-Kuchen in Anlehnung an mikromorphologische Kriterien vorgeschlagen (Abb. 12).

Im Bereich der Keramiktechnologie wurde die Einteilung in technologische Gruppen (I-III) und Einheiten niedrigerer Stufe - Untergruppen und Elemente der technologischen Gruppen angewendet. Unter nicht keramischen Depotfunden ist eine eiserne Nadel mit bronzem Kopf beachtenswert (Taf. I, 21). Die Materialien der Tarnobrzeg-Gruppe stammen Grösstenteils aus der Kulturschicht, wo sie imsekundären Vorkommen auftraten, mit

der Keramik der Przeworsk-Kultur und der Keramik aus dem Objekt 9 untermengt sind, das als einziges dieser Gruppe zugeschrieben werden kann. Sein Charakter bleibt leider unbekannt (Leerstellen in der Gelände-Dokumentation). Die Materialien der Tarnobrzeg-Gruppe aus der Siedlung in Tarnobrzeg-Zakrzów lassen sich in das Ende der Phase II, und vor allem in die Phase III nach K. Moskwa (1976) zurückführen.

Die Przeworsk-Kultur wird von einem quantitativ grösseren Quellenbereich repräsentiert. Zwölf freigelegte Objekte bestehen aus Halb-Erdhütten (Objekte Nr. 1-5), Feuerstellen (Nr. 8, 11 und 11a), Objekten von Wirtschaftscharakter (Nr. 6) und aus Objekten mit Unbestimmter Funktion (Nr. 7, 9 und 10). Beachtenswert ist ein, in dem Objekt Nr. 2 freigelegter Hundeschädel. Bewegliches Material wird durch (Taf. IV-XIV): 2 Fibel (V Abart trompetenförmigen Fibel nach T. Dąbrowska und 8. Serie der Almgren-Gruppe), 2 Eisenschnallen (mit kreisförmigen und rechteckigem Rahmen einteiligen Typs), Eisenringe, eiserne Speer- oder Spießspitze, 6 eiserne Messer (darunter mit doppelseitigem Dorn), 4 Eisehahlen, Halb-Sense und in 2 Typen und eine Reihe der Subtypen eingeteilte tönerner Spinnwirtel, Unterlage, Reib- und Poliersteine repräsentiert. Die zahlreichste Depotgruppe bildet die Gefässkeramik. Sie wurde in 5 technologische Gruppen, Untergruppen und Elemente der technologischen Gruppen eingeteilt (darunter überwiegen ca. 71 proc.-Gegenstände, die zu der technologischen Gruppe II gehören und doppelseitige, mittel- und dünnwandige Braunkeramik werteten. Es wurden 6 morphologische Typen mit einer Reihe der Subtypen und Abarten (Typ. I-Töpfe, Subtypen A-G, II-Vasen, Subtypen A-C,

III - Becher, IV-Schüssel, Subtypen A-B, V-„blumentopfförmige Gefässe“, VI-Miniaturgefässe) und 6 Typen nach der Randform (Abb. 16) und 12 Typen der Bodenteile (Abb. 17) unterschieden. Die Ornamentik wurde hingegen nach der Anfertigungstechnik in Rillenornamente (Typ. I), Stempelornamente (II), Fingerkuppenornamente (III), Fingernageleindrücke (IV), „Zwickornamente“ (V) und Igelornamente (VI) eingeteilt. Die Materialien der Przeworsk-Kultur reichen in grösstem Masse in die Phase B2

zurück, wenn es auch Voraussetzungen gibt, laut deren man die Siedlung in die Zeitspanne vom Ende B1 bis C1 der Zeit der Römischen Einflüsse datieren darf.

Erwähnenswert wäre ausserdem ein gläsernes Fragment eines keltischen Armringes (Typ. 8b), das im sekundären Vorkommen im Objekt 7 (Taf. IX, 5) ferigelegt wurde und in die Phase C der La-Tene-Zeit zu datieren ist.

Zdz

Ch

nad
dań
zyw
wcz
pali
dre
szo
Wy
wsc
reli
Wy
w c
frag
prz
wie
ne

(dzi
gen
szc
ana
one
wa
sta
kic
Ws
uto
zad
cze
ods
prz

* r